T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTANDROS NEKROPOLİSİ SİKKE KONTEKSTLİ MEZARLAR

Balâ YILDIRIM

Danışman
Doç. Dr. Gürcan POLAT

Haziran-2009

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum *Antandros Nekropolisi Sikke Kontekstli Mezarlar* adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Balâ YILDIRIM

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..../...../..... tarih ve ..... sayılı kararı ile oluşturulan jüri ..... anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi ....'ın aşağıda (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve adayı ...../...../..... günü saat .....'da ..... süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN

Başarılı ☐

Başarısız ☐

Düzeltme (Üç ay süreli) ☐

ÜYE

Başarılı ☐

Başarısız ☐

Düzeltme (Üç ay süreli) ☐

ÜYE

Başarılı ☐

Başarısız ☐

Düzeltme (Üç ay süreli) ☐

Tezin Türkçe Başlığı :

Tezin İngilizce Başlığı :

---

* 1. Yüksek Lisans Tezi savunma süresi asgari 45 azami 90 dakikadır.
2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları haricinde) **bilgisayarda** doldurulmalıdır.
3. **Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.**
4. Yüksek Lisans Tez savunmasında üyelerden en az birinin **anabilim dışından** olması zorunludur.

İÇİNDEKİLER

YEMİN BELGESİ	II
TUTANAK	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VI
LEVHA LİSTESİ	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
ANTANDROS	
1.1 ANTANDROS′un TARİHÇESİ	3
1.2 ANTANDROS ARAŞTIRMA TARİHÇESİ	9
1.3 ANTANDROS MELİS NEKROPOLİSİ	11
İKİNCİ BÖLÜM	
ÖLÜ PARASI OLARAK SİKKE	
2.1 KAYIKÇI KHARON′UN ÜCRETİ	15
2.2 EDEBİ KANITLAR	17
2.3 ARKEOLOJİK KANITLAR	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİKKE KONTEKSTLİ MEZARLAR

3.1 KREMASYON GÖMÜLER	25
3.2 İNHUMASYON GÖMÜLER	38
SONUÇ	93
ÇİZİMLER	
GRAFİKLER	
HARİTA	
KAYNAKÇA	VIII
ÖZGEÇMİŞ	XX
ÖZET	XXI
ABSTRACT	XXIII

KISALTMALAR

A.g.e.	*Adı Geçen Eser*
A.Y.	*Arka Yüz*
Bkz.	*Bakınız*
Fig.	*Figür*
Kat. No.	*Katalog Numarası*
Ö.Y.	*Ön Yüz*
Pl.	*Plate (Levha)*
s.	*Sayfa Numarası*

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Edremit Yarımadası

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: 213 Numaralı Mezar

Çizim 2: 225 Numaralı Mezar

Çizim 3: 47 ve 54 Numaralı Mezarlar

Çizim 4: 25 Numaralı Mezar

Çizim 5: 33 Numaralı Mezar

Çizim 6: 63 Numaralı Mezar

Çizim 7: 84, 85, 87 Numaralı Mezarlar

Çizim 8: 47 Numaralı Mezar

Çizim 9: 194 Numaralı Mezar

Çizim 10: 207 Numaralı Mezar

Çizim 11: 11 Numaralı Mezar

Çizim 12: 11 Numaralı Mezar

Çizim 13: 213, 63 Numaralı Mezarlar

Çizim 14: 84, 87 Numaralı Mezarlar

GRAFİKLER

Grafik 1: Dönemlere ve Gömü Tiplerine Göre Sikke Kontekstli Mezarlar

Grafik 2: Mezarlardan Ele Geçen Kent Sikkeleri

GİRİŞ

Troas Bölgesi yerleşimlerinden biri olan Antandros kentinin nekropolisi üzerine yapılan bu çalışmada Antandros Melis Nekropolisi'nde 2001-2007 yıllarında açığa çıkarılan sikke kontekstli mezarlar incelenmiştir. Çalışmanın yapılmasındaki amaç Antandros'da mezara sikke bırakma geleneğinin en erken hangi tarihte ortaya çıktığının, ne kadar süre boyunca devam ettiğinin ve görüldüğü dönemlerde çok yaygın bir uygulama olup olmadığının anlaşılmasına yöneliktir. Ayrıca mezarlardan ele geçen diğer kontekst buluntuların da detaylı olarak incelenip tarihlendirilerek, sikkelerin tarihlerinde daha kesin bir sonuca ulaşmak da çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle Antandros'un tarihçesi ve araştırma tarihçesi hakkında genel bir bilgilendirmeye yer verilmiş ardından Antandros Melis Nekropolisi, gömü tipleri göz önünde bulundurularak yapılan sınıflandırmayla kronolojik bir düzen içinde anlatılmıştır.

İkinci bölümde, mezarlara sikke bırakma geleneğinin Yunan dünyasında ortaya çıkışı ve uygulanışı, farklı uygarlıkların Yunanla paralellik gösteren inanç ve mitolojilerinin bu gelenekle olan ilgisi antik kaynaklardan elde edilen bilgiler ve çeşitli bilim insanlarının araştırmaları göz önünde bulundurularak ortaya koyulmuştur.

Mezara sikke bırakma geleneğinin ortaya çıkışına değindikten sonra çalışmanın asıl konusunu oluşturan Antandros Nekropolisi'ndeki sikke kontekstli mezarlar gömü tiplerine göre gruplandırılmışlardır. Kremasyon ve inhumasyon gömüler olmak üzere iki ana başlık altında incelenen sikke kontekstli mezarların ve bu mezarlardan ele geçen buluntuların kataloğuna da aynı bölümde yer verilmiştir. Mezar hediyelerinin kil, astar ve firnis rengi bu bölümde tanımlanmış ve renkleri belirlemek için Munsell " Soil Color Charts" kataloğu kullanılmıştır. Bu bölüm dahilinde gerek sikkeler gerek diğer mezar hediyelerinin benzer örnekleri incelenerek mezarların tarihi saptanmaya çalışılmıştır. Sikke yoluyla tarihlenemeyen mezarların diğer kontekst buluntular, diğer buluntular

yoluyla tarihlenemeyen mezarların ise sikkeler yoluyla tarihleri belirlenmiş, hem sikke hem de diğer kontekst buluntularla tarihlenme imkanı bulunmayan mezarların ise konum ve diğer mezarlarla olan ilişkileri göz önünde bulundurularak genel çerçevede hangi döneme ait olduğu belirtilmiştir.

Sonuç bölümünde Antandros'da mezarlara sikke bırakma geleneğinin ne zaman başladığı ve hangi dönemlerde daha çok görüldüğü, sikke bulunan mezarların tiplerinde herhangi bir benzerlik bulunup bulunmadığı, bırakılan sikkelerin ölen kişinin etnik kimliği ile ilgili olup olamayacağı ya da mezar hediyeleri ve sikkelerin etnik bir homojenlik gösterip göstermediği saptanmaya çalışılmıştır.

1. ANTANDROS

1.1 ANTANDROS TARİHÇESİ

İda Dağı'nın (Kaz Dağı) güney eteğinde, Edremit Körfezi'nin kuzey kıyısında konumlanmış olan Antandros, antik yazarların verdiği bilgiler doğrultusunda farklı kökenlere dayandırılır. Herodotos, Antandros'u bir Pelasg yerleşimi olarak nitelendirir ve Pers kralı Kserkses'in M.Ö. 483 yılında Yunanistan'a yapacağı seferin hazırlıkları ve ordunun izlediği güzergahı şu sözler ile anlatır: *Ordu, Lydia'dan Kaikos ırmağına ve Mysia'ya yönelmişti; Kaikos'u geçtikten Sonra Kane dağını sola alarak Atarneos içinden Karene kentine doğru yürüdü. Bu kentten sonra Adramytteion kentini ve Pelasg sitesi Antandros'u geçerek Thebe ovasına indi. İda Dağı'nı soluna alarak İlion toprağını geçti. Ve orada gece İda eteklerinde konaklamışken bora patladı, zigzag gezinen yıldırımlar düştü ve oldukça önemli sayıda kurban verdirdi.*[1]. Vergilius ise, Antandros'u Phryg yerleşimi olarak nitelendirmektedir. Vergilius, *Aeneis* adlı eserinde M.Ö. 1200'lü yıllarda Akhalar ile Troialılar arasında meydana gelen savaşın ardından yıkılan Troia kentinden kaçan Aeneas ve yanındakilerin İda Dağı eteklerinde konumlanmış bir Phryg yerleşimi olan Antandros'ta donanmalarını kurduklarından bahseder.[2] Antandros hakkında bilgi edindiğimiz antik yazarlardan bir diğeri de Strabon'dur. Strabon, *Geographika* adlı kitabında, antik yazarlardan Alkaios'un Antandros'dan bir Leleg yerleşimi olarak bahsettiğini, Skepsisli Demetrios'un ise Antandros'un bir Kilikia kuruluşu olduğu şeklindeki sözlerini aktarır. Ayrıca Strabon'dan Antandros kentinin bulunduğu coğrafya hakkında da önemli bilgiler edinmekteyiz. Buna göre; *'Lekton'dan Kanaia'ya kadar olan kıyı Adramytteion körfezi olarak adlandırılmaktadır. Bu körfezin başlangıç noktasını oluşturan burun üzerinde Gargara yer alır. Gargaradan sonra iç kısımda Antandros, bununda yukarısında Paris'in hakemlik yaptığı söylenen Aleksandreia Dağı bulunur. Ayrıca İda Dağı'ndan sağlanan kerestelerin pazarlandığı Aspaneus da burada yer alır. Daha sonra içinde Astyrene Artemis'i için kutsal bir alan bulunan Astyra köyüne gelinir. Astyra'nın*

[1] Herodotos, 7, 42.
[2] Vergilius, III, 7.

yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş ve hem bir limanı hem de bir deniz üssüne sahip olan Adramytteion kenti yer alır.[3] Stephanos Byzantios ise Antandros kentinin Edonis ve Kimmeris gibi yan adlara sahip olduğunu belirtir.[4] Aristoteles, Antandros şehrine Trakialı olan Hedones adlı kavmin yerleşmesinden dolayı Hedonis, Antandros'ta yüzyıl boyunca süren Kimmer yerleşiminden dolayı da Kimmeris adını aldığını söyler.[5] Bir Kafkas halkı olan Kimmerler, İskit baskısı sonucu M.Ö. 8 yüzyıl sonunda Kafkasya geçidini aşarak Doğu Anadolu'ya ulaşmışlardır. Anadolu topraklarında ilk olarak Urartularla karşılaşan Kimmerler daha sonra Asurlularla savaşmışlardır. Asur kralı Rusa II, Kimmerlerle bir antlaşma yaparak onları Orta Anadolu'ya yönlendirmiştir. Kappadokia'yı ele geçirip, Paphlagonia'ya saldıran ve Sinope'yi ele geçiren Kimmerler, M.Ö. 696/695 yıllında Phryg devletine saldırmış ve yenilen Phryg kralı Midas'ın ölümüne neden olmuşlardır. Daha sonra Lydia devletine saldıran Kimmerler, M.Ö. 663 yılında Gyges tarafından yenilgiye uğratılmışlar ancak, M.Ö. 652 yılında ikinci kez Lydia'ya saldırmışlardır. Bu saldırıda başarılı olan Kimmerler Gyges'i öldürmüşlerdir. Daha sonra Kimmerlerin bir bölümü kuzeye ilerlemiş ve Antandros'a yerleşmiştir. Antandros'taki Kimmer işgaline M.Ö.570'li yıllarda Lydia kralı Alyattes'in oğlu Kroisos son vermiştir. M.Ö. 508 yılında Pers kralı Dareios'un komutanlarından Otanes tarafından ele geçirilen Antandros da tüm Anadolu gibi Pers egemenliğine girmiştir.

Antandros kentinin adı, özellikle M.Ö. 431–404 yıllarında Atina ile Sparta arasında gerçekleşen Peloponnesos Savaşlarında sıkça geçmektedir. Thukydides, savaşın ilk yıllarında Antandros ile ilgili bilgi vermektedir. Lesbos adasını ve burada yer alan Mytilene kentini ele geçiren Atinalılar, kent halkının bir kısmını sürgüne göndermiştir. Mytilene ve Lesbos adasının diğer bölgelerinden sürgün edilen bu insanlar, yanlarına Peloponnesos'tan paralı askerler alarak Antandros'u ele geçirirler. Bu insanlar Antandros'un, İda Dağına yakın olmasından ve gemi yapımında kullanılacak kerestelerin de burada bol olmasından faydalanarak gemi yapacak, böylece Lesbos'a saldırıp burayı geri aldıktan sonra karşı kıyıda yer alan diğer Aiol kentlerini de ele

[3] Strabon, XIII, I, 51.
[4] Kaletsch, s. 38.
[5] Byzantios, s. 97.

geçireceklerdir.[6] Ancak Antandros'un, Lesboslu sürgünlerin eline geçmesinden kısa bir süre sonra Demodokos ve Aristides komutası altındaki Atina donanması, müttefikleri ile birlikte Antandros'u geri alırlar.[7] Bu olayın gerçekleştiği tarih ile ilgili bilgi Thukydides'in "*Peloponnesos Savaşı*" adlı kitabındaki şu cümlelerden anlaşılmaktadır: *Aynı kış, Khios'lular, onların ayaklanmasından korkan Atinalıların- oysa Atinalılara rehine vermiş, yasalarında hiç bir değişiklik yapmayacaklarını söylemişlerdi- isteğiyle, yeni surlarını yıktılar. Kış ve Thukydides'in anlattığı savaşın yedi yılı sona erdi.*[8] Sonuç olarak M.Ö. 431 yılında başlayan savaşın üzerinden yedi yıl geçtiğine göre, bu olaylar da M.Ö. 425/424 yıllarında meydana gelmiş olmalıdır. Bu tarihi destekleyen diğer bir olay Antandros'un Attika-Delos Deniz Birliğine girmesidir. Birliğe üye kentlerin ödedikleri vergilerin yılı ve miktarının kayıt edildiği listelerde, Antandros ismine ilk olarak M.Ö. 425 yılında ödediği 15 talentlik vergiyle rastlamaktayız. Listede Antandros ismi ikinci kez M.Ö. 421 yılında ve ödediği 8 talentlik vergi ile kayıt edilmiştir[9]. Antandros'un birliğe girişi, Atina'nın Lesbos ve Mytilene ile birlikte Antandros'u da denetim altına alması sonucunda gerçekleşmiş olmalıdır ki savaşın ilk evresi içinde Antandros, 425 yılından sonra Atina denetimine girmiş, 425 ve 421 yıllarında olmak üzere birliğe iki defa vergi vermiştir. Bu tarihten itibaren kayıtlarda Antandros ismine bir daha rastlanmaz. Antandros'un vergi listelerinde M.Ö. 421 yılından sonra ismine rastlanmaması, savaşın İ.Ö 415 yılından sonra Atina aleyhine değişmesi ile ilgili olmalıdır. Çünkü bu tarihten sonra Spartalılara sığınan Alkibiades, 414/413 yıllarında Spartalılar adına Batı Anadolu'ya sefer yapar ve bunun sonucunda Khios, Miletos ve Mytilene'yi birlikten çıkartır. Antandros'un da bu tarihten itibaren birlikten çıkmış olma ihtimali vardır. Antandros bu tarihte birlikten çıkmamış olsa bile, M.Ö. 410 yılında kentin Perslerin denetimi altına girmesi- Persler, M.Ö. 410-408'de Antandros'ta Arsekes komutası altında bir garnizon bulundurmaktadırlar- ve Sparta yandaşı olması bu süreci kendiliğinden ortaya çıkaracaktır.

[6] Thukydides, IV, LII, s. 232.
[7] *A.g.e*, LXXV, s. 247.
[8] *A.g.e*, IV, LI, s. 235.
[9] ATL, s. 348.

Lesboslu sürgünlerin Antandros'u ele geçirmeleriyle ilgili Diodoros'tan da önemli bilgiler edinmekteyiz. Diodoros bu olaydan şu cümleler ile bahsetmektedir: *Lesbos'ta Atinalıların Mytilene'yi işgalinden sonra, işgalden kaçan çok sayıdaki sürgün bir süredir Lesbos'a dönmeye çalışmaktaydı ve bu sefer Antandros'u ele geçirmeyi başardılar. Burayı üs aldıktan sonra Mytilene'yi elinde tutan Atinalılar ile savaşa devam ettiler.*[10] Görüldüğü gibi Antandros'un, Peloponnesos Savaşının ilk evresinde, özellikle de M.Ö. 425 yılından sonra Atina'nın denetiminde ya da onunla işbirliği içinde olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu zaman diliminde (M.Ö.425–420) Antandros, Attika-Delos Deniz Birliği'ne girmiş ve vergi ödemeye başlamıştır.

Savaşın ikinci evresi ile ilgili Ksenophon'un aktardığı bilgiye göre; Alkibiades komutası altındaki Atina birlikleri, Mindaros komutasındaki Peloponnesos birliklerini M.Ö. 410 yılında Kyzikos'da yenilgiye uğratırlar. Bunun üzerine Pers satrabı Pharnabazos, Peloponnesosluların bütün birliklerine ve onların müttefiklerine savaşta kaybettikleri gemilerinin yerine yenilerini yapmaları için para verip onları Antandros'a gönderir. Antandros'ta gemilerin yapımı sırasında Syrakusailılar Antandros halkı ile işbirliği yapıp yıkılan surlarının onarılmasında onlara yardımda bulunurlar. Syrakusailıların bu davranışları sonucunda ise Antandroslular, onlara vatandaşlık hakkı tanırlar.[11] Yine Ksenophon'un anlattıklarından; Alkibiades komutasındaki Atina birlikleri M.Ö. 409 yılında Byzantion'u kuşatır. Burada Sparta'nın Harmoslu Klearkhos ile Megaralı ve Boiotialı müttefikleri bulunmaktadır. Klearkhos, kentin savunması için gerekli önlemleri aldıktan sonra, karşı kıyıya geçip Pharnabazos ile buluşur. Amacı Pharnabazos'tan askerlerin maaşlarını almak, Hellespontos Denizinde dağınık durumda bulunan gemileri ile Trakia'da bulunan gemilerini bir araya toplamak ve Antandros'ta yeni gemiler yaptırdıktan sonra oluşturacağı filo ile Byzantion'daki Atina kuşatmasını kaldırmaktır. Ancak Atinalılar, işbirlikçileri sayesinde kenti ele geçirmeyi başarırlar.[12] Yine Thukydides ve Diodoros'tan, Antandros'ta bu tarihlerde meydana gelen farklı bir olay hakkında bilgi edinmekteyiz. Her iki yazarın da bahsettiği bu olay, M.Ö. 410–408 yıllarında Arsakes komutasında Antandros'ta bulunan Pers garnizonu ile ilgilidir. Arsakes, Antandroslulardan ağır vergiler almakta ve bu durum Antandrosluları rahatsız

[10] Diodoros, XII, 72, II.
[11] Ksenophon, I, I, 25–26.
[12] *A.g.e,* I, III, 17.

etmektedir. Bu garnizondan kurtulmak için Antandroslular, Lakedaimonlulardan asker göndermelerini talep ederler. Bunun üzerine Abydos'dan gelen hoplitler Pers garnizonunu kentten kovarlar.[13]

Bu tarihten sonra Peloponnesos Savaşının sonucunu belirleyecek olaylar içinde Antandros'tan da bahsedilmektedir. Bu olaylarla ilgili Ksenophon'un aktardığı bilgilere göre; Sparta kralı Lysandros, M.Ö. 407 'de Ephesos'a gelir. Dağınık durumdaki birliklerinin toplanması için haber gönderen Lysandros'un kendisi de Antandros'ta yeni gemiler yapmaya başlar[14]. Daha sonra ise, Atinalılar ile yaptıkları savaşları kazanan Spartalılar, Peloponnesos Savaşı'nda da galip ayrılan taraf olur.

Peloponnesos Savaşı içinde, Atinalılar M.Ö.425 yılında Lesbos ve Mytilene'yi denetimleri altına aldıkları zaman büyük olasılıkla Antandros'u da denetimleri altına almış, ya da kenti müttefikleri haline getirmişlerdir ki Antandros'un Attika Delos Deniz Birliğine girmesi de bu döneme denk gelmektedir. Birliğin vergi kayıtlarında Antandros 425 ve 421 yıllarında olmak üzere iki defa ödeme yapmıştır. Bu tarihten sonra Antandros ismine vergi listelerinde rastlanmamıştır. Yine bu tarihte Antandros, Lesbos'daki sürgünler tarafından ele geçirilmiş olsa da Atinalılar, kısa bir süre sonra kenti geri alırlar. Savaşta M.Ö. 415 yılında Sicilya bozgunu ile değişen dengeler sonrasında Antandros kenti de el değiştirir. Özellikle M.Ö. 410 yılından sonra Pers denetimine giren kent, Sparta yandaşı bir tutum sergiler. Bu dönemde tüm Batı Anadolu Pers kralı adına Sardeis satrapı Tisaphernes ile Daskyleion satrapı Pharnabazos'un denetimleri altındadır. Antandros'un, İda Dağı eteklerinde, gemi yapımı için gerekli malzemelerin bol miktarda bulunan bir konumda olmasından dolayı stratejik bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Peloponnesos Savaşı'nın büyük oranda deniz muharebeleri şeklinde geçmiştir. Dolayısıyla Antandros bu savaş sırasında oldukça önemli bir konuma sahipti.

[13] Thukydides, VIII, 108–109, Diodoros, XII, I, 10.
[14] Ksenophon , II, I, 10.

Bunların dışında Ksenophon, Anabasis adlı eserinde de Antandros'tan söz eder. Tibron'un ordusuna katılmak için gidenlerden biri olan Ksenophon, geçtikleri yerleri tanımlarken Antandros'tan şu şekilde söz eder: *Oradan Troas topraklarında ilerlenip İda Dağı aşıldı ve önce Antandros'a sonra deniz kıyısı izlenerek Mysia'da Thebai ovasına varıldı.* [15].

M.Ö. 4. yüzyılda Pers Satraplık merkezi Daskyleion'un kontrolündeki Antandros, Büyük İskender'in Anadolu'yu ele geçirmesiyle birlikte, özgürlüğüne kavuşmuş ve M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özgür bir kent olarak sikke basmaya başlamıştır. Pergamon Kralı Eumenes II zamanında Suriye kralı Antiokhos III ile M.Ö.189 yılında yapılan Magnesia Savaşı ve sonrasında M.Ö. 188 yılında imzalanan Apameia Barışı ile Antiokhos III'ün boşalttığı Batı Anadolu toprakları Romalılar tarafından Pergamon ve Rhodos arasında paylaştırılır. Buna göre Maiandros'un kuzeyinde kalan tüm Batı Anadolu toprakları Pergamon krallığına verilir.[16] Bir dönem Pergamon krallığının denetimi altına giren Antandros olasılıkla bu tarihten sonra Pergamon krallığına bağlanmıştır.[17] Roma'nın Anadolu'ya girmesinden sonra tüm Anadolu gibi Roma egemenliğine giren Antandros, Hristiyanlık döneminde bir piskoposluk merkezine dönüşmüştür. Daha sonra ise, burada yaşayan yerli halk Orta çağdaki Arap akınlarından korunmak amacıyla bugünkü adı Şahin Kale olan surla çevrili, sarp kayalık üzerine taşınmıştır. Yerleşim alanı, kurtuluş savaşı öncesinde bugünkü Altınoluk beldesinin eski köy yerleşiminin bulunduğu alana taşınmış ve piskoposluk merkezi olan yerleşme, Papazlık adını almıştır.

[15] Ksenophon, VIII, 7.
[16] Malay, 1992, s. 61.
[17] *A.g.e.,* s. 94.

1.2 ANTANDROS ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Antik dönemde önemli bir yere sahip olan Antandros antik kentinin saptanmasına ilişkin araştırmalar, 1842 yılında H. Kiepert'in Avcılar Köyü camisinin duvarında Antandros isminin geçtiği yazıtı keşfetmesiyle başlar. Kiepert, bu yazıta dayanarak elinde bulunan 1:100.000 ölçekli haritaya Antandros kentini lokalize etmiştir.[18] Kiepert, 1888 yılında Fabricius ile birlikte, geri dönüşü sırasında Antandros isminin geçtiği ikinci bir yazıtı ve üzerinde ANT harflerinin bulunduğu Antandros sikkelerini görmesi, daha önceki saptamasının doğru olduğunu ortaya koymuştur[19]. Kiepert, Antandros olarak saptadığı ve o günkü ismi ile Dervent Tepe olarak adlandırılan Kaletaşı Tepesi'ne Fabricius ile birlikte tırmanmış ve orada bir şehir yerleşmesini kanıtlayacak miktarda mermer ve seramik parçası bulmuştur. Burada yapmış olduğu barometrik ölçüm sonrasında tepenin 215 metre yükseklikte olduğunu saptamıştır. Tepenin zirvesinin 200 metreden fazla bir yüksekliğe sahip olduğu, yükselti eğrilerinin gösterildiği haritadan anlaşılmaktadır. Aynı güzergahtan 1881 yılında geçen H. Schliemann ise, yalnızca Kiepert'in ilk bulduğu yazıtı görmüş ve buna ilaveten Dervent Tepe'de, eni ve boyunun 1000 metre olduğunu tahmin ettiği, bir antik kentin varlığını da saptamıştır. Köylülerin bu antik kentte birçok gümüş Antandros sikkesi bulması Schliemann'ın dikkatini çekmiş ve Dervent isminin antik Antandros isminden geldiğini ileri sürmüştür. Ancak şehri, 1959 ve 1968 yıllarında iki kez ziyaret eden J.M. Cook, Kiepert'in görüşünü destekleyerek, Dervent isminin, genellikle geçitler için kullanılan bir isim olduğunu ve ismin buradaki bir geçide işaret etmekte olduğuna dikkat çekmiştir. Gerçekten de şehrin üzerinde bulunduğu Kaletaşı Tepesi, denize doğru dik bir eğim ile sona erer ve modern asfalt tepenin eteğinden geçirilmiştir. Modern asfaltın yapılmasından önce ulaşım, deniz ile tepe arasındaki dar, çakıldan oluşan deniz kıyısından gerçekleşiyordu. Cook, 1959 ve 1968 yıllarında yapmış olduğu inceleme sonunda tepenin doğu yamacında herhangi bir buluntunun olmadığına ve asıl yerleşimin tepenin batı yamacında olması gerektiğine değinmiştir.[20]

[18] Judeich, 1894, 904.
[19] *A.g.e*, s. 904.
[20] Cook, 1973, s. 269.

Kiepert'den sekiz yıl sonra Judeich, tepe üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda Antandros'u fazla büyük olmayan bir şehir olarak nitelendirmiş, ayrıca şehri, aşağı ve yukarı kent olarak ikiye ayırmıştır.

1911 yılında şehri ziyaret eden Leaf, tepenin batı bölümünün sahibi olan Altınoluklu zengin Türklere ait firmanın burada bir mezar açtığını ve buradan orijinalde bir rahibenin onurlandırılması için dikilmiş, ama sonradan ikinci kez kullanılmış olan bir heykel altlığının çıkarılmış olduğunu saptamıştır. Buna dayanarak, şehrin nekropolisinin tepenin batı yamacında, citadelin tepenin zirvesinde, ticaret merkezi ve limanların da tepenin doğusunda olduğuna kanaat getirmiştir.[21]

Antandros yerleşmesinin bulunduğu Kaletaşı Tepesinin batısında uzanan sahil şeridinin imara açılması sonucunda 1989 yılında başlayan yapılanma çalışmalarında, bazı mezarlara rastlanmış ve bunun sonucunda 1991 yılında Müze Kurtarma Kazıları başlatılmıştır. Yapılan çalışmalar bu alanın M.Ö. 7. yüzyıldan M.Ö. 2. yüzyıla kadar nekropolis alanı olarak kullanıldığını göstermiştir. Müze Kurtarma Kazıları aralıklarla devam etmiş 1995 yılından sonra kazı çalışmalarına son verilmiştir.[22]

2000 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Yrd. Doç.Dr. Gürcan Polat başkanlığında bir ekip tarafından yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Kaletaşı Tepesinde sur ile çevrili bir yerleşim saptanmış ve tepe üzerinde yapılan incelemelerde elde edilen buluntular doğrultusunda, bu yerleşimin M.Ö. geç 5. yüzyıldan başlayıp 4. yüzyıl boyunca kullanım gördüğü anlaşılmıştır. Tepenin batı yamacında yapılan yüzey araştırmasında elde edilen veriler ise, bu alanın M.Ö. 6. yüzyıldan başlayıp Bizans dönemini de içeren uzun bir zaman dilimi boyunca iskan gördüğünü ortaya koymuştur. Tepenin batısından denize dökülmekte olan Karakazan (Kundakçınar) Deresinin batısında ve Kaletaşı Tepesinin batı yamaçlarında yapılan araştırmalarda, bir yerleşime ait veriler elde edilememiştir. [23]

[21] Leaf, 1923, s. 263.
[22] Yalman, 1992, s. 451–461; Özeren-Ünal-Öner, 1996, s. 162–169.
[23] Polat 2002, s. 21-30; Polat-Polat 2003, s. 453-462.

2000 yılında yapılan yüzey araştırmasının ardından 2001 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Doç.Dr. Gürcan Polat bilimsel başkanlığında bir ekip ile Balıkesir Müzesinin ortaklaşa çalışmalarıyla başlayan kazı çalışmaları halen devam etmektedir.

1.3 ANTANDROS MELİS NEKROPOLİSİ

Kent yerleşiminin bulunduğu Kaletaşı Tepesi'nin 400 m. kadar batısında yer alan nekropolisin güneyinde Edremit Körfezi, kuzeyinde ise körfeze paralel olarak uzanan tepe bulunmaktadır. Dar bir alanda yer alan nekropolis kuzeyindeki bu tepeden akan toprak nedeniyle tabakalı bir yapıya sahiptir. Bu tabakalı yapı pek çok mezar tipinin görüldüğü Antandros Nekropolisinin yüzyıllar boyu kesintisiz bir şekilde kullanılmasına olanak tanımıştır.[24] Bu yoğun kullanım (özellikle de ikinci kullanımlar) sırasında üst bölümde yer alan mezarlarda bir tahribat oluştuğu görülmektedir.

2001 yılından beri devam eden Antandros kazılarında 2007 kazı sezonu da dahil olmak üzere toplam 232 adet mezar açılmıştır. Açığa çıkartılan mezarlardan anlaşıldığı üzere Antandros nekropolisinde gömüler temelde inhumasyon ve kremasyon olarak iki şekilde yapılmıştır.

Arkaik Döneme ait inhumasyon gömülerin en erken örneklerini M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına ait olan bebek ve çocuklar için kullanılan mezarlar oluşturmaktadır. Yapılan kazılardan anlaşıldığına göre cenin ve bebekler için amphora, hydria ve kaba hamurlu mutfak kaplarının, daha büyük çocuklar için ise pithos ya da pithoid amphoralar kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca bu dönemde az sayıda direkt toprağa yapılmış çocuk gömüleri de bulunmaktadır. Bu dönemde yön birliğinin söz konusu olmadığı, her yönde gömü yapıldığı anlaşılmıştır.[25]

[24] Polat & Polat 2007, s.1
[25] Yağız 2003, s. 39-43, Resim 28-31

Aynı dönemde görülen bir diğer gömü tipi de kremasyondur. Antandros nekropolisindeki kremasyon gömülerde iki farklı uygulama ile karşılaşılmaktadır. Bazı durumlarda kremasyon işlemi gerçekleştirildikten sonra geriye kalan kül ve kemikler toplanarak urne kabına koyulmuş ve daha sonra urne açılan sığ bir çukur içine yerleştirilerek gömülmüştür. Bunun yanında mezarın yer alacağı noktada gerçekleştirilen kremasyon mezarlardan da çok sayıda ortaya çıkarılmıştır. Bu tür kremasyonlarda kemiklerin ellenmeden bırakılıp üzerinin toprak ile örtüldüğü görülmüştür. M.Ö. 6. yüzyıl içinde kremasyon gömüler ağırlıklı olarak devam ederken bu dönemde Antandros nekropolisinde inhumasyon gömü şeklini pişmiş toprak lahitler, pithos ve amphora mezarlar oluşturmaktadır. [26]

Arkaik dönemde inhumasyon gömülerin bebek ve çocuklar için yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde kremasyon gömülerin yetişkinler için tercih edilen gömü şekli olduğunu söylemek mümkündür.[27]

Arkaik dönem içerisinde hemen hemen aynı oranda kullanılan kremasyon ve inhumasyon gömüler Klasik Dönemde de birlikte kullanılmaya devam etmiştir. Ancak bu dönemde yetişkinler için de kullanılan inhumasyonun sayısında bir artış söz konusudur. Bu dönemde inhumasyon gömülerde sıklıkla görülen mezar türü taş lahit mezarlardır. Bu mezarlar M.Ö. erken 5. yüzyıldan M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğini kapsayan zaman dilimi içinde görülmektedir.[28] Lahit mezarların tümü doğu-batı yönünde toprağa yerleştirilmiş, yine mezar içinde bulunan bireyler de bu yön birliği içinde baş doğuya, ayak batıya gelecek şekilde sırtüstü yatırılmışlardır[29]. Taş lahitlerin etrafındaki mimari düzenlemeye bakıldığında, toprağa yerleştirilen lahdin etrafının duvar ile çevrildiği, lahdin üstüne çakıl taşlarının yerleştirildiği ve seremoni yapıldıktan sonra bu alanın toprakla kapatıldığı anlaşılmaktadır.[30] Antandros nekropolisinde M.Ö. 5. yüzyılda popülerlik gösteren lahit mezarlar dışında, farklı bir mezar türü olarak karşımıza çıkan ve iki örnekle takip edilebilen pramidal mezar yapıları da kullanılmıştır. Düzgün yontulmuş kesme blok taşların mezarın çevresine yerleştirilmesiyle oluşturulan

[26] Polat & Polat 2007, s.3
[27] Yağız 2005, s.12.
[28] Yağız, 2003, s.58, Resim 23
[29] *A. g. e.*, Resim 21-22
[30] Yağız 2005, s.13

bu mezarların üst kısımlarındaki bloklar antik dönemde tahrip edilmiştir. Ancak Batı Anadolu'daki bazı nekropollerdeki örnekler göz önünde bulundurulduğunda Antandros'daki bu iki örneğin de pramidal yapılar olduğunu söylemek mümkündür.[31]

M.Ö. 4. yüzyılda ise, yetişkin bir birey için kullanılan büyük boyutlu bir pithos dışında genellikle bebek ve ceninler için kullanılan pithos ve amphora mezarlar görülmektedir.[32] Bu dönem içerisindeki diğer bir mezar çeşidi de stroterlerin birbirlerine çatılmasıyla elde edilmiş çatı kiremidi mezarlardır.

Arkaik dönemde yetişkinler için tercih edilen kremasyon mezarlar Klasik dönemde neredeyse yok denecek kadar azalırken Hellenistik dönemde durum tersine dönmüştür. Bu dönemde kremasyon gömülerin sayısı artarken, inhumasyon gömülerin sayısı azalmıştır. Arkaik dönemdeki gibi bu dönem kremasyonlarda da bazılarının kremasyon işleminin nekropolis dışında gerçekleştirildikten sonra kül ve kemiklerin toplanarak urne içine koyulduğu, bazılarında ise bireyin mezarın yer alacağı noktada yakılıp daha sonra geriye kalan kül ve kemikleri bir araya getirilerek bir yığın oluşturulup üzeri stroterle kapatıldığı görülmektedir. Bu uygulama içinde bazı mezarlarda kül ve kemiklerin etrafının taşlarla sınırlanarak bir mekan oluşturulduğu ve daha sonra üzeri stroterle kapatıldıktan sonra tekrar taşlarla örtüldüğü ya da etrafı taşlarla çevrilen kremasyonun üzerinin sadece stroterle kapatıldığı örnekler tespit edilmiştir.[33] Hellenistik dönemin kremasyon gömüleri arasında ne urne ne de stroter kullanılmış olan bir örnekte ise yakma işlemi mezarın yer alacağı noktada gerçekleştirildikten sonra geriye kalan kemiklerin etrafı orta boy moloz taşlarla çevrilmiş ve üzeri toprakla örtülmüştür. Daha sonra yerinin toprak üzerinden görülebilmesi için mezar, büyük boy moloz taşlardan oluşan ikinci bir taş sırası ile çevrilmiştir[34]. Antandros nekropolisinde Hellenistik dönemde kremasyon gömüler için kullanılan bir diğer mezar tipini ise sunak biçiminde inşa edilmiş mezar yapıları oluşturmaktadır. Antandros'da beş örneğini gördüğümüz sunak biçimindeki bu mezar

[31] Üney 2009, s. 21, Çizim 2, 4.
[32] Polat 2008, s. 276.
[33] Yağız, 2003, s.20-21, Resim 5
[34] Yağız 2005, s.14

yapıları hem birincil hem de ikincil kremasyon gömüler için kullanılmıştır. [35] Hellenistik dönemde yoğun olarak görülen kremasyonun yanında inhumasyon gömü geleneği de varlığını sürdürmüştür. Bu dönemin ağırlıklı inhumasyon gömü şeklini stroter mezarlar oluşturmaktadır. Stroter mezarlar, kendi içinde oval stroterlerle yapılanlar, düz stroterlerle yapılanlar ve hem düz hem oval stroterlerin birlikte kullanılmasıyla yapılanlar olarak üç alt gruba ayrılır. Buluntu yönünden fakir olan bu mezarlar M.Ö. geç 4. yüzyıl ile M.Ö. 2. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir.[36]

Antandros Nekropolisindeki Roma dönemine ait tek mezar M.S. 2. yüzyıla tarihlenen bir sanduka mezardır. Tuğlaların üst üste koyulması ile oluşturulan sanduka mezara yapılan son gömüde bireyin baş kısmının batıya, ayak kısmının doğuya gelecek şekilde yerleştirilmiş olması, Antandros nekropolisindeki doğu-batı doğrultulu yön birliğinin son bulduğunu dolayısıyla da bir inanç değişiminin yaşandığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.[37]

Antandros Nekropolisi'nde yine tek bir örnekle takip edebildiğimiz Bizans Dönemine ait mezar, sanduka mezar olup moloz taş ve kireç harcıyla oluşturulduktan sonra üzeri taban tuğlalarının birbirine çatılmasıyla kapatılmıştır.[38]

[35] Üney 2009, s.30-44, Çizim 5-8.
[36] Yağız 2005, s.15.
[37] Polat ve Polat 2003, s.456- 457, Resim8- 9
[38] Üney 2009, s. 17.

2. ÖLÜ PARASI OLARAK SİKKE

Ölü gömme gelenekleri tarih boyunca tüm toplumların yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Başlı başına arkeolojik veriler sağlaması açısından önemli bir bilgi kaynağı olan mezarlar; uygulanan gömü tekniği, mezarın yapılış şekli, gömü sırasında ya da sonrasında yapılan ritüellerin anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır.[39] Mezarlara bırakılan ve ölümünden sonra yaşama olan inancın bir kanıtı olan ölü hediyeleri ise gerek nitelik gerekse niceliksel özellikleriyle bireyler arasındaki yaş, cinsiyet ve sınıf farklılıklarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Mezara bırakılan hediyeler arasında sıklıkla görülen farklı formlarda kaplar, figürinler, takılar, süs eşyaları, aynalar, oyuncaklar, savaş aletleri, metal ya da kemikten yapılmış küçük objelerin yanında ölüyle birlikte bırakılan sikke buluntuları da mezarların tarihlendirilmesinde ve antik dönem insanlarının öteki dünya inancının anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Mezar hediyeleri olasılıkla kişinin hayattayken severek kullandığı eşyalardan oluşmaktadır ve ölümden sonraki yaşantısında kullanması için bırakılmıştır[40] Ölüyle birlikte bırakılan sikkeler ise, ölülerin öteki dünyaya ulaşmak için yapacakları yolculukla yakından ilişkilidir.

2.1 KAYIKÇI KHARON'UN ÜCRETİ

Antik Yunan'da ölen kişilerin ruhunun ölüler dünyasına gidebilmesi için, Styks ismindeki nehirden geçmesi gerektiğine inanılmaktaydı. Bu yaygın inanca göre ölülerin Styks nehrinden geçebilmek için nehrin kayıkçısı Kharon'a ücret ödemeleri gerekiyordu[41] ve bu ücret de en az bir Yunan obolosu idi.[42] Bu nedenle de mezarlarda bulunan sikkeler genellikle *'Kharon'un ücreti'* ya da *'Kharon'un obolu'* olarak

[39] Alekshin, Bartel, Dolitsky, Gilman, Kohl, Liversage, Masset, 1983, s.138.
[40] Şimşek, 1997, s.10.
[41] Toynbee 1971, s.44; Şahin 1996, s.165; Cohen 2000, 176; Gale 2009, s. 33, 34, 800.
[42] Stevens, 1991, s. 215; Pausanias, XVIII, 1-4; Şahin 2004, s. 136.

adlandırılır.[43] Bu inanç M.Ö. birinci binin ortalarında Ege dünyasında oldukça yaygın bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Ancak dünya üzerinde yaşamış tüm ilkel toplumlar üzerinde yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, pek çok eski gelenek gibi, kayıkçıya verilmek üzere ölüyle birlikte para ya da diğer değerli eşyaları bırakma geleneğinin de paralellerini görmek mümkündür. Bugün Myanmar olarak bilinen ülkenin antik toplumu Mon'ların ölülerinin ağzına aynı inançla altın ya da gümüş bir para bıraktığı bilinmektedir.[44] Ayrıca Kuzey Avustralya'daki Batı Arnhem bölgesinde, yine Avustralya'nın kuzeydoğusunda Pasifik okyanusunda yer alan Melanezya adalar grubu yerlilerinde, Yeni Zelenda, Samoa, Fiji, Polynesia ilkel toplumlarının Ölüler Ülkesi'ne giden nehirde bekleyen bir kayıkçı olduğuna inandıkları bilinmektedir. Eski Peru'daki İnka toplumlarında bazen ölünün ağzına bırakılan oval ya da yuvarlak altın parçasının, Eski Meksika'daki Maya toplumunda ölüyle birlikte genellikle yeşim taşından bir boncuk bırakılmasının da aynı inançla ilgili olması muhtemeldir.[45]

Antik Yunan uygarlığının sosyal ve kültürel yaşamından en çok etkilendiği toplum şüphesiz Mısır'dır. Eski Mısır'da ölüm kayıkçısı kavramının ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir ancak Birinci Sülaleler döneminden (M.Ö. 3000 civarı) itibaren, pek çok kral mezarının yanında taştan ya da ağaç kovuğundan yapılmış çok büyük boyutlu kayıklar bırakılmıştır. Bu tip kayıklar Kuzey Sakkarah'daki arkaik mezarlıkta ve Giza'daki dördüncü sülaler (M.Ö. 2613-2494) dönemine ait piramitlerin yanında bulunmuştur. Aslında bu kayıkların ölüyü Nil'den cenaze töreninin yapılacağı alana geçirmek için kullanıldığı bilinmektedir.[46] Ancak aynı zamanda bu kayık Mısır inancında, ölümden sonra ruhu yeraltına indirip orada yargılanması için Osiris'in huzuruna çıkartacak olan kayıktır ve bu sebeple de piramitlerin yanına açılan büyük çukurlar içine yerleştirilerek bir sembol haline dönüşmüştür.[47] Ölenlerin ruhlarını yeryüzü ile yer altı dünyasını ayıran karanlık sulardan geçiren dümencinin ismi ise Mısır kaynaklarında Khu-en-ua olarak geçmektedir.[48]

---

[43] Vermeule 1979, s. 212; Garland 1985, s. 23, Kurtz & Boardman 1971, s. 211; Grinder-Hansen 1991, s. 207; Rohde 2000, s. 162, 237.
[44] Frazer, 1931, s.19.
[45] Grinsell, 1957, s.257, 258.
[46] Işık 2004, s. 141.
[47] Grinsell, 1957, s.258.
[48] Blavatsky & Mead, 2003, s.73.

Mısır ve Ege dünyası arasında özellikle Yeni Krallık döneminden itibaren görülmeye başlanan ticari ilişkiler, kültürel etkileşimleri de beraberinde getirmiştir ki Girit'de bulunan Hagia Triada lahdi Mısır etkilerinin güçlü bir şekilde görüldüğü tek mezar olması açısından önem taşımaktadır. Bu lahit üzerindeki anlatımda, ölüye yapılan sunular içinde yer alan bir kayık modeli görülmektedir. Bu tasvir Mısır'daki ölü kayığı kavramının Yunan ve Ege dünyasına da geçtiğini göstermesi açısından önemlidir. Mısır mitolojisindeki 'arkasını gören adam' olarak tanımlanan kayıkçı Khu-en-ua, Yunan ve Ege dünyasında Kharon tipine dönüşürken Mısır'da ölülerin geçtiği 'Dolambaçlı Nehir', 'Sunular Bataklığı' gibi isimlerle bilinen nehir de Yunan'daki Styks nehrine dönüşmüştür.[49]

2.2 EDEBİ KANITLAR

Dünyanın ölülerle ilgili bilgi veren en erken belgeleri olarak bilinen ve yaklaşık olarak M.Ö. 2400 yılına tarihlenen Piramit Metinleri'nin bir kısmı Kayıkçı Metinleri olarak adlandırılmıştır. Bu metinler Eski Mısır'ın ölümle ilgili inanışlarını göstermesi açısından önemlidir. Bunlara göre ölen kral diğer yaşamında Tanrılar arasındaki yüce mekanına ulaşmak için bir nehirden geçmek zorundadır. Yine bu metinlerden anlaşıldığına göre ′arkasını da görebilen bir adam′ olarak tanımlanan bir de kayıkçı vardır ki başka bir metinde bu kayıkçı iki suratlı olarak tanımlanmıştır. 516 numaralı ve diğer bazı konuşmalarda eğer kayıkçı isteksizse kralın ona yaptığı sunu ya da verdiği rüşvetle, onun fikrini değiştirebildiğinden bahsedilmektedir. Eğer bunlar da işe yaramazsa kralın kayıkçıya kürek verdiği anlatılmaktadır.[50]

Piramit Metinleri, Mezar Metinleri ve Ölüler Kitabı'ndaki anlatımlardan yola çıkarak Mısır inancında kötü karakterli, aksi bir kayıkçı modeli olduğu anlaşılmaktadır ancak anlatılanların aksine bu kayıkçıya ödenen ücretle ilgili Mısır'da herhangi bir arkeolojik buluntuya rastlanmamıştır. Yunan dünyasında ise edebi en erken kanıtlar M.Ö. 5. yüzyılı göstermektedir. Kharon'dan bahseden en erken antik yazarlardan biri Aiskhylos'dur.[51] Ayrıca Pausanias, Yunanıstan'ı tanıttığı eserinde ressam

[49] Grinsell 1957, s.260.
[50] *A.g.e,* s. 258, 259.
[51] *A.g.e,* s. 261.

Polygnotos'un *Minyades* adlı epik şiirden esinlenerek yaptığı duvar resimlerindeki Kharon tasvirlerini anlatmaktadır.[52] Bir diğer antik yazar Vergilius ise Aeneis adlı eserinde beyaz lekythoslar üzerinde görülen tasvirlerle oldukça uyumlu bir anlatıma yer vermiştir. Burada ölüler ülkesine inen ve nehirdeki kayıkçının neden her ruhu kayığına almadığını merak eden Aeneis'e, rahibe Sibylla'nın cevabı şöyledir:

"Ey Ankhises'in oğlu,
Tanrıların en gerçek kuşağı! Görüyorsun ya,
Cocytus'un durgun, derin sularını şurada,
Styks bataklığını, Tanrıların yemin ederek
İstencesine karşı gelmekten korktuğu Styks'in.
Şurada gördüğün kalabalık, tüm yardımdan yoksun,
Mezara konmamış güruh, şu kayıkçı da Kharon.
Su üstünde gidenler de gömülmüş cesetlerdir,
Yerlerine gömülüp sakin kalmadan kemikleri,
Bu ürkünç yerlerden, boğuk boğuk akan sulardan
Ölümlüleri geçirmeye izni yok Kharon'un.
Yüz yıl dolaşır, dolanır onlar bu kıyıları,
Ancak o zaman alınırlar kayığa, görürler
Can attıkları bataklığı!'' [53]

Mezarlara sikke bırakma geleneğinin sık ya da az rastlanır olması şüphesiz kayıkçı Kharon inancının ne kadar güçlü olduğuyla paralellik göstermektedir. Ancak antik yazar Strabon'un anlatımından yola çıkarak, Hermione kentinde durumun farklı olduğu söylenebilir. Argolis kıyısında bulunan Hermione kentinde bulunan doğal yarıklar yerel inanışa göre Hades'in ülkesine inişi sağlıyordu, böylece ölülerin Styks nehrinden geçmelerine gerek kalmıyordu.[54] Bu sebeple Kharon'un hizmetine ihtiyaçları

[52] Pausanias X, XXVIII, 1-4; Grinder-Hansen 1991, s. 208.
[53] Vergilius, VI, s. 325.
[54] Strabon, 8.6.12.

olmadıklarını düşünen Hermione yerlileri ve çevre sakinleri ölülerin mezarlarına herhangi bir para bırakmıyorlardı.[55]

Ölüyle birlikte mezara sikke bırakma geleneği, Yunan'dan Roma'ya olasılıkla Pön Savaşları döneminde, M.Ö. 3. yüzyıl ortasından itibaren olmuştur. Ancak Roma kaynaklarında, ölü gömme gelenekleri içinde sikke bırakmakla ilgili bir bilginin olmaması ve Roma yakınlarındaki Abbeville, Toulon gibi kentlerden sadece birkaç örnek ele geçmesi bu inancın çok da benimsenmediğini göstermektedir.[56]

Arkeolojik verilerin yetersiz olmasının yanında Romalı hiciv ustası Lukianos'un Matem adlı kitabında, obolosu olmayan ölülerin daha iyi durumda olduklarını çünkü Kharon'un kayığına alınmayan ruhun geri dönüp yaşamına kaldığı yerden devam edeceğini söylemesi de bu inancın Roma'da çok da önemli bir yer tutmadığını göstermektedir.[57] Ayrıca Lukianos katıldığı pek çok cenaze töreninde mezara sikke bırakıldığını görmediğinden bahsetmektedir.[58] Roma lahitlerinden bazılarında tıpkı Yunan stilinde yapılmış kayığı içinde Kharon tasvirlerinin olduğu sahneler yer alırken bazı Romalılar da bu batıl inancı redderek mezarlarında ″ Hades'in kayığı da, kayıkçı Kharon da yoktur.″ ″Akheron'u kendi küreklerimle geçerim, Kharon'un tehditkar yüzünden korkmuyorum″ gibi hiciv içeren yazılara yer vermişlerdir.[59]

Mısır, Yunan ve Roma literatüründeki anlatımlara ek olarak Babillerin Gılgamış Destanı′nda Kharon'un eşdeğeri olarak gösterilebilecek *Urşanabi* adlı bir kayıkçı yer almaktadır. Destanda Urşanabi, yer altı dünyasına ulaşmak için aşılması gereken zorlu deniz yolunda, denizin önünü kapatan ölüm suyundaki kayıkçı olarak anlatılmaktadır. Bu da Yunan mitolojisindeki Styks nehri ve kayıkçı Kharon varlığıyla yakın bir benzerlik göstermektedir.[60]

Sümer mitolojisinde de ruhların Kur adı verilen yer altı dünyasına gidebilmeleri için ″insan yutan nehir″ adı verilen bir nehri geçmeleri gerekmektedir ve nehirden geçişi sağlayan bir kayıkçı yer almaktadır. Genel olarak bakıldığında Yunan inancındaki yer

[55] Morris 2000, s. 106.
[56] Grinsell, 1957, s. 263.
[57] Grinder-Hansen 1991, s. 209.
[58] Morris 2000, s. 106; Easterling & Muir 1985, s.52.
[59] Grinsell, 1957, s.264.
[60] Şahin 2004, s.142.

altı dünyası Hades, Styks nehri ve kayıkçı Kharon ile paralellikler olduğunu söylemek mümkündür.[61]

2.3 ARKEOLOJİK KANITLAR

Styks Nehrinde kayık içindeki ölüyü taşıyan ya da ölüyü kayığına almadan önce ondan bir obolos alan Kharon'un bulunduğu sahneler Yunan cenaze vazolarında M.Ö. 500'den sonra görülmeye başlamıştır. Özellikle M.Ö. 5 yüzyıl boyunca üretilen ve sadece cenaze ile ilişkili olan beyaz lekythoslar üzerinde, genellikle ölüleri kayığına almakta olan Kharon tasvirleri yer almaktadır. Ölülerin rehberliğini yapan Hermes'in de çokça yer aldığı bu sahnelerde genellikle ölü Kharon'a bir obolos uzatırken tasvir edilmiştir.[62] Benzer sahneler bir Yunan kandilinde, Milan'daki bir cenaze altarı üzerinde de görülmektedir.[63]

Sikke kontekstli en erken Yunan mezarı M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğine tarihlenmektedir.[64] Bu yüzyıla ait sikke kontekstli mezar sayısı oldukça az olup bunlardan bir tanesi M.Ö. 6. ve 3. yüzyıllar arası kullanılmış olan Korinth kuzey mezarlığında bulunmuştur. M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğine tarihlenen bu mezar, nekropolisin sikke buluntulu en erken mezarıdır.[65] Bu nekropoliste yapılan kazılarda açılan 500 mezarın 15 tanesinde sikke bulunmuştur. Tüm mezarlar içinde sadece %3'lük bir orana sahip olan sikke kontekstli bu mezarlar M.Ö. 4-3. yüzyıllara tarihlenmiştir ve sikkeler genellikle ölünün ağzından ele geçmiştir. Bir mezardan ele geçen 6 sikke dışında diğer mezarlarda 1'er tane sikke bulunmuştur. 10 tanesi gümüş obolos olan bu sikkelerden 8'i Korinth, 1'i Argos ve 1'i Leukas sikkesi olup diğer 5 sikke tespit edilememiş bronz sikkelerden oluşmaktadır. [66]

[61] Kramer 2007, s. 110-124
[62] Richter 1923, s.193.
[63] Grinsell 1957, s.261; Grinder-Hansen 1991, s. 210.
[64] Grinder- Hansen 1991, s. 210; L. V. Grinsell, 1957, s.262.
[65] Grinder- Hansen 1991, s. 211.
[66] Blegen-Palmer-Young 1964, s. 83-84, 88-89.

M.Ö. 6-3. yüzyıllar arasında kullanılmış bir diğer nekropol alanı ise Boiotia'daki Halae nekropolisidir ve buradaki sikke kontekstli mezarlar da M.Ö. 4. ve 3. yüzyıla tarihlenmektedirler. Sikkeler genellikle başın yakınından ve ağızdan ele geçmişlerdir.[67]

5. ve 4. yüzyıllara tarihlenen Olynthos nekropolündeki 644 mezardan 66 tanesinde sikke bulunmuş ve bunlardan 42 tanesinde sikkeler bireyin ağzından ele geçmiştir ancak diğer mezarlarda elde ve vücudun farklı yerlerinde ele geçtiği için bir birliktelikten bahsetmek mümkün değildir.[68] Tüm mezarlar içinde sikke buluntusu olan mezarların oranı yaklaşık olarak %10 olup genellikle her ölü için 1 ya da 4 adet sikke ve nadiren de olsa 3 sikke bırakıldığı tespit edilmiştir. Bunların çoğu küçük birimlerde bronz sikkeler olup az sayıda gümüş sikke de bulunmuştur. Büyük bir kısmı yerel olan sikkeler arasında 14 farklı kentin darbı olduğu anlaşılmıştır. Sikkelerden 3 tanesi M.Ö. 5. yüzyıla, 3 tanesi M.Ö. 348'den sonraya diğerlerinin tamamı ise M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedirler.[69] Olynthos nekropolü kısıtlı bir dönem için de olsa, ölü parası bırakma geleneğinin kuzey Yunan kentleri arasında yaygınlaşan bir gelenek olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Atina'da mezara sikke bırakma geleneği çok daha geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. M.Ö. 6-3. yüzyıl Kerameikos mezarlığında açılan yüzlerce mezardan sadece üçünde sikke bulunmuştur ve bu mezarlar Hellenistik döneme tarihlenmişlerdir.[70]

Aiolis kentlerinden biri olan Myrina'nın M.Ö. 2-1. yüzyıllara tarihlenmekte olan Hellenistik dönem nekropolünde açılan 117 mezarın 17 tanesinde sikke bulunmuş, bu mezarlardan dört tanesinde birer sikke iskeletin ağzında, bir tanesinde de başa yakın bir yerde ele geçmiştir. Açılan mezarların % 15'inde görülen sikkelerin tamamına yakını Myrina darbı bronzlardan oluşmaktadır.[71]

M.Ö. 6-1 yüzyıllar arasına tarihlenen Assos batı nekropolünde 1989-1994 yıllarında yapılan kazılarda açılan 85 mezardan 31 tanesinde sikke bulunmuştur. Ele geçen sikke sayısı toplamda 92 adet olup genellikle mezarlara 1 veya 2 tane bırakılmıştır. [72]Sadece 8 mezarda 4 ya da 7 sikkenin bir arada bırakıldığı tespit

[67] Goldman & Jones 1942, s. 370.
[68] D.M. Robinson, 1942, s.202-205.
[69] Grinder-Hansen 1991, s. 212.
[70]Kurtz & Boardman 1971, s. 166; Grinder-Hansen 1991, s. 212
[71] Grinder-Hansen 1991, s. 212.
[72] Freydank 2000, s. 238-247, No. 500-591.

edilmiştir. Bir istisna olan C VIII Gr mezarında muhtemelen bir kese içinde bırakılan 19 sikke toplu olarak ele geçmiştir. Sikkelerden biri ölünün ağzında diğerleri ise omzu yakınında topluca bulunmuştur. Sikkeler genellikle ölünün başının üzerinde ele geçmiş olup sadece 2 mezarda ağızda 1 mezarda ise dizin yakınında bulunmuştur. Bulunan sikkelerin sadece 3 tanesi gümüştendir, diğerleri bronzdur ve tamamına yakını aşınmış durumdadır. Assos nekropolündeki çocuk mezarlarında sikke bulunmamıştır. [73]

Sikke ve mezar ilişkisine dair somut sonuçların elde edildiği Assos ve Antandros nekropol kazıları dışında Troas bölgesinin diğer kentlerindeki ölü gömme özellikle de mezara sikke bırakma geleneği hakkındaki bilgilerimiz Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilmiş nekropol kazılarından gelmektedir. Tümülüs kazılarını bir kenara koyacak olursak bölge kentlerinden sadece Tenedos, Dardanos, Lampsakos, Skepsis ve Parion nekropollerinde kurtarma kazıları yapılmıştır.

Bozcaada'nın merkezinde, birincisi 1959'da, ikincisi 1968-1970 ve sonuncusu 1990-1992'de yapılan kurtarma kazılarında Tenedos nekropolü kazılmış olup son dönem çalışmaları yayınlanmıştır.[74] 1990 da Tenedos'da açılan 22 mezarla ilgili olarak hazırlanan yayında, nekropol buluntuları arasında sikke yer almamaktadır. Aynı durum Dardanos kenti nekropolü için de geçerlidir.[75]

Çanakkale Müzesi tarafından 1995 yılında Lampsakos'da yapılan kazılarda 3 mezar açılmıştır. Bunlardan sadece II numaralı mezardan bir adet gümüş sikke ele geçmiştir. Sikkenin M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen bir Lampsakos sikkesi olduğu anlaşılmıştır ancak mezarın birden çok kullanım olduğu için, sahibinin cinsiyeti ve sikkesinin nereye bırakıldığı gibi bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır. [76]

Skepsis kentinde 1993 yılında gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkartılan[77] ve defineciler tarafından büyük ölçüde tahrip edilmiş olan Bizans mezarlığındaki V numaralı mezarda iskeletin dirseği altında 11. yüzyıla tarihlenen bir

[73] Lenger 2009, s. 245.
[74] Özkan 1992 , s.1-11; Sevinç 1994, s. 311-320.
[75] Özkan 1991, s. 113-115.
[76] Körpe 1998, s. 171-194; Körpe-Treister 2002, s. 429-450.
[77] Özden-Türker-Kekeç 1995, s. 365-386.

bronz sikke ele geçmiştir.[78] Skepsis'de 1995 yılında yapılan ikinci dönem nekropol kazılarında[79] 3 mezardan sikke ele geçmiştir. Bir kadına ait olan 1 numaralı mezarda kolye, yüzük ve bir sikke bulunmuştur. Buna karşın 3 ve 4 numaralı mezarların tek buluntusu yine Bizans dönemine tarihlenen bronz sikkelerdir.[80]

5. yüzyılda sikke mezarın içinde herhangi bir yere ya da ölünün eline bırakılırken, M.Ö. 4. yüzyıldan sonra ağzın içine bırakma geleneği yaygınlaşmış ve yanak içine yerleştirmek gibi küçük değişikliklerle 400 yıl boyunca Atinalılar ve diğer Yunanlılar arasında geleneksel hale gelmiştir.[81]

Antik kaynaklara göre kayıkçıya verilen ücret aslında 1 obolostur ki bu, o dönemde insanların yevmiyesi idi. Ancak Peloponnesos Savaşı sırasında, 414-413 yıllarında, geçim zorlaşmış ve ücretler bazı kentlerde 1 obolostan 2 obolosa çıkartılmıştır.[82] Aristophanes M.Ö. 405 yılında yazdığı Kurbağalar adlı oyunun bir sahnesinde Herakles ve Dionysos arasında geçen bir diyalogda, Kharon'un ücretinin 2 obolos olduğundan bahsetmektedir.[83] Bazı mezarlarda 1 yerine 2 sikke bırakılmasının kesin olmamakla birlikte böyle bir durumla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bırakılan sikke sayısının fazla olduğu mezarların yanı sıra bazı mezarlara birim olarak büyük sikkeler bırakıldığı tespit edilmiştir. Örneğin Olynthos nekropolündeki 5. ve 4. yüzyıl mezarlarından bazılarında obolos yerine daha büyük birimde sikkeler de bulunmuştur. Ölü için bırakılan büyük birimdeki bu sikkeler, batıl inancı güçlü olan bazı ölü yakınlarının Kharon ile yapılacak yolculuğu garanti altına almaya çalışması olarak yorumlanmıştır.[84]

Çok karşılaşılan bir durum olmamakla birlikte bazı yerlerde mezarlara sikke yerine hayalet para olarak da adlandırılan çok ince altın bir varak bırakıldığı anlaşılmıştır. Bu ince plakaların sadece bir yüzünde gerçek paralar üzerinde görülen baskılar yer almaktadır.[85] 1936 yılında Atina Agorası'nda Roma dönemine ait mermer bir urne içindeki kremasyon mezarda, üzerinde baykuş figürü bulunan altın bir varak

[78] Özden-Türker-Kekeç 1995, s. 372.
[79] Başaran-Tavukçu-Tombul 1998, s. 551-583.
[80] *A.g.e;* s. 558.
[81] Stevens 1991, s. 224.
[82]Grinsell 1957, s. 262.
[83]Aristophanes, Perde I, 140.
[84] Stevens 1991, s. 224.; Grinsell 1957, s. 263; Grinder-Hansen 1991, s. 215.
[85] Kurtz & Boardman 1971, s. 211.

bulunmuştur.[86] Bir başka örnek ise bir Greko-Skyth mezarından ele geçmiş olup, altın varak üzerinde Mithradates'in M.Ö. 80 yılı civarında bastırdığı bronz sikke tipinin kopyası yer almaktadır.[87] Benzer 4 örnek ise Troas bölgesinde yer alan Parion kentinin nekropolünden ele geçmiştir. Empresyon sikke olarak adlandırılan bu sikkelerden 2 tanesi üzerinde Helios başı, 1 tanesi üzerinde Gorgo başı, 1 tanesinde kesin olmamakla beraber Apollon başı yer almaktadır ve hepsi M.Ö. 4. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir.[88] Bu arkeolojik veriler, parayı daha değerli hale getirdiklerine inanıp Kharon'u memnun etmenin yolunu arayan insanların, mezara sikke bırakma geleneğini farklı bir şekilde uyguladıklarını göstermesi açısından önem taşımaktadır.[89]

Mezarlarda bulunan sikkeler birçok araştırmacı tarafından, Yunan mitolojisindeki Kharon ile ilişkilendirilerek *Kharon'un Ücreti* ya da *Kharon'un obolosu* olarak adlandırılmıştır ve bırakılan diğer eşyalarla birlikte bir çeşit mezar hediyesi olarak değerlendirilmiştir. Genellikle ağızda bulunan bir tane sikke Kharon'un ücreti olarak değerlendirilmiştir ancak bazı araştırmacılar bunun *pars pro toto*[90] olarak da yorumlanabileceği görüşündedirler.[91]

Bazı araştırmacılar ise mezarlara bırakılan sikkeleri Kharon'un ücreti ya da pars pro toto ile değil metalin özellikle de yuvarlak metalin kötü ruhları cansız bedenlerden uzak tuttuğuna duyulan inançla ilişkilendirmişlerdir. Bazı toplumlarda ruhun ağızdan çıktığına, kötü ruhların ve şeytanın ağızdan bedene girdiğine inanılmaktadır. Kötü ruhların ölü bedene girmesini engelleme isteği, genellikle ağza olmak üzere bazen çeneye, başın altına, gözlerin üzerine ya da kavuşturulmuş ellerin içine sikke bırakma uygulamasının ortaya çıkışında rol oynamış olmalıdır.[92]

---

[86] Shear 1937, s. 363.
[87] Grinsell 1957, s. 263.
[88] Tavukçu 2006, s.35, 192, 193, Katalog No: 9-12, Resim: 36-39.
[89] Grinsell 1957, s.263.
[90] Pars pro toto, ölen kişinin tüm mal varlığının sembolik olarak bir sikke üzerine yüklenmesidir ve böyle bir durumda mezara başka bir hediye koymaya gerek yoktur.
[91] Grinder-Hansen 1991, s. 215.
[92] *A.g.e., s. 215.*

3. SİKKE KONTEKSTLİ MEZARLAR

Antandros Melis Nekropolisi'nde 2001-2007 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında açığa çıkartılan 232 mezarın 30 tanesinden sikke ele geçmiştir. Ancak bu mezarlardan 11 tanesi hem sikke buluntularının tanımlanamayacak durumda olması hem de tarihleyici herhangi bir buluntu içermemesinden dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma kapsamında değerlendirilen 19 adet mezar kremasyon ve inhumasyon gömüler olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmıştır.

3.1 KREMASYON GÖMÜLER

Kısaca ölünün yakılması olarak tanımlanan kremasyon işlemi Antandros nekropolisinde iki farklı uygulama ile karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalardan bir tanesi, mezarın yapılacağı alanda gerçekleşir ki bu tür kremasyonlar birincil kremasyon olarak adlandırılır. Birincil kremasyonlarda kül ve kemiklerin bir araya toplandıktan sonra üzeri ya doğrudan stroterle kapatılmış ya da bir araya getirilen kül ve kemik yığınının etrafı taşlarla sınırlandırılıp bir mekan oluşturulmuş ardından üzeri yine stroterle kapatılmıştır. Bir diğer uygulama ise yakma işleminin mezarlık alanının dışında bir yerde yapılıp, geriye kalan kül ve kemiklerin toplanarak urne kabına koyulduktan sonra, mezarlık alanında açılan sığ bir çukur içine yerleştirilerek gömülmesi suretiyle gerçekleşmektedir. Bu tip kremasyonlar ikincil kremasyonlar olarak adlandırılır. Antandros nekropolisinde bulunan sikke kontekstli kremasyon mezarlara bakıldığında, tamamının birincil kremasyon olduğu görülmektedir.

Antandros Nekropolü'ndeki sikke kontekstli kremasyon mezarlardan iki tanesi kiremit (55, 213 numaralı), bir tanesi etrafı taşlarla çevrilmiş (54 numaralı), bir tanesi de doğu ve batısına birer büyük taş koyularak oluşturulmuş (225 numaralı) mezarlardır. Dördü de Hellenistik döneme tarihlenen bu mezarlar içinde sadece 213 ve 225 numaralı olanlardan ele geçen sikkeler tanımlanabilecek durumdadır.

1)

213 NUMARALI MEZAR (Çizim 1)

Açılış Tarihi: 21.08.2006

Plan Kare: 9- Z, A1, B1

Üst Seviye: 4.64 m.

Alt Seviye: 4.40 m.

Uzunluk: 150 cm.

Genişlik: 71 cm.

Gömü Tipi: Birincil Kremasyon

Tanım: Mezar**,** orta boy taşlardan yapılmış dikdörtgen şeklindeki alanın üzerine üç adet düz kiremidin doğu-batı doğrultulu olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Batıda yer alan kiremit, sunak yapısının batı duvarına yaslanmıştır. Kiremitlerin hepsi kırık olarak bulunmuştur.

Çevre ile İlişkisi: DMK kodlu sunak yapısının taban dolgusunu oluşturan taşların altından ele geçmiştir. 210 ve 212 numaralı mezarların kuzeyinde, 211 numaralı mezarın güneyinde yer almaktadır.

İskelet: Kremasyon uygulanan bireyin kemikleri taşlarla sınırlandırılmış alandan ele geçmiştir. Kafatası olabilecek kemik parçaları doğuda, bacak kemikleri olduğu düşünülen kemikler ise batıda bulunmuştur. Cinsiyeti tespit edilememiştir.

MEZAR BULUNTULARI

1.1

Kod: DSY 1

Buluntu Şekli: Bireyin kafatası kemiklerinin 20 cm. güneyinde bulunmuştur.

Cins: Bronz Sikke

Çap: 1.9,5 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 5.59 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Defne çelenkli Apollon başı, profilden, sağa ?. Sadece boyun çizgisi tanımlanabiliyor.

A.Y: ANTANΔPIΩN

Ağzı açık aslan başı, profilden, sağa. Altta sarmaşık yaprağı.

Benzer: D.Sear 1979, No: 4041(M.Ö. 350 civarı)

SNGAul, Tafel 46, No.1493 (4-3. yüzyıl)

Imhoof-Blumer 1979, s.507 Br. 15 (M.Ö.400-284)

HN, s.447. (M.Ö. 350-300)

Tarih: M.Ö. 350 civarı. (Antandros)

Mezarın Tarihi: Antandros sikkesi yardımıyla M.Ö. 350 yılı civarına tarihlenmiştir.

2)

55 Numaralı Mezar

Açılış Tarihi: 16.07.2002

Plan Kare: 3 I

Seviye: 5.93 m.

Gömü Tipi: Birincil Kremasyon

Tanım: Ölü yerinde yakılmış ve herhangi bir urne kabına koyulmadan külleri bir araya getirilmiştir. Dağınık halde ele geçen taşlar ise etrafına bir duvar örülmüş olduğunu düşündürmektedir.

Çevre ile İlişkisi: Açmanın doğu bölümünde yer alan kavisli taş duvarın sınırları dahilindeki kuzey taş öbeğinin içinde bulunmaktadır.

İskelet: 45 yaşında bir erişkine ait olduğu anlaşılmış ancak cinsiyeti belirlenememiştir.

Mezar Buluntuları

2.1

Kod: AZR 4

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.8 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 5.52 gr.

Ön Yüz?

Arka Yüz?

<u>Tanım</u>

Üzerindeki yoğun korozyon, sikkenin ön/arka yüz tiplerinin tespit edilmesini engellemiş ve bu sebeple tarihleme yapılamamıştır.

Mezarın Tarihi: M.Ö. 4-3. yüzyıllara tarihlenen 57 numaralı mezar ile olan yakın konumu göz önünde bulundurulduğunda Hellenistik döneme ait olması olasıdır.

3)

225 NUMARALI MEZAR (Çizim 2, 13)

Açılış Tarihi: 09.08.2007

Plan Kare: 13-14 P-S

Üst Seviye: 7.70 m.

Alt Seviye: 7.26 m**.**

Uzunluk: 232 cm**.**

Genişlik: 50 cm.

Derinlik: 25 cm.

Gömü tipi: Birincil Kremasyon

Tanım: Büyük bir bölümü EAH sunağının altında kalan mezarın sadece sunağın güneyindeki 50 cm.lik bir bölümü açılmıştır. Sunağın tam orta kısmına denk gelen mezarın doğu ve batısı iki büyük taşla sınırlandırılmıştır. Açığa çıkarılan kısımdan

anlaşıldığı üzere kremasyonun üzerine herhangi bir kiremit yerleştirilmemiş, mezar doğrudan taşlarla kapatılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: Büyük bir bölümü EAH sunağının (4.yy) güneyinde ve altında, 217 numaralı mezarın hemen kuzeyinde, 224 numaralı mezarın ise doğusunda yer almaktadır.

İskelet: Kremasyon uygulamasından sonra toplanmaksızın, olduğu yerde bırakılmış gibi görünen kemiklerin bir kişiye ait olduğu anlaşılmış ancak yaşı ve cinsiyeti tespit edilememiştir.

MEZAR BULUNTULARI

3.1

Kod: EID 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.5 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 3.72 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden sağa doğru bir baş. Apollon?

A.Y: Profilden ve olasılıkla otlayan bir at, sola. Baş kısmı korunmamıştır. Üstte Ạ [ΛΕΞ]

Benzer: SNGAul, Tafel 45, No: 1458 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)
Mac Donald 2005, s.290, No:2 (yaklaşık M.Ö. 300 sonrası)
Tekin 1994, Levha XXVIII, No:300 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)
Sear 1979, No: 4028 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

Tarih: M.Ö. 3-2. yüzyıl (Aleksandria Troas?)

3.2

Kod: EID 2

Form: Khytridion

Buluntu şekli: EAH sunağına bitişik olarak bulunmuştur ki bu da mezarın orta kısmına denk gelmektedir.

Hamur rengi: 10YR 6/4 (açık sarımsı kahverengi)' den, 10YR 5/2 (grimsi kahverengi)'ye değişiyor.

Firnis rengi: Gley 1 2.5/M (siyah)'den, 10R 2.5/1 (kırmızımsı siyah)'e değişiyor.

Yükseklik: 6.1 cm.

Ağız çapı: 4.9 cm.

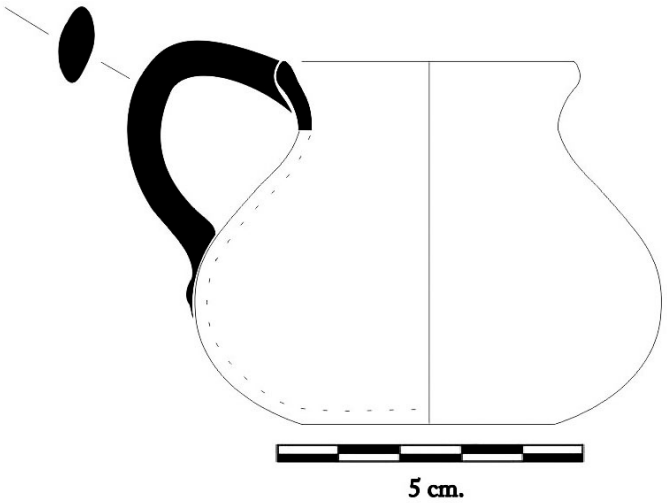
Dip çapı: 4 cm.

Tanım: Dışa çekik ağızlı, dudak kısmı yuvarlatılmış, kısa boyunlu, aşağı doğru genişleyen sarkık gövdeli, düz dipli, dudaktan çıkıp hafif yükseldikten sonra gövdeye birleşen yassı şerit kulplu khytridion.

Bezeme: Ağzın içinde ve gövdenin bazı yerlerinde firnis izleri görülmektedir.

Benzer: Athenian Agora XXXIII, pl. 71, figür. 61, No.556 (M.Ö. 325-275)

Tarih: Bulunan en yakın benzer örneğine göre M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmiştir.

Mezarın Tarihi: M.Ö. 3. yüzyıl

4)

54 NUMARALI MEZAR (Çizim 3)

Açılış Tarihi: 23.07.2002

Plan Kare: 2,1 D

Üst Seviye: 5.20 cm.

Alt Seviye: 4.34 cm.

Uzunluk: 2.10 m.

Genişlik: 1.23 m.

Derinlik: 86 cm.

Gömü Tipi: Birincil Kremasyon

Tanım: Mezar, açılan bir çukurun içine ölünün yerleştirilip yakılmasının ardından etrafının taşlarla çevrilmesiyle oluşturulmuştur. Taş dizisi ile sınırlanan alanın üzeri toprakla kapatıldıktan sonra, toprak üstünden görülebilmesi için ise mezar elips şeklinde ikinci bir taş sırası ile tekrar çevrilmiştir.

Çevre ile İlişkisi: Bir kısmı Alpha duvarının batısında, bir kısmı da altında yer almaktadır. 26 numaralı mezarın güneyinde, 4 numaralı mezarın kuzeyinde, 60 numaralı mezarın da batısında bulunmaktadır.

İskelet: Cinsiyeti belirlenememiş ancak orta-erişkin yaşlarda olduğu saptanmıştır.

Mezar Buluntuları

4.1

Kod: BBT 1

Form: Amphora

Buluntu şekli: Mezarın içinde çok kırıklı olarak ele geçmiştir.

Hamur rengi: 7.5 YR 7/4 (pembe)

Firnis rengi: 5 YR 3/2 (koyu kırmızımsı kahverengi)

Ek boya: Gley 2 8/5PB (açık mavimsi gri)

Yükseklik: 20.5 cm.

Ağız çapı: 15.5 cm.

Dip çapı: 15.2 cm.

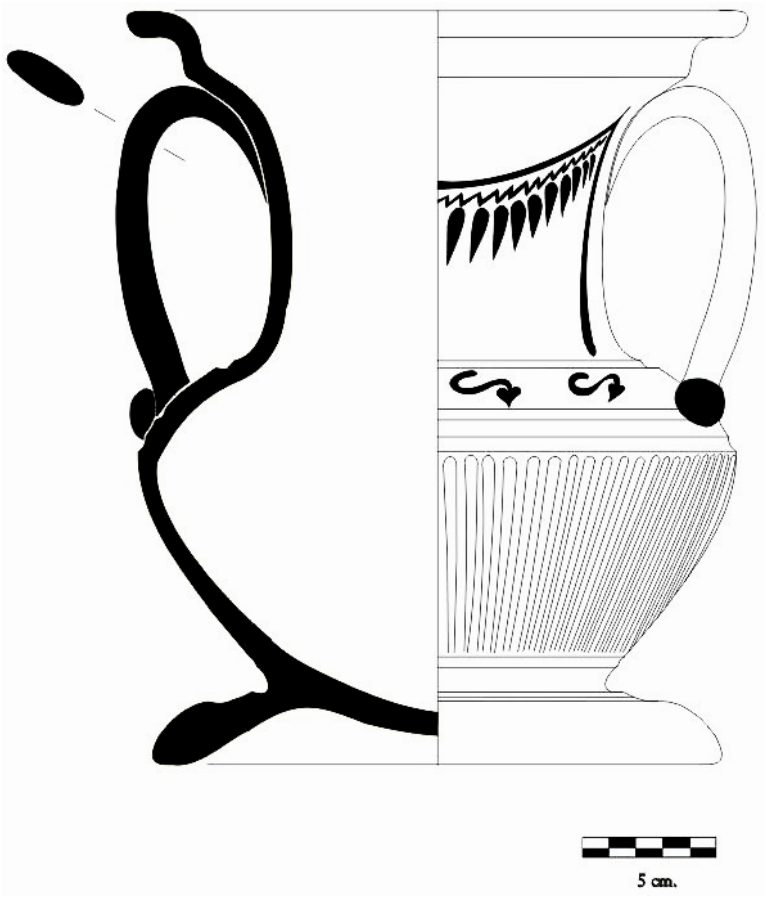

Tanım: Geniş bir ağız tablasına, omurgalandırılmış ağız kenarına, uzun-geniş ve içbükey boyna sahiptir. Boyundan omza geçişte tek, omuzdan gövdeye geçişte iki adet yiv bulunmaktadır. Gövdesi dikey yivlerle detaylandırılmış olup geniş-konik kaidesi üzerinde iki adet yiv yer almaktadır. Boyundan çıkıp omuzdan gövdeye geçiş noktasında bir makarayla omza bağlanan iki dikey- şerit kulba sahiptir.

Bezeme: Kabın içi ve dışı mat kahverengi, kaide altı mat siyah firnislidir. Boynun her iki tarafında beyaz ek boya ile yapılmış girland motifinden sarkan yatay zigzag motifi ve bundan sarkan damla motifleri yer almaktadır. Omuzda yine ek beyaz boya ile yapılmış sarmaşık motifleri bulunmaktadır. Beyaz ek boya ayrıca kulplardaki makaraların dış yüzünde de kullanılmıştır.

Benzer: Schafer 1968 s. 50, Abb.3, No:2 (M.Ö. 130)

Tarih: M.Ö.130

4.2

Kod: BBT 2

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.7 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 3.38 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden sağa doğru bir baş?

A.Y: Tanımlanamıyor.

Tarih: Ön/arka yüz tipleri tam olarak anlaşılamadığı için tarihleme yapılamamıştır.

4.3

Kod: BBT 5

Form: Unguentarium

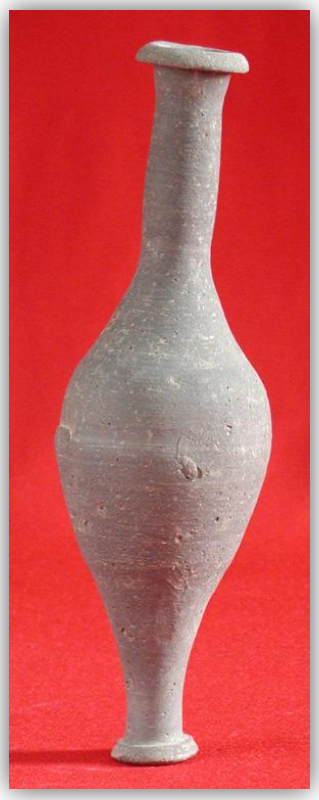
Hamur rengi: 10 YR 4/1 (Koyu gri)

Yükseklik: 19 cm.

Ağız çapı: 2.3 cm.

Dip çapı: 2.4 cm.

Tanım: Oval gövdeli, uzun ve ince silindirik boyunlu, mantar şeklinde ağız profiline sahip, yüksek silindirik ayaklı ve oturma düzlemi genişletilmiş unguentarium.

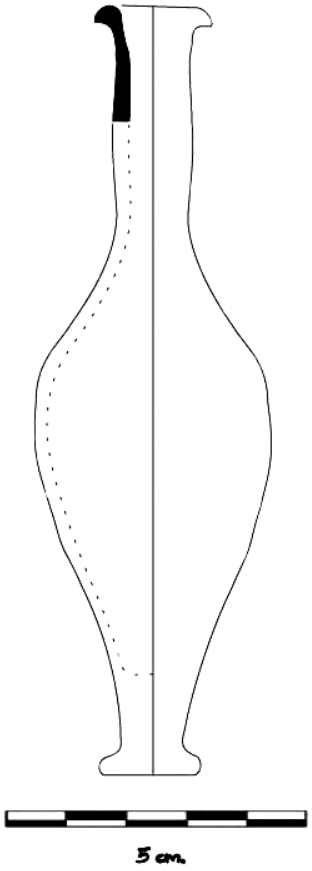
Benzer: H.A. Thompson 1934, s.308, 473, fig. 52, C 76 (M.Ö. 2. yüzyıl 2 yarısından sonra)

Drougou 1991, s.156-c (M.Ö. 2. yüzyıl ortası); Aydın 2007, s.20, pls. 10. 16, Cat. 29 (M.Ö. 125-100)

Rotroff & Andrew 2003, s.70, pl.44, no. 263 (2. yüzyıl-1. yüzyılın ilk yarısı?)

Dündar 2006, s.85, Levha XIII, Kat. No. U84 (M.Ö. 2. yüzyılın 2. yarısı)
Tavukçu 2006, s.227, Kat.no: 107 (2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı)

Tarih: Benzer örneklerinden ve yanından ele geçen BBT 1 olarak kodlanan amphoraya göre M.Ö. 130 yılı civarına tarihlenmiştir.

Mezarın Tarihi: M.Ö. 130

3.2 İNHUMASYON GÖMÜLER

Sikke kontekstli mezarlar içinde, kremasyon gömülerden daha büyük bir yüzdeye sahip olan inhumasyon gömüler toplamda 15 adettir. Bunlardan 6 tanesi kiremit (25, 33, 47, 63, 84, 87, numaralı) 4 tanesi lahit (60, 85, 194, 207 numaralı) 4 tanesi basit toprak (121, 184, 198, 232 numaralı) 1 tanesi de karışık özellik gösteren (11 numaralı) mezarlardır. Kiremit mezarlardan 4 tanesi Hellenistik Döneme tarihlenirken, bir tanesinin Klasik ve Hellenistik Dönemlerde, bir tanesinin de Hellenistik ve Bizans Dönemlerinde olmak üzere iki kez kullanım gördüğü anlaşılmıştır. İnhumasyon gömü özelliği gösteren bu kiremit mezarların sadece 33, 63, 84 ve 25 numara ile belirtilenlerinden ele geçen sikkeler tanımlanabilmiştir.

1)

25 NUMARALI MEZAR (Çizim 4)

Açılış Tarihi: 25.07.2002

Plan Kare: 3H

Seviye: 4.82 m.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Üstü kiremitle kapatılmış sanduka mezarın etrafı, horasan harcıyla örülmüş taş duvarlarla çevrilmiştir. Mezarı çevreleyen duvarın doğu kısmında taş yerine harçla birbirlerine yapıştırılmış tuğlalar kullanılmıştır. Mezarın büyük bir bölümü doğu kesidin içinde yer almaktadır.

Çevre ile İlişkisi: 48 ve 51 numaralı mezarların doğusunda aynı zamanda da 49 numaralı mezarın doğu podyumunun üst seviyesinde yer almaktadır. Ayrıca mezarın batı duvarı 51 numaralı mezarın doğusunu da sınırlamaktadır.

İskelet: Biri 22.3 diğeri 24 yaşında olmak üzere iki kadın, yaşı saptanamayan erişkin bir erkek ve 5.5 yaşında bir çocuk olmak üzere mezarda toplam 4 birey yer almaktadır. Son kullanımdan önce gömülen kişinin iskeleti, mezarın doğu ucuna doğru itilmiş ve bir kadına ait olan ölünün başı batıya gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

MEZAR BULUNTULARI

1.1

Kod: BCG 1

Cins: Bir çift bronz küpe.

Tanım: Üst kısmı oldukça küçük alt kısmı ise büyük bir halkadan oluşmaktadır. 8'e benzeyen bir şekle sahip ancak iki ayrı halkadan değil tek parça bronz bir çubuğun şekillendirilmesiyle yapılmıştır. Şekil verildikten sonra açıkta kalan iki uç, birbirinin üstüne gelecek şekilde bırakılmıştır.

1.2

Kod: BCG 5

Cins: Bronz sikke.

Çap: 1.5 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 2.34 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden defne çelenkli Zeus başı, sağa.

A.Y: Yazı okunaksız.

At üzerinde kollarını iki yana açmış olarak tasvir edilmiş bir süvari, sağa.

Benzer: D. Sear 1979, No: 3805 (3-2. yüzyıl)

Tarih: M.Ö. 3-2. yüzyıl (Adramytteion)

1.3

Kod: BCG 9

Cins: Bronz sikke.

Çap: 1.6 cm.

Kalınlık: $0.1_{,5}$ cm.

Ağırlık: 1.25 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden defne çelenkli Zeus başı, sağa.

A.Y: Koşan bir at üzerinde kollarını iki yana açmış süvari, sağa.

Benzer: D. Sear 1979, No: 3805.

Tarih: M.Ö. 3-2. yüzyıl (Adramytteion)

Mezarın Tarihi: Hellenistik ve Bizans Dönemlerinde kullanıldığı anlaşılmıştır.

2)

33 NUMARALI MEZAR (Çizim 5)

Açılış Tarihi: 25.08.2001

Plan Kare: 9-10 A-D

Üst Seviye: 4.64 m.

Alt Seviye: 3.92 m.

Uzunluk: 1.78 m

Genişlik: 60 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Üçü kuzeyde üçü güneyde olmak üzere toplam 6 adet düz kiremidin karşılıklı ve eğik bir biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş mezarın, doğu ve batı uçları da dik olarak yerleştirilmiş birer kiremitle kapatılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: 1 numaralı taş lahdin hemen kuzeyinde yer almaktadır.

İskelet: Yaşı ve cinsiyeti belirsiz bir erişkine aittir.

Mezar Buluntuları

2.1

Kod: AMF 4

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.7 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 3.03 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Defne çelenkli Artemis başı, 3/4'lük bir açıyla tasvir edilmiştir.

A.Y: AB[YΔH]
Bir adet kithara tasviri.

Benzer: D. Sear 1979, No:4019 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)
SNGAul, Tafel 45, No: 1451 (M.Ö. 3. yüzyıldan sonra)

Tarih: M.Ö. 2. Yüzyıl (Abydos)

Mezarın Tarihi: Ele geçen Abydos sikkesi yardımıyla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmiştir.

3)

63 NUMARALI MEZAR (Çizim 6, 13)

Açılış Tarihi: 28.08.2002

Plan Kare: 2-3-4 B

Üst Seviye: 3.49 m.

Alt Seviye: 2.86 m.

Uzunluk: 2.27 cm.

Genişlik: 55 cm.

Derinlik: 61 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Doğu ve batı uçları birer tane düz stroterle, üstü ise üç adet oval kiremitle kapatılarak oluşturulmuş mezarın doğu bölümüne ayrıca rampalı bir şekilde kapatılmış düz bir stroter daha yerleştirilmiştir. Mezarın doğu ve batı kapama kiremitlerinin

yerinden oynamaması için batıdakinin altına, doğudakinin ise yanlarına taşlar sıkıştırılarak mezar sağlamlaştırılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: Kuzeyde yer alan 68 ve 60 numaralı lahitler bu mezarın istinat duvarlarından birini oluştururken, güneydoğuda 61 numaralı mezarın 80 cm.'lik kısmı ve kuzeybatıda 1.47 m. uzunluğundaki dört taş sırası mezarın diğer istinat duvarını oluşturmaktadır.

İskelet: Yaşı belirsiz erişkin bir erkeğe aittir.

MEZAR BULUNTULARI

3.1

Kod: BLG 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.5 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 3.31 cm.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden miğferli Athena başı, sağa.

A.Y: [ΦΙ]ΛΕΤ[ΑΙΡΟΥ]

Başı sağa dönük, kıvrılmış bir yılan tasvir edilmiştir.

Benzer: BMC Mysia, s.122, No:78. (M.Ö. 2. yüzyıl,133 öncesi)

Tekin 1994, No:281. (M.Ö. 2. yüzyıl, 133 öncesi)

The Athenian Agora 1993, s.258, Plate.29, No:872 (M.Ö. 2. yüzyıl ortası)

S.Ireland 2000, No.33 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

Tarih: M.Ö. 2. yüzyıl (Pergamon)

3.2

Kod: BLG 2

Form: Demir strigilis

Tanım: Üç parça halinde bulunmuştur.

Mezarın Tarihi: M.Ö. 2. yüzyıl

4)

84 NUMARALI MEZAR (Çizim 7, 14)

Açılış Tarihi: 29.07.2003

Plan Kare: 11 F

Üst Seviye: 4.70m

Alt Seviye: 4.50 m.

Uzunluk: 1.33 m.

Genişlik: 80 cm.

Derinlik: 20 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Mezar, doğu-batı doğrultulu olarak yatırılmış olan bireyin üzerine oval bir kiremidin kapatılmasıyla oluşturulmuştur. Üzerinde HI harfleri korunmuş olan bu oval kiremidin üzerinden başka kiremit parçaları da ele geçmiştir. Ayrıca mezarın doğu tarafı da yarım bir stroterle kapatılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: BEN duvarının doğusunda, 82 numaralı mezarın güneyindeki dağınık kemiklerin güneyinde yer almaktadır.

İskelet: Biri 3.3 diğeri ve 4.3 yaşlarında iki adet çocuk iskeleti tespit edilmiştir. Cinsiyetleri belli olmamakla beraber, mezardan ele geçen strigilis en azından birinin erkek olabileceğini düşündürtmektedir. İskeletlerden birinin ağız kısmına yakın bir noktadan bir adet bronz sikke ele geçmiştir. Kol kemiğinin altında da kötü korunmuş bir figürine ait parçalar bulunmuştur.

MEZAR BULUNTULARI

4.1

Kod: BPS 1

Cins: Bronz

Çap: 1.6 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 3.75 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden miğferli Athena başı, sağa.

A.Y: Profilden uzanmış ve kanadı açılmış griffon, başı sola. Kesimde, buğday tanesi.

Benzer: D. Sear 1979, No:4053 (M.Ö. 4-3. yüzyıl)

BMC, 17, 18-20. (M.Ö. 4-3. yüzyıl)

HN, s.448 (M.Ö. 400-300)

MacDonald 2005, s.299, No:6 (M.Ö. 4. yüzyıl ve sonrası)

Lenger 2009, s. 118. (M.Ö. 390/380 – 320/310)

Tarih: M.Ö. 4. yüzyıl (Assos)

4.2

Kod: BPS 2_a

Form: Figürin

Hamur rengi: 2.5 YR 6/3 (Açık kırmızımsı kahverengi)

Tanım: Kare şeklinde bir kaide üzerinde bağdaş kurarak oturmuş çıplak bir erkek figürinine ait diz parçası. Kalıp yapımı olup içi boş olan figürinin üzerinde durduğu kaidenin altı kapatılmamıştır. Yüzeyde yer yer korunmuş beyaz astar izleri bulunmaktadır. Bu figürin parçası aynı mezardan ele geçen ve BPS 2_b kod numarası verilmiş olan gövde parçasıyla aynı figürine aittir.

Tarih: M.Ö. 4. Yüzyıla ait çömelen erkek figürinleriyle göstermektedir ancak benzer örneği bulunamamıştır.

4.3

Kod: BPS 2_b

Form: Figürin

Hamur rengi: 2.5 YR 6/3 (Açık kırmızımsı kahverengi)

Tanım: Çıplak bir erkek figürinine ait üst gövde parçası. Kalıp yapımı ve içi boş olan figürin parçasının arka kısmı, sağ kolu ve sol kolunun alt kısmı korunmamıştır. Figürün göğüs ve karın kasları belirtilmiştir. Yüzeyde yer yer korunmuş beyaz astar izleri bulunmaktadır. Bu figürin parçası aynı mezardan ele geçen ve BPS 2_a kod numarası verilen kaide ile aynı figürine aittir.

Tarih: M.Ö. 4. Yüzyıla ait çömelen erkek figürinleriyle göstermektedir ancak benzer örneği bulunamamıştır.

4.4

Kod: BPS 8

Form: Demir strigilis.

Tanım: Çok küçük parçalar halinde bulunmuştur.

Mezarın Tarihi: Son kullanımı M.Ö. 4. yüzyıl.

5)

47 NUMARALI MEZAR (Çizim 8, 3)

Açılış Tarihi: 12.07.2002

Plan Kare: 4-D

Üst Seviye: 4.59 m

Alt Seviye: 4.42 m.

Uzunluk: 86 cm.

Genişlik: 58 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Mezar iki oval kiremitten oluşmaktadır. Bunlardan zemine yerleştirilenin üstüne birey yatırıldıktan sonra ikinci kiremitle bireyin üstü kapatılmıştır. Üstteki kiremidin bireyle direkt temasını engellemek için iki kiremidin doğu ve batıya denk gelen kısa kenarları arasına birer taş yerleştirilmiştir.

Çevre ile İlişkisi: 4 ile 15 numaralı taş lahit mezarların istinat duvarları arasına yerleştirilmiştir.

İskelet: 3.5 yaşında bir çocuğa ait olan iskeletin başı doğuda ayakları batıda yer almaktadır. Kafatası bölümü kötü korunan iskeletin ayak, kaburga ve sağ koluna ait kemikler ele geçmiştir.

MEZAR BULUNTULARI

5.1

Kod: AYS 1

Form: Eros & Psykhe figürini.

Hamur rengi: 5YR 5/4 (Kırmızımsı kahverengi)

Tanım: Otururken tasvir edilmiş olan Eros ve Psykhe' nin baş ve gövdeleri birbirine yapışık olarak betimlenmiştir. Yüzleri birbirine dönük olan figürlerden solda yer alan Eros'un başının üst kısmı aşınmıştır ancak Psykhe'nin başını çevreleyen kalın plastik bandın aynısı burada da belli olmaktadır. Psykhe'nin bandında kesik kazıma çizgilerle yapılan detaylandırma net olarak görülmektedir. Başının arkasında topuz yapılmış saçları, alnın üzerinde ikiye ayrılıp kalın buklelerle yüzünü çevrelemektedir. İki figürün de başları gövdelerine kalın ve kısa bir boyunla bağlanmıştır. Eros'un sağ eli Psykhe'nin sağ göğsü üzerinde, Psykhe'nin sol eli de Eros'un sağ bileği üzerindedir. İki figürün de diğer kolları betimlenmemiştir. Bacaklar dizlerden bükülmüş ve iki figürün bacakları da birbirine bitişik tasvir edilmiştir. Eros'un ayakları korunmamıştır. Yüzeyde yer yer beyaz astar izleri bulunmaktadır. Çift kalıpla içi boş olarak üretilmiş olan iki figürün de oturma düzlemlerinde birer tane oval buhar deliği yer almaktadır.

Benzer: Hesperia 10, 1941, Plate: XXIV, Katalog No: Vh4

Louvre II, Kat. No. 169 e – 154 d

Louvre IV-I, Kat. No. 56 b

Louvre III, Kat No. 228 g.

Başak 2005 s. 38-39 Katalog No:13

Tarih: M.Ö. 2. Yüzyıl

5.2

Kod: AYS 2

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.3 cm

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 1.82 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden sağa doğru bir baş.

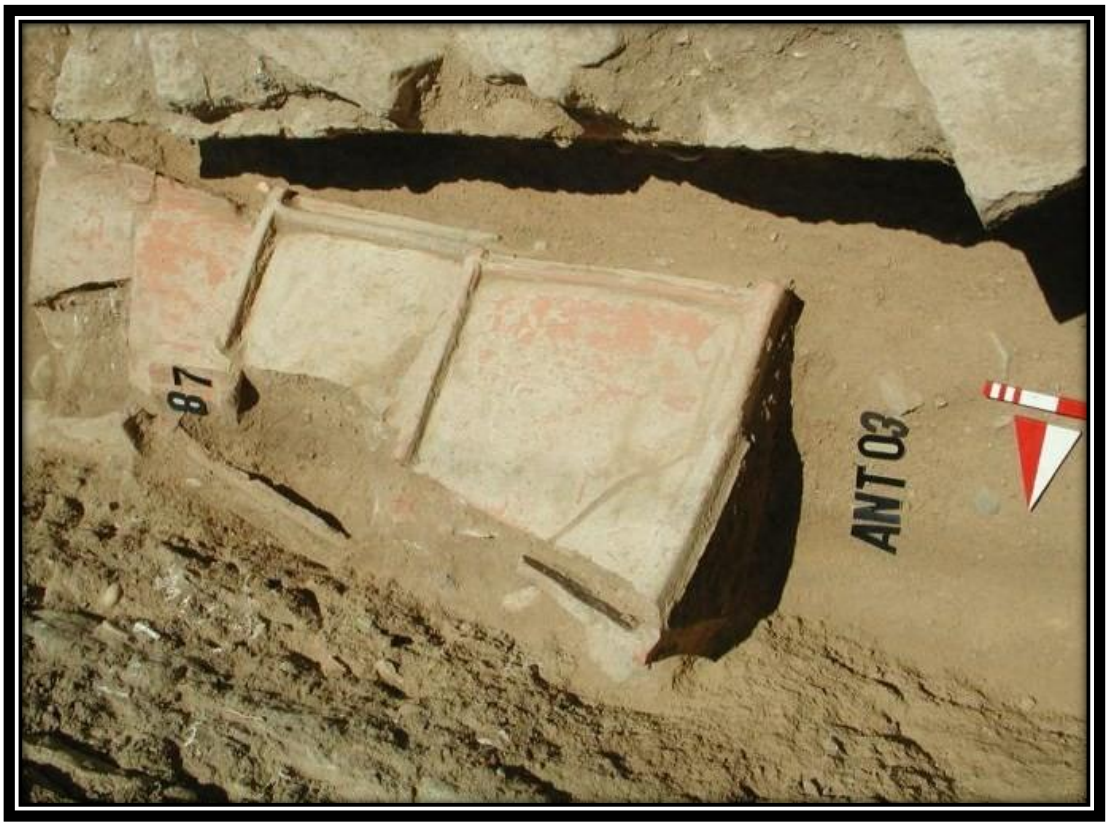
A.Y: Uzanmış griffon, sağa (?)

Tarih : Ön/arka yüz tiplerinin tam olarak anlaşılamadığından tarihleme yapılamamıştır.

Mezarın Tarihi: Ele geçen Eros & Psykhe figürini yardımıyla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmiştir.

6)

87 NUMARALI MEZAR (Çizim 7, 14)

Açılış Tarihi: 30.07.2003

Plan Kare: 12-11-10 G

Üst Seviye: 5.13 m.

Alt Seviye: 4.73 m.

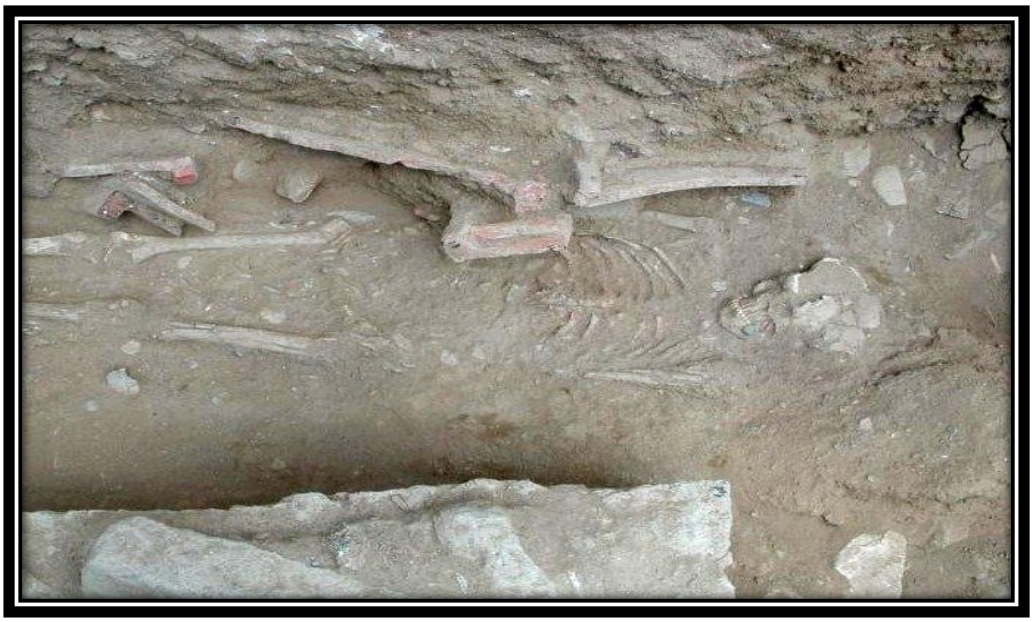
Uzunluk: 1.55 m.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Mezar kuzeyde ve güneyde üçer tane stroterin karşılıklı olarak eğimli bir şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Çevre ile İlişkisi: 67 numaralı lahit mezarın hemen güney bitişinde (alt seviyesinde) ve 85 numaralı mezarın kuzeyinde yer almaktadır.

İskelet: Yaşı belirsiz ancak erişkin olduğu anlaşılan bir erkeğe ait olduğu anlaşılmıştır.

MEZAR BULUNTULARI

6.1

Kod: BRI 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 2.2 cm.

Kalınlık: 0.4 cm.

Ağırlık: 6.45 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden defne çelenkli Apollon başı, sağa.

A.Y: Ą[NTIOXOY] [BA]Σ[IΛEΩΣ]

Üçayaklı kazan.

Benzer: D. Sear, 1979, No: 6879 (M.Ö. 280-261)

Tarih: M.Ö. 280-261 (Seleukos, Antiokhos I)

Mezarın Tarihi: Hellenistik Dönem

7)

194 NUMARALI MEZAR (Çizim 9)

Açılış Tarihi: 10.08.2005

Plan Kare: 10-11 R-S-T

Üst Seviye: 4.05 m.

Alt Seviye: 3.03 m.

Uzunluk: 2.14 m.

Genişlik: 77 cm.

Derinlik: 57 cm.

Kapak Uzunluğu: 2.18 m.

Kapak Genişliği: 82 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Lahit yerleştirildikten sonra üzerine podyum yapılmıştır ancak yalnızca podyumun üzerine oturduğu destek duvarı ve podyumun ilk basamağı korunmuştur. Lahdin kapağı podyumun ortasındaki işlenmemiş kısımdan görülmektedir. Podyumun

korunmuş olan basamağının taşları birbirlerine kurşun kenetlerle bağlanmıştır. Taşların içe bakan yüzleri düzgünleştirilmemiştir. Olasılıkla bunun sebebi basamaklı podyumda bu kısmın görülmüyor olmasıdır. Buna karşın taşların dışa bakan yüzleri hem düzgün kesilmiştir hem de yan yüzleri bosajlıdır. Podyumun görülen kısmının (kapağın üzerine oturan ilk podyum basamağı) altından, büyük olasılıkla kullanım döneminde toprak altında kalan ve en alt basamağın üstüne oturması için yerleştirilmiş olan podyum taşına benzeyen ancak çok özenli olmayan taşlar çıkartılmıştır. Bu taşlar podyumun görülen en alt basamağı altından 5-10 cm.lik bir çıkıntı yapmaktadır. Batı kısım hariç her üç tarafta da bu taşlardan yer almaktadır. Batı kısımda olmayan bu alt duvar yerine, lahdin kapağının uç kısmı semerdam şeklinde olmayıp düz bırakılmış ve podyumun oturtulacağı alan oluşturulmuştur.

Çevre ile İlişkisi: Güneydoğu Genişlemede bulunan 60 ile 61 numaralı mezarların doğusunda, Geç Roma dönemine ait CVI ve CVJ duvarlarının alt seviyesinde yer almaktadır. Kuzeydoğusunun üst seviyesinde DDN duvarı, kuzeydoğusunda DCF duvarı yer almaktadır. Kuzey podyumu üzerinde 198 numaralı hayvan mezarı bulunmaktadır. Bu hayvan mezarının 194 numaralı mezar ile ilişkili olmadığı düşünülmektedir çünkü podyum taşı ile hayvan iskeleti arasında yaklaşık 10 cm. toprak vardır ve podyumun ikinci basamağının olması gereken yerde de kemikler yer almaktadır. Dolayısıyla hayvan mezarı daha sonra yerleştirilmiş olmalıdır.

İskelet: İki adet iskelet tespit edilmiştir. Başı doğuya gelecek şekilde sırtüstü düz yatırılmış iskelet çok kötü korunmuş olup 16.5 yaşında adolesan bir kadına aittir. Diğer iskeletin ise yaşı belirsiz genç erişkin bir erkeğe ait olduğu anlaşılmıştır.

MEZAR BULUNTULARI

7.1

Kod: DEF 1

Form: Amphora (Urne)

Buluntu şekli: Lahit içerisinde, güneybatı köşede dik bir şekilde bulunmuştur ve içinde toprağa rastlanmamıştır.

Hamur rengi: 10 YR 6/3- Soluk kahverengi (Kesit) Gley 1 2.5 N-Siyah (yüzey)

Yükseklik: 39.7 cm.

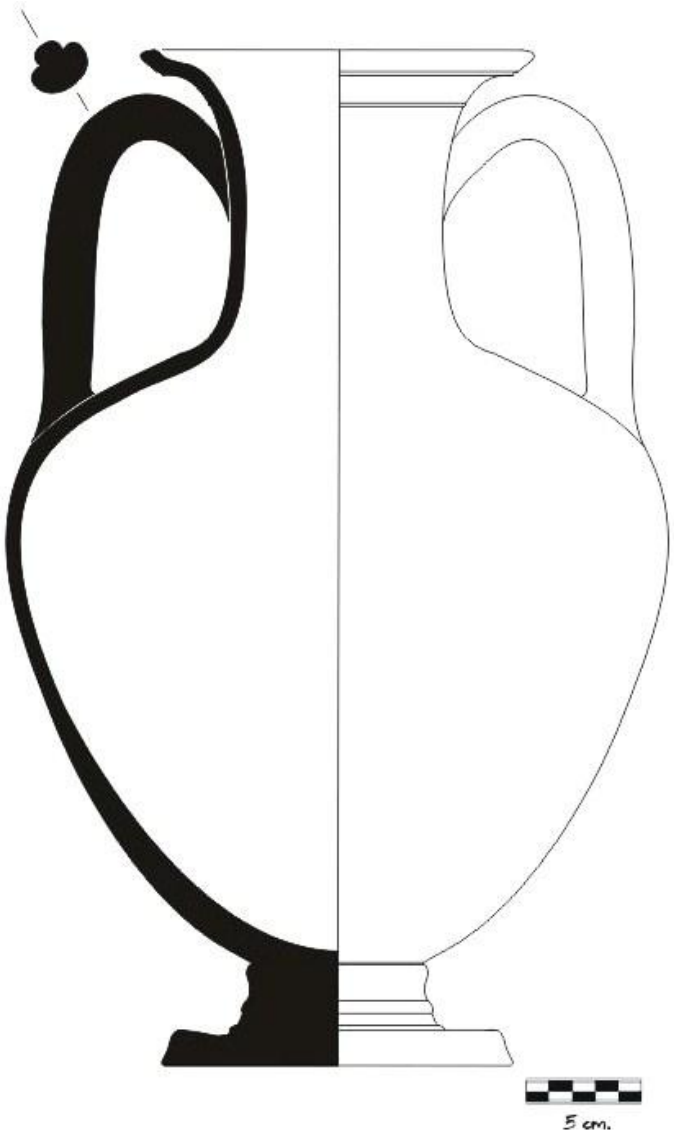
Ağız çapı: 14.2 cm.

Dip çapı: 13.4 cm.

Tanım: Dışa doğru uzatılmış ağzının üst kısmı düzleştirilmiş, dışta dudak kenarının altında bir adet yivi bulunan, ağızdan boyna geçişte profillendirilmiş, omuzdan gövdeye geçişi yumuşak, ince-uzun ve içbükey boyunlu, omuzdan kaideye doğru daralan bir gövdeye sahip, gövdeden kaideye geçişte yer alan bir adet yivden sonra kısa bir ayak ve disk formlu, profillendirilmiş, altı boş kaide yer almaktadır. Boynun üst kısmından çıkıp yükselerek omza bağlanan üçlü dikey-şerit kulplara sahiptir.

Bezeme: Dış yüzü perdahlanmış olan amphoranın omuz kısmında pişmeden önce yapılmış ikisi kulp hizasında ikisi omzun üst kısmında olmak üzere toplam dört adet yiv bulunmaktadır.

Tarih: M.Ö. 5. yüzyıl 2. yarı. (Antandros'da mezarların aynı aileden olan kişiler için birden fazla kez kullanıldığı sık rastlanılır bir durumdur. İkinci gömü sırasında lahdin tahrip edilmeyip, urnenin yerleştirilmesinden sonra özenli bir şekilde kapatılması da bu mezarın aile mezarı olma olasılığını güçlendirmektedir. Urne olarak kullanılmış olan bu amphora da olasılıkla içinde bulunduğu lahit ile aynı döneme ait olmalıdır. Dolayısıyla bu amphora, lahdin içinden ele geçen ve M.Ö. 5. yüzyılın 2. yarısına ait olan Mytilene sikkesi ile yakın bir tarihten olmalıdır.

7.2

Kod: DEF 2

Form: Alabastron

Buluntu şekli: İskeletin kafatasının kuzeyinde bulunmuştur.

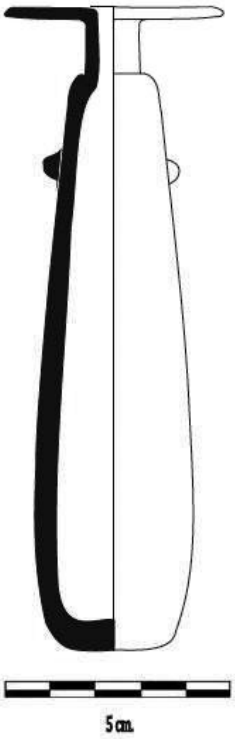
Yükseklik: 29 cm.

Ağız çapı: 4.4 cm.

Dip çapı: 3.9 cm.

Tanım: Geniş ve ince disk formlu ağız tablasına sahip, kısa silindirik boyunlu, boyundan gövdeye geçişi profillendirilmiş, dibe doğru genişleyen uzun gövdeli, hafif düzleştirilmiş dipli, gövdenin üst kısmında dekoratif iki küçük kulak-kulba sahip alabaster taşından yapılmış alabastron.

Tarih: M.Ö. 5.yüzyılın 2. Yarısı (Diğer mezar buluntuları yardımıyla tarihlenmiştir.)

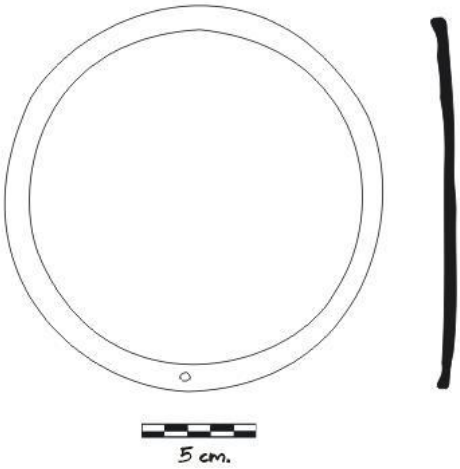
7.3

Kod: DEF 3

Form: Bronz ayna.

Tanım: Bir kenarında bronz çivi yer alan daire formlu bronz ayna ve sapı.

7.4

Kod: DEF 4

Cins: Billon sikke

Çap: 0.9 cm.

Kalınlık: $0.1_{,5}$ cm.

Ağırlık: 0.53 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden, kısa saçı bir tainia ile sarılmış Apollon başı, sağa.

A.Y: İncusum içinde, profilden buzağı başı, sağa.

Benzer: D.Sear 1979, No: 4261. (M.Ö. 450-330)

Gardner 1913, s. 163, Pl.XIII, No: 15 (M.Ö. 5. yüzyıl ortaları ve sonrası)

Tarih: M.Ö. 450 ve sonrası (Mytilene)

Mezarın Tarihi: M.Ö. 5. yüzyıl 2. yarı.

8)

60 Numaralı Mezar (Çizim 6)

Açılış Tarihi: 23.08.2002

Plan Kare: 1-0-[-1] A-B

Üst Seviye: 3.86 m.

Alt Seviye: 2.99 m.

Uzunluk: 2.13 m.

Genişlik: 80 cm.

Derinlik: 64 cm.

Kapak Uzunluğu: 2.17 m.

Kapak Genişliği: 83 cm.

Kapak Yüksekliği: 20 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Kapağın üzerinde çok sayıda çatlak ve kırık olmasına rağmen lahdin içinde çok içinde ince bir kum tabakası vardır.

Çevre ile İlişkisi: Alpha duvarının alt seviyesinde, 61 numaralı mezarın kuzeyinde yer almaktadır.

İskelet: Lahit içinde yaşı belirsiz erişkin bir kadın ve erkeğin yanında, 47.5 yaşında olduğu saptanan bir erkek olmak üzere toplam 3 iskelet tespit edilmiştir.

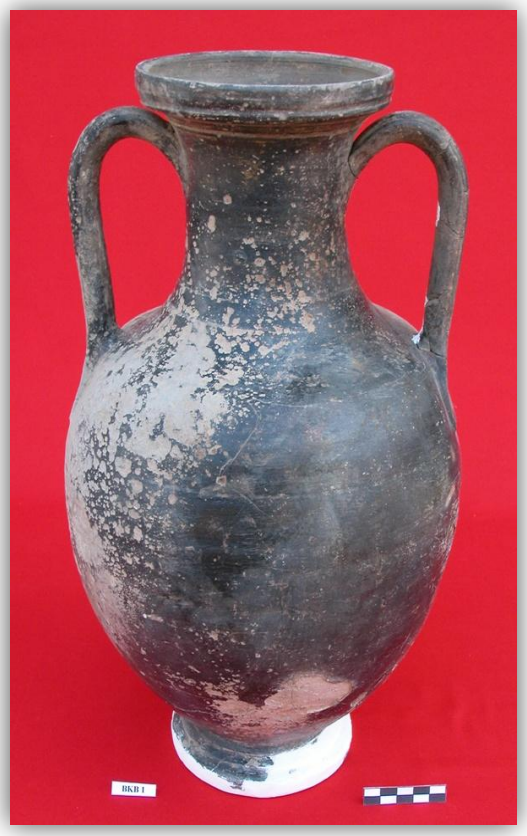
MEZAR BULUNTULARI

8.1

Kod: BKB 1

Form: Amphora

Buluntu şekli: 60 numaralı lahit mezarın içinde, doğu kısımda dik bir şekilde bulunmuştur. İçinde kremasyon kemikler bulunduğu için 60 A numaralı mezar olarak adlandırılmıştır.

Hamur rengi: 2.5 Y 4/1 (koyu gri)'den 2.5 Y 5/1 (gri)'e değişiyor.

Perdah rengi: Gley 1 3/N (çok koyu gri)

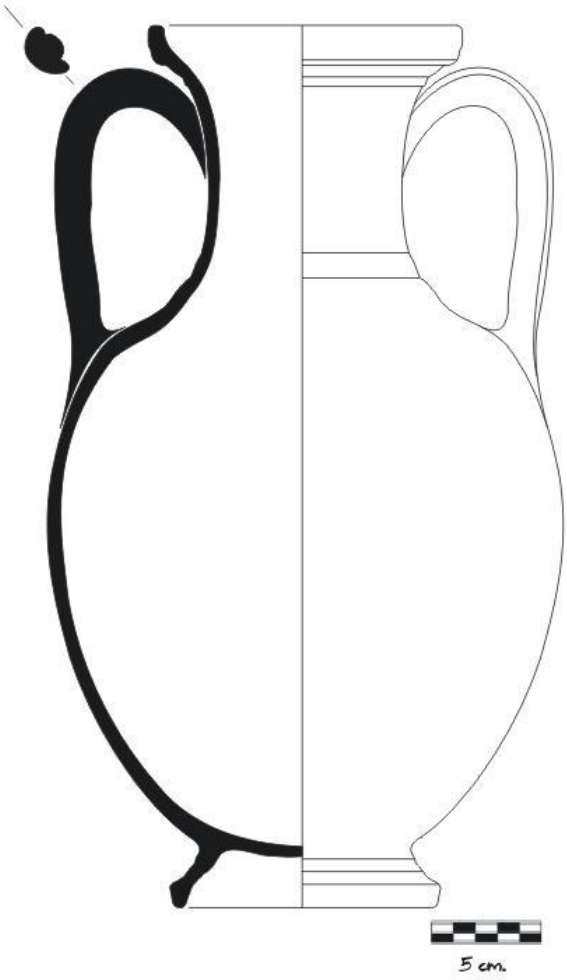
Yükseklik: 38.6 cm.

Ağız çapı: 17.2 cm.

Dip çapı: 11.6 cm.

Tanım: Dış kısmında bir adet yiv bulunan ve hafifçe dışa doğru genişleyen dudaklı, ince ve içbükey boyunlu, oval gövdeli, üç basamakla profillendirilmiş konik bir kaideye sahip, boyundan çıkıp omza bağlanan iki adet dikey-şerit kulbu bulunan amphora. Kulplar keskince profillendirilmiş ve tam orta kısımlarına dikey olarak eklenen silindirik şeritle üçlü kulp görünümü kazanmıştır. Kulpların omza bağlandığı kısımlar kulp genişliğinde plastik bir çıkıntı şeklinde belirginleştirilmiştir.

Bezeme: Yüzey gri perdahlanmıştır.

8.2

Kod: BKB 2

Form: Demir strigilis

Tanım: Çok parçalı kırıklar halinde bulunmuştur.

8.3

Kod: BKB 3

Form: Bodur lekythos

Hamur rengi: 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı)

Firnis rengi: Gley 1 2.5/N (siyah)'den

Gley 1 4/10Y (koyu yeşilimsi gri)'ye değişiyor.

Yükseklik: 11.3 cm.

Ağız çapı: 3.2 cm.

Dip çapı: 5.6 cm.

Tanım: Çan ağızlı, ince ve kısa boyunlu, basık oval gövdeli, alçak halka kaideli, boyundan çıkıp omuz üzerine bağlanan tek dikey şerit kulplu bodur lekythos.

Bezeme: Tamamı siyah firnisli kabın gövde ortasında kırmızı figür tekniğinde yapılmış bir insan figürü yer almaktadır. Ancak bezemenin bulunduğu alan büyük ölçüde tahrip olduğu için figür tam olarak yorumlanamamıştır. Korunan kısımlardan figürün ince plili ve dökümlü bir khiton giydiği anlaşılmaktadır. Ayrıca az da olsa figürün bacakları seçilebilmektedir.

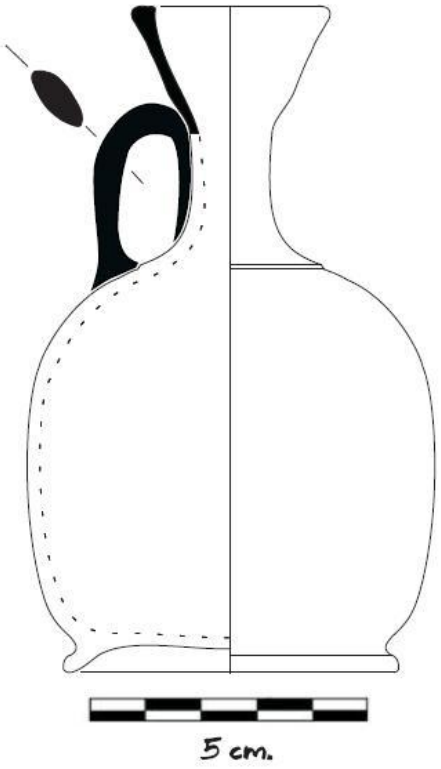
Benzer: Herbert 1977, s.62,64; Plate:23- 24, No:138, 145-146 (M.Ö. Geç 5. yüzyıl)

McPhee 1987, s.293-294, Levha 58, No: 60 (yaklaşık M.Ö. 410)

Corinth XIII, s.270, Plate:91, No: 418:10 (M.Ö. Geç 5. yüzyıl)

P.E. Corbett 1949, s.313, Plate:81, No: 10 (yaklaşık M.Ö. 440-420)

Özkan 1993, s.72, Levha:88, No: 103-104 (M.Ö. Geç 5.yüzyıl)

Tarih: M.Ö. Geç 5.yy

8.4

Kod: BKB 4

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.3 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 2.05 gr.

Ön Yüz(?)

Arka Yüz (?)

<u>Tanım</u>

Üzerindeki aşırı korozyon sebebiyle sikkenin ön/arka yüzleri tanımlanamamış ve tarihi saptanamamıştır.

8.5

Kod: BKB 5

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.3 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 1.78 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden Asklepios başı, sağa.(?)

A.Y: Kıvrılmış yılan.(?)

Benzer: SNGAul, Tafel 42, No: 1371-1372. (M.Ö. 2. yüzyıl)

Macdonald 2005, s. 281, No. 38 (M.Ö. 133 – 31)

8.6

Kod: BKB 6

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.3 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 2.05 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Üzerindeki aşırı korozyon sebebiyle sikkenin ön/arka yüzleri tanımlanamamış ve tarihi saptanamamıştır.

8.7

Kod: BKB 7

Form: Tuzluk

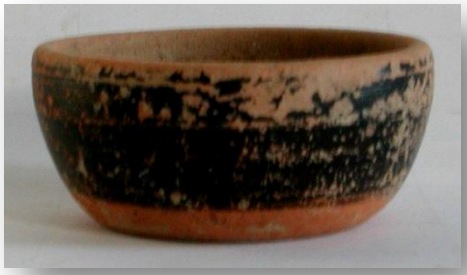
Hamur rengi: 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı)

Firnis rengi: 5 YR 2.5/1 (siyah)

Yükseklik: 2.8 cm.

Ağız çapı: 5.7 cm.

Dip çapı: 3.9 cm.

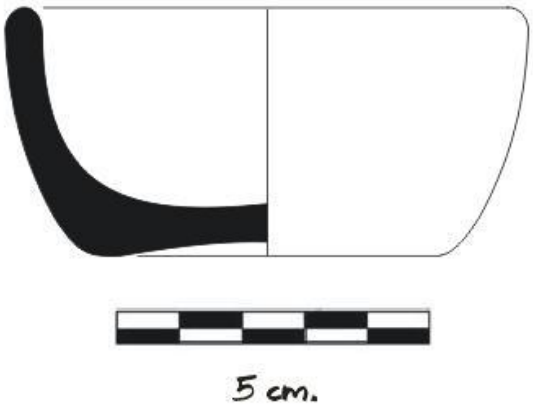

Tanım: Üst kısmı yuvarlatılmış düz ağızlı, düz dipli, derin ve hafif dışbükey gövde profiline sahip tuzluk.

Bezeme: İç yüzünün tamamı ve dışta gövdenin alt kısmı hariç siyah firnislidir.

Benzer: The Ahenian Agora Volume XII, Figure 9, No:913

Tarih: M.Ö. 430 (geç 5.yy)

8.8

Kod: BKB 8

Form: Kase

Hamur rengi: 7.5 YR 6/4

Firnis rengi: 10 YR 2/1

Yükseklik: 3.4 cm.

Ağız çapı: 9.2 cm.

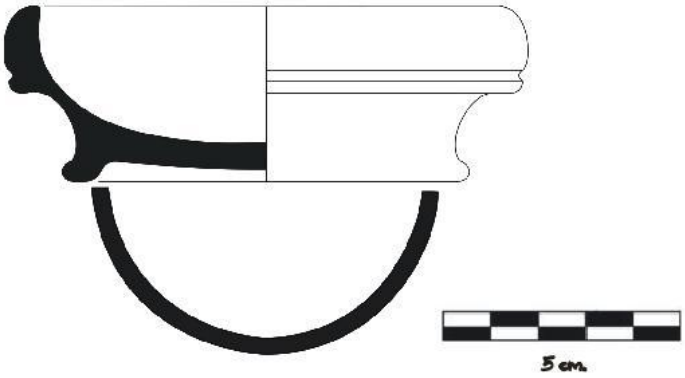
Dip çapı: 7.4 cm.

Tanım: Dışbükey ve yuvarlatılmış ağzının hemen altından gövdeye geçişte bir adet yivi bulunan, içbükey pofilli sığ bir gövdeye sahip alçak halka kaideli kase.

Bezeme: Ağzın hemen altında yer alan yivin olduğu bölüm, kaide altı ve oturma düzlemi rezerve alanlar hariç tamamı siyah firnislidir.

Benzer: The Athenian Agora Volume XII, Figure:8, No:818

Tarih: M.Ö. 430 (geç 5.yy)

8.9

Kod: BKB 9

Form: Amphora

Hamur rengi: Gri

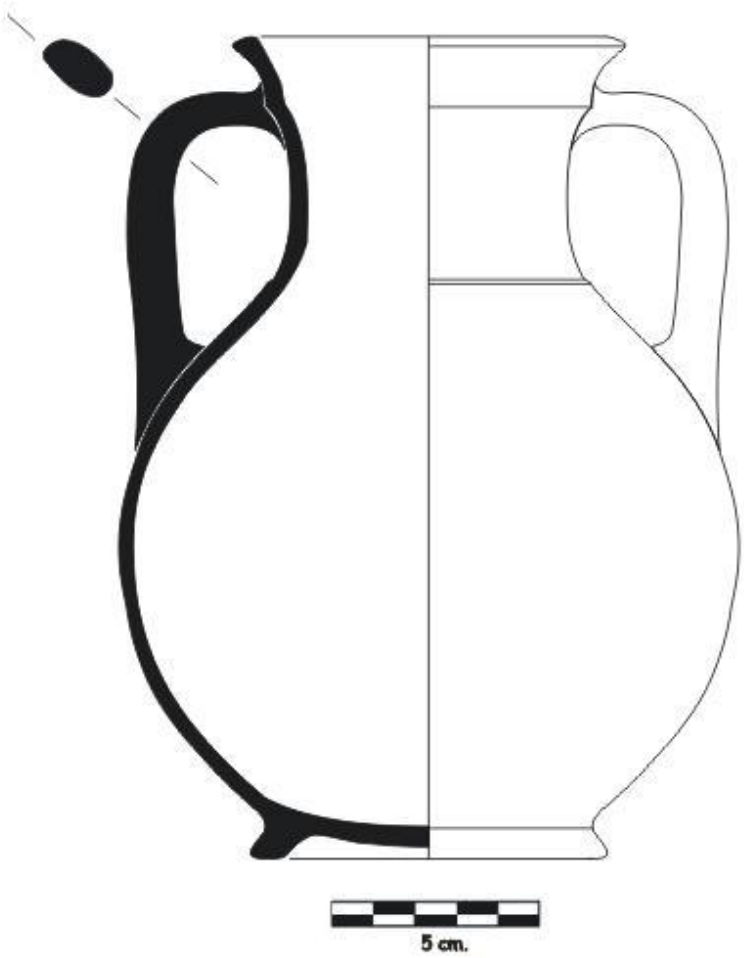
Perdah rengi: Siyah

Yükseklik: 18 cm.

Ağız çapı: 7.9 cm.

Dip çapı: 7.5 cm.

Tanım: Dışa doğru genişleyen düzleştirilmiş ağız kenarlı, omuzdan boyna geçişi keskin bir şekilde profillendirilmiş, kısa ve hafif içbükey boyunlu, küresel gövdeli, alçak halka kaideli, ağızdan boyna geçiş kısmında yer alan keskin profilden çıkıp omza bağlanan karşılıklı iki dikey şerit kulba sahip amphora.

Bezeme: Dış yüzü siyah renkte ve çok iyi perdahlanmıştır.

Tarih: Diğer mezar buluntuları yardımıyla M.Ö. 5.yüzyıla tarihlenmiştir.

Mezarın Tarihi: M.Ö**.** 5. ve 2. yüzyıllarda kullanıldığı anlaşılmıştır.

9)

85 NUMARALI MEZAR (Çizim 7)

Açılış Tarihi: 01.08.2003

Plan Kare: 10-11 F

Üst Seviye: 4.81 m.

Alt Seviye: 3.92 m.

Uzunluk: 2.10 m.

Genişlik: 82 cm. (dıştan)

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Kapağı korunmamış ve duvarları tahrip olmuştur.

Çevre ile İlişkisi: 82 numaralı mezarın altında, BEN duvarının doğusunda, 83 numaralı mezarın ve stelin batısında yer almaktadır. Doğusunda ve alt seviyesinde 100 numaralı Klazomenai lahdi, güneyinde 84 ve 95 numaralı mezarlar, kuzeyinde 87 numaralı mezar bulunmaktadır.

İskelet: Mezarda biri cinsiyeti belirsiz erişkin, diğeri yaşı belirsiz erişkin bir kadın olmak üzere iki iskelet tespit edilmiştir. Biri kuzeyde biri güneyde bulunan iskeletlerden kuzeydeki (85/2) iyi korunmuştur ve baş kısmı batıda olduğu için olasılıkla Bizans dönemine aittir. Bu iskeletin sol dirseğinin hizasında kuzey duvarına yapışık bir adet sikke ele geçmiştir. Ama bu sikke Hellenistik Döneme tarihlenmektedir, dolayısıyla da bu iskelete ait olmamalıdır. Güneydeki iskelet ise (85/1) mezarın ilk kullanımına aittir ve olasılıkla diğerinin yerleştirilişi sırasında tahrip görmüş bu sebeple de kötü korunmuştur. Bu iskeletin başı doğudadır ve baş tarafında bir adet sikke bulunmuştur.

MEZAR BULUNTULARI

9.1

Kod: BRZ 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 0.9 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 0.72 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden Apollon başı, sağa.

A.Y: Profilden ağzı açık aslan başı, sağa.

Benzer: D.Sear 1979, No: 4041(M.Ö. 350 civarı)
SNGAul, Tafel 46, No.1493 (4-3. yüzyıl)
Imhoof-Blumer 1979, s.507 Br. 15 (M.Ö.400-284)
HN, s.447. (M.Ö. 350-300)

Tarih: M.Ö. 350 civarı. (Antandros)

9.2

Kod: BRZ 2

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.7 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ön Yüz

Arka Yüz

Ağırlık: 3.25 gr.

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden koç başı, sağa ?

A.Y: Tanımlanamıyor.

Benzer: Ön/arka yüz tipleri tam olarak tanımlanamadığından benzer örneği bulunamamıştır. Ancak ön yüzündeki koç başı (?) M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen Kebren sikkelerinde görülmektedir.

Tarih: Hellenistik Dönem

Mezarın Tarihi: Son kullanım Bizans.

10)

207 Numaralı Mezar (Çizim 10)

Açılış Tarihi: 28.08.2006

Plan Kare: 9 - Z, A-1, B-1

Üst Seviye: 4.40 m.

Alt Seviye: 3.56 m.

Uzunluk: 2.04 m.

Genişlik: 80 cm.

Derinlik: 62 cm.

Kapak Uzunluğu: 2.06 m.

Kapak Genişliği: 81 cm.

Kapak Yüksekliği: 23 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon.

Tanım: Lahdin tamamına yakın kısmı ise DMK kodlu sunağın altında kalırken batıda 20 cm. lik bölümü dışarıda kalmaktadır. Batıda lahit kapağının güneye doğru kaydığı görülmektedir. Bu nedenle lahit kasasının bir tek kuzeybatı köşesi açığa çıkmıştır. DMK kodlu yapının batı duvarı altında kalan bölümde ise kapak kırıktır.

Çevre ile İlişkisi: Lahdin bir bölümü DMK kodlu sunağın batı duvarı altında 110 cm. lik bölümü de yine aynı yapının içinde kalmaktadır. Lahit, 213 numaralı kiremit mezarın alt seviyesinde, 210 numaralı lahit mezar ile 212 numaralı urne mezarın kuzeyinde, 211 numaralı kiremit mezarın da güneyine yer almaktadır.

İskelet: Cinsiyet ve yaş tespiti yapılamayan dört adet iskeletin hepsi başları doğuda olacak şekilde bulunmuştur.

Mezar Buluntuları

10.1

Kod: DUM 1

Form: Boncuk.

10.2

Kod: DUM 3

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.2 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 1.43 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Cepheden Gorgo başı. (?)

A.Y: Üzerindeki aşırı korozyon sebebiyle tanımlanamamıştır.

Tarih: Ön/arka yüz tipleri tam olarak anlaşılamamıştır ancak ön yüzdeki Gorgo başına benzeyen tasvir M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen Parion sikkelerinde görülmektedir.

10.3

Kod: DUM 4

Form: Strigilis

Tanım: Çok parçalı kırıklar halinde bulunmuştur.

Mezarın Tarihi: M.Ö. 4. Yüzyıl (?)

11)

121 Numaralı Mezar

Açılış Tarihi: 01.09.2003

Plan Kare: 12-D

Üst Seviye: 3.77 m.

Alt Seviye: 3.65 m.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Birey başı doğuya, ayakları batıya gelecek şekilde sırtüstü yatırılmış ve üzeri toprakla kapatılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: 111 ve 114 numaralı mezarların güneydoğusunda, 107 numaralı mezarın da kuzeydoğusunda yer almaktadır.

İskelet: 35-40 yaşlarında bir erkeğe ait olduğu saptanan iskeletin kollar gövdenin üzerine gelmiş ve ayakları birbirine karışmış olarak bulunmuştur. Birey toprağa doğu-batı doğrultulu yatırılmıştır.

MEZAR BULUNTULARI

11.1

Kod: CCH 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.8 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 4.60 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Tanımlanamıyor.

A.Y: ΑΛΕΞΑΝ

Profilden, otlayan bir at, sola. Atın gövdesinin üstünde kontrmark içinde bir adet lyra. Atın alt kısmında üzüm salkımı. Kesimde şimşek demeti.

Benzer: D. Sear 1979, No: 4028 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

SNGAul, Tafel 45, No: 1458 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

MacDonald 2005, s.290, No:2 (M.Ö. 300 sonrası civarı)

Tekin 1994, Levha XXVIII, No:300 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

Tarih: M.Ö. 3-2. yüzyıl (Aleksandreia Troas)

Mezarın Tarihi: Mezar, ele geçen Aleksandreia Troas sikkesiyle M.Ö. 3-2. yüzyıla tarihlenmiştir.

12)

184 Numaralı Mezar

Açılış Tarihi: 01.09.2004

Plan Kare: 12 H

Üst Seviye: 3.29 m.

Alt Seviye: 2.20 m.

Uzunluk: 1.65 m.

Genişlik: 39 cm.

Derinlik: 44 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Ölü toprağın üzerine yatırılmış, üstü toprak ile örtülmüştür.

Çevre ile İlişkisi: 2 numaralı mezarın kuzey alt seviyesinde, 146 numaralı mezarın doğusunda, 152 ve 180 numaralı mezarların da güneyinde yer almaktadır.

İskelet: 47.5 yaşında erkek iskeleti tespit edilmiştir.

Mezar Buluntuları

12.1

Kod: CTJ 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 1.5 cm.

Kalınlık: 0.3 cm.

Ağırlık: 4.26 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

Tanım

Ö.Y: Profilden, miğferli Athena başı, sağa.

A.Y: [Φ] ΙΛΕΤΑΙΡ [ΟΥ]

Başı sağa doğru, kıvrılmış bir yılan. Üstte solda monogram; Ṇ

Benzer: BMC Mysia, s.122, No:78. (M.Ö. 2. yüzyıl,133 öncesi)

Tekin 1994, No:281. (M.Ö. 2. yüzyıl, 133 öncesi)

The Athenian Agora 1993, s.258, Plate.29, No:872 (M.Ö. 2. yüzyıl ortası)

S.Ireland 2000, No.33 (M.Ö. 3-2. yüzyıl)

Tarih: M.Ö. 2. yüzyıl (133'den önce, Attalos II)

Mezarın Tarihi: M.Ö 2.yüzyıl (Pergamon)

13)

232 Numaralı Mezar

Açılış Tarihi: 23.08.2007

Plan Kare: 14-N-O

Üst Seviye: 6.97 m.

Alt Seviye: 6.58 m.

Uzunluk: 150 cm.

Genişlik: 35 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Ölünün doğrudan toprağa yatırılıp üzerinin toprakla kapatılmasıyla oluşturulmuş mezarın içinde iskeletin kafatasının yakınında ve sağ kol yanında iki adet kiremit parçası bulunmuştur. Ayrıca başın üst kısmında yer alan bazı taşlar mezarı çevreliyor izlenimi uyandırmaktadır.

Çevre ile İlişkisi: EHZ sunağı ile 224 numaralı lahit arasında, 231 numaralı inhumasyonun doğusunda ve alt seviyesinde yer almaktadır.

İskelet: Yaşı ve cinsiyeti belirsiz bir erişkine ait iskelet başı batıda ayakları doğuda yer alacak şekilde toprağa sırt üstü yatırılmıştır. Başının üst kısmında bir adet bronz sikke bulunmuştur.

MEZAR BULUNTULARI

13.1

Kod: ENP 1

Cins: Bronz sikke

Çap: 0.9 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 0.78 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden Apollon başı, sağa.

A.Y: ANTAN

Profilden ağzı açık ve dili dışarıda aslan başı, sağa.

Benzer: D.Sear 1979, No: 4041(M.Ö. 350 civarı)

SNGAul, Tafel 46, No.1493 (4-3. yüzyıl)

Imhoof-Blumer 1979, s.507 Br. 15 (M.Ö.400-284)

HN, s.447. (M.Ö. 350-300)

Tarih: M.Ö. 350 civarı. (Antandros)

Mezarın Tarihi: M.Ö. 350 civarı.

14)

198 Numaralı Mezar

Açılış Tarihi: 09.08.2005

Plan Kare: 10 P-R

Üst Seviye: 4.25 m.

Alt Seviye: 3.95 m.

Uzunluk: 1.50 m.

Genişlik: 50 cm.

Derinlik: 30 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon.

Tanım: İskelet toprak üzerine direk yatırılmış, çevresine hediyeler bırakılmıştır. İskelet hayvana ait olmasına rağmen, ayrı gömü olarak değerlendirilmesinin nedeni bırakılan hediyelerdir. Ayrıca mezarın üzerine oturduğu noktanın orijinalde basamaklı olan podyumun ikinci basamağının olması gereken yere denk gelmesi sebebiyle bu mezar 194 numaralı mezar ile ilişkili değildir. Ancak seviye ve konum bakımından 208 numaralı mezar ile olan yakınlığı, bu mezarın 208 numaralı mezar ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Çevre ile İlişkisi: Güneydoğu Genişleme açmasının kuzeyinde konumlanmış olan bu mezar, 194 numaralı mezarın kuzey podyumunun üzerinde, 208 numaralı mezarın güneyinde ve DDN duvarının batısında yer almaktadır.

İskelet: İskelet olasılıkla bir köpeğe aittir. Kemikler bir arada ancak dağılmış halde ele geçmiştir. Kürek kemiklerinin bulunduğu alanda diş de ele geçmiştir.

MEZAR BULUNTULARI

14.1

Kod: DDE 1

Form: Demir ok ucu

14.2

Kod: DDE 2-6, 16,17

Form: Bronz halka

14.3

Kod: DDE 7

Cins: Bronz sikke

Çap: 0.8 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 0.72 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Cepheden aslan başı.(?)

A.Y: Tanımlanamıyor.

Tarih: Sikke tipi çok net anlaşılamadığından benzer örneği bulunamamış ve tarihlendirilememiştir.

14.4

Kod: DDE 8

Cins: Bronz sikke

Çap: 0.9 cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 0.79 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>:

Ö.Y: Profilden Apollon başı, sağa. (?)

A.Y: Lyra (?)

Tarih: Üzerindeki korozyon sebebiyle sikkenin ön/arka yüzleri tam olarak tanımlanamamıştır ancak arka yüzündekine benzeyen lyra(?) tasviri olan Aigai sikkeleri M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir.

14.5

Kod: DDE 11

Form: Ok ucu formunda küçük kemik obje.

14.6

Kod: DDE 12

Form: Bronz spatula

Mezarın Tarihi: Podyum basamağının üstüne oturduğu 194 numaralı mezardan geç olmalıdır. Ayrıca tam olarak tarihlenemeseler de mezardan ele geçen her iki sikke de Hellenistik Dönem özelliği göstermektedir. Dolayısıyla mezarın kullanıldığı en erken tarih M.Ö. 4. yüzyıl olmalıdır.

15)

11 NUMARALI MEZAR (Çizim 11, 12)

Açılış Tarihi: 05.08.2002

Plan Kare: 11-12 F

Üst Seviye: 6.05 m.

Alt Seviye: 5.56 m.

Uzunluk: 2.53 m.

Genişlik: 78 cm.

Derinlik: 35 cm.

Gömü Tipi: İnhumasyon

Tanım: Tuğla taban döşemeli mezarın çevresi üst üste dizilmiş tuğla parçaları ile örülmüştür. Mezarın doğu ve güney tarafı tuğla ile örülürken kuzey tarafı, orta kısmı üzerinde sıva olan lahit kapağı ile kapatılmıştır.

Çevre ile İlişkisi: 9 numaralı mezarın güneyinde, 33 numaralı mezarın kuzeyinde ve BEN duvarının altında yer almaktadır.

İskelet: Yaşı ve cinsiyeti belirsiz bir erişkine ait olduğu saptanmıştır.

MEZAR BULUNTULARI

15.1

Kod: BFG 1

Form: Unguentarium

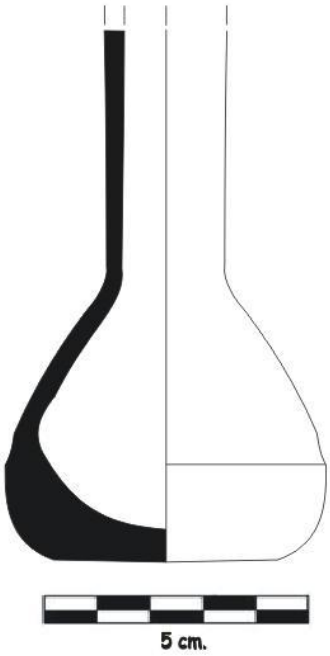
Hamur rengi: 6 YR 6/8 (Kırmızımsı sarı)

Yükseklik: 11 cm.

Ağız çapı: korunmamış

Dip çapı: 4.2 cm.

Tanım: Ağzının orijinal bitim yeri korunmamış, dar-uzun ve silindirik boyundan soğan formlu gövdeye geçişte hafif içbükey bir profillendirmeye sahip, gövdenin en şişkin kısmında geniş ve sığ bir yiv bulunan, düz dipli unguentarium.

Benzer: Dündar 2006, Levha XXIV, Katalog No: U138-U139 (M.S. 50-100)

Tavukçu 2006, s.99, Çizim 65, Katalog No: 119 (M.S. 1. yüzyıl ortası ya da 2. yarısı)

Tarih: M.S. 1. Yüzyıl (Erken Roma)

15.2

Kod: BFG 2

Form: Cam unguentarium

Yükseklik:

Ağız çapı:

Dip çapı:

Tanım: Açık yeşil renkli camdan yapılmış, dışa açılan geniş ağız kenarına sahip, çok uzun silindirik boyunlu, boyundan gövdeye geçişin üst kısmı şişkin, gövdeye geçişi belirginleştirilmiş, konik gövdeli ve iç bükey dipli unguentarium.

Benzer: Gürler 2000, No: 76-77. (M.S. geç 2 - erken 3. yüzyıl)

Tavukçu 2006, s.272-273, Çizim 177-178, Katalog No: 231-232 (M.S. 2. yüzyıl)

Tarih: M.S. geç 2. erken 3. yüzyıl

15.3

Kod: BFG 3

Form: Bronz çan

15.4

Kod: BFG 8

Cins: Bronz

Çap: $2.0_{,5}$ cm.

Kalınlık: 0.2 cm.

Ağırlık: 4.29 gr.

Ön Yüz

Arka Yüz

<u>Tanım</u>

Ö.Y: Profilden, saçları topuz şeklinde arkada toplanmış, kadın başı, sağa.

A.Y: Tanımlanamıyor.

Tarih: Ön/Arka yüzleri tam olarak tespit edilemediğinden benzer örneği bulunamamış ve tarihlenememiştir. Ancak sikkenin genel tipi itibariyle Roma Dönemi'ne ait olduğu anlaşılmaktadır..

Mezarın Tarihi: Roma Dönemi.

SONUÇ

Antandros Melis nekropolisinde 2001-2007 yılları arasında açılan Arkaik-Hellenistik döneme ait 232 mezarın 30 tanesinden sikke ele geçmiştir. Ele geçen sikkelerin yoğun korozyondan dolayı tanımlanamaması ve beraberinde başka bir buluntu olmaması sebebiyle çalışma kapsamında bunlardan 19 tanesi incelenmiştir. Sikke buluntusu olan mezarlara bakıldığında gömü ve mezar tiplerinde herhangi bir ortak yapı olmadığı görülmektedir. Gerek kremasyon gerekse inhumasyon gömü tiplerinde kiremit, lahit, basit toprak ya da etrafı taş sırası çevrilerek oluşturulmuş farklı tipteki mezarlarda sikke buluntusuna rastlanmıştır ki bu da Antandros'da mezar tipi ya da gömü şeklinin sikke bırakma geleneği ile herhangi bir ilişkisi olmadığını göstermektedir. Gömü tiplerinden hareketle kremasyon ve inhumasyon olmak üzere iki ana başlık altında incelenen sikke kontekstli mezarlarda sikkeler, beraberinde bulunan diğer malzemeler de göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Ancak genel olarak sikkesi iyi korunmuş mezarlarda başka mezar buluntusuna rastlanmaması veya kontkest buluntu içeren mezarlarda sikkelerin iyi korunmuş olmaması gibi problemler çalışma sırasında sıkıntı yaratmıştır.

Antandros nekropolisinde 2001-2007 yıllarında açılan kremasyon mezarların sayısı 99 olup bunlardan 12 tanesi sikke kontekstlidir. Tamamı Hellenistik Döneme tarihlenmekte olan ve birincil kremasyonlardan oluşan bu mezarlar, Antandros nekropolisindeki kremasyon mezarlar içinde %14'lik bir orana sahiptir. Antandros Nekropolisi'nde Hellenistik dönemle birlikte kremasyon mezarların sayısının artması, ölü gömme geleneğinde hızlı bir değişim yaşandığını göstermektedir. Bu değişimin, Antandros'a Hellenistik dönem içinde yerleşmiş olan yeni bir topluluğun gelenekleriyle ilgi olması muhtemeldir.[93] Sikke buluntusu olan kremasyon mezarların tamamının Hellenistik döneme ait olması, sikke bırakma geleneğinin Hellenistik dönem içinde sadece bu topluluğun bir uygulaması mı olduğu sorusunu akla getirmiştir. Ancak

[93] Yıldız-Erdal 2008, s.47; Polat 2008, s. 277.

Hellenistik döneme tarihlenen inhumasyon mezarlara da sikke bırakılmış olması, bu uygulamanın tek bir topluluğa has olmadığını göstermektedir.

Çalışma kapsamında 4 tanesi ele alınan sikke kontekstli kremasyon mezarların bir tanesi kiremit, iki tanesi etrafı taşlarla çevrilmiş, bir tanesi de doğu ve batısına birer tane taş koyularak oluşturulmuş mezarlardır ve herhangi bir yapısal birlik göstermemektedir. Tamamı birincil kremasyon olan bu mezarlardan ele geçen sikkeler üzerinde herhangi bir yanık izine rastlanmaması, sikkelerin yakma işlemi sona erdikten sonra bırakıldığını göstermektedir. Hepsi bronz olan sikkelerden sadece iki tanesi tanımlanabilmiş olup bunlardan birinin Antandros sikkesi olduğu anlaşılmıştır. Diğer sikke ise üzerinde herhangi bir lejandın bulunmaması ve arka yüz betiminde yer alan at tasvirinin birden fazla kentin sikkelerinde görülmesi sebebiyle tam bir etnik göstermemektedir. Ancak Antandros'un bilinen sikke tiplerinden olmadığı da kesin olarak söylenebilmektedir. Bu saptamadan hareketle kremasyon mezarlara sadece Antandros sikkesi bırakmak gibi bir geleneğin olmadığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. İkincil kremasyonlardan hiç sikke ele geçmemiş olması bunun özel bir anlamı olabileceğini düşündürse de, genel olarak bakıldığında kremasyon mezarlar içinde sikke kontekstli olanların %14 gibi az bir orana sahip olması bu konuda kesin bir yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

İnhumasyon gömülerde, sikke kontekstli mezar sayısı kremasyon gömülere göre daha fazladır ancak kendi içinde bakıldığında yaklaşık % 15'lik bir orana sahiptir. Toplam 133 mezardan 19 tanesinde sikke ele geçmiş olup çalışma kapsamında incelenen 15 mezardan 5 tanesi kiremit, 4 tanesi lahit, 4 tanesi basit toprak, 1 tanesi karışık özellik gösteren, 1 tanesi de sanduka mezardır. Mezarlardan ele geçen 20 sikkenin 19 tanesi bronz, 1 tanesi ise billondur. [94] 3 mezarda ikişer, 1 mezarda üç adet sikke ele geçmiş olup diğer 11 mezarda tek sikke bulunmuştur. Tespit edilebilen sikkeler arasında Antandros, Adramytteion, Abydos, Assos, Aleksandreia Troas, Pergamon ve Mytilene darpları yer almaktadır. Ayrıca tam olarak tanımlanamasa da Seleukos, Kebren, Samos darbı olabilecek sikkeler ve kesin bir tarihlemesi yapılamayan

[94] Bakıra % 40 gümüş katılarak elde edilen sikke madeni. (Bkz. Tulay 2001, s. 43.)

ancak tipolojik özelliği ve yanından ele geçen unguentarium yardımıyla Roma dönemine ait olduğu anlaşılan bir sikke de bulunmaktadır.

Antandros nekropolündeki sikke konteksti en erken mezar, ele geçen amphora ve alabastron yardımıyla M.Ö. 5. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmiştir. Bu mezardan ele geçen billon Mytilene sikkesinin benzer örnekleri M.Ö. 450-330 yılları arasına yerleştirilmektedir ve bu oldukça geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Mezardan çıkan diğer malzemeler yakın benzerleri göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmeye göre Mytilene sikkesinin en azından M.Ö. 5. yüzyılın 2. yarısına ait olduğunu söylemek mümkündür. Yunanistan'daki en erken tarihli sikke kontekstli mezarların M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğine tarihlendiği düşünüldüğünde bu geleneğin Antandros'da da yakın bir tarihte uygulanmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Antandros'da bulunan sikke kontekstli mezarlardan 2 tanesi M.Ö. 5. yüzyıl, 3 tanesi M.Ö. 4. yüzyıl, 1 tanesi M.Ö. 4-3. yüzyıl, 2 tanesi M.Ö. 3. yüzyıl, 2 tanesi M.Ö. 3-2. yüzyıl, 5 tanesi M.Ö. 2. yüzyıl, 1 tanesi de M.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Genel olarak bakıldığında büyük çoğunluğu Hellenenistik dönem mezarlarıdır. Bu veriler göz önüne alındığında birçok Yunan kentinde olduğu gibi Antandros'da da en erken M.Ö. 5. yüzyıldan beri uygulandığı anlaşılan mezarlara sikke bırakma geleneğinin, yine diğer Yunan kentlerinde olduğu gibi Antandros'da da Hellenistik dönem içinde popüler bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır.

Mezarlardan ele geçen sikkelerden sadece 1 tanesi billon diğer 23 tanesi bronzdur. Gerek Kıta Yunanistan gerekse Anadolu'daki nekropollerden ele geçen sikkelere bakıldığında gümüş sikkelerin oranının bronzlara oranla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Antandros nekropolündeki tek mezardan billon sikke gelmesi de bu oranla örtüşmektedir. Bu tek örneğin de M.Ö. 5. yüzyıla ait olması, uygulamanın görülmeye başladığı dönemde daha çok önemsendiğini ve giderek inançta bir zayıflamanın yaşandığını ya da kentin refah düzeyinin düştüğünü gösterebilecek bir kanıt gibi görülebilir olsa da tek örnek olduğundan kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

Antandros nekropolisinde erkek, kadın, çocuk hatta köpek mezarlarında bile sikkenin görüldüğü örnekler mevcuttur. Bu durum Antandros'da bu geleneğin cinsiyete ya da yaşa göre yapılmadığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ancak Antandros'daki çocuk mezarları sayısının fazlalığı göz önünde bulundurulduğunda sadece tek bir çocuk mezarında sikke olması bunun özel bir uygulama olduğunu düşündürmektedir. Bu durum mezardan ele geçen Assos sikkesinin, ölünün etnik kimliğine işaret edebileceği ve Assos'da bunun yaygın bir uygulama olabileceği ihtimalini akla getirmiştir. Ancak Assos nekropolündeki çocuk mezarlarından hiç sikke çıkmamış olması[95] bu mezarı, Antandros nekropolündeki istisna bir mezar olmaktan öteye götürememiştir.

İnsan gömüleri dışında hayvan mezarından sikke çıkması sık rastlanır bir durum değildir.[96] Homeros'un anlatımına göre Antik Yunan toplumunda köpeklerin, yeraltı dünyasında ölüye eşlik ettiği, onu koruduğu ve arındırdığı inancı vardır. Bu sebeple de insanlarla köpeklerin aynı mezar içine gömüldüğünden bahsetmektedir.[97] Antandros'daki 198 numaralı köpek mezarında ise herhangi bir insan kemiğine rastlanmamıştır ve mezarın, çevresindeki herhangi bir gömüyle ilişkisi tespit edilememiştir. Ancak seviye ve konum bakımından değerlendirildiğinde 208 numaralı urne ile bir ilgisi olma ihtimali söz konusudur. 208 numaralı mezarla ilişkili olsun ya da olmasın 198 numaralı bu mezar, bir köpek için oluşturulmuş tek örnek olması ve mezara sikke bırakma geleneğinin, toplumun bazı kesimlerinde ne kadar önemsendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Antandros nekropolisindeki mezarlarda genelde 1 tane sikke bulunmaktadır. Bunun dışında iki mezarda 2 ve bir tanesinde 3 adet sikke ele geçen üç örnek vardır. İki adet sikke buluntusu olan 85 numaralı mezardaki iskeletlerden birinin başı batıda yer

[95] Lenger 2009, s. 245.

[96]Hayvan kurbanları, Antik Yunan toplumunda cenaze törenleri sırasında yapılan ritüellerin bir parçası olarak uygulanmaktadır. Özellikle köpek kanının arındırıcı ve tedavi edici olduğuna inanılır ve bu sebeple de Hekate'ye kurban edilirdi. Bunun yanında köpeklerin, ölen sahiplerine hizmet etmeleri için de gömüldüğü bilinmektedir. Myken döneminde insan gömüleriyle birlikte bulunan gömülerinin, Proto-Geometrik Dönemde insan iskeleti olmaksızın at, eşek gibi farklı hayvanlarla bir arada ele geçtiği örnekler bulunmuştur. M.Ö. 4. yüzyıla gelindiğinde salgın hastalık ya da açlık gibi nedenlerle yaşanan ölümler sonucu yapılan toplu gömüler dışında ilk defa tekli köpek gömüleri de görülmeye başlanmıştır ve genellikle de gömülerin mezarlık alanın dışında bir yerde yapıldığı tespit edilmiştir. (Detaylı bilgi için bkz: Day 1984, s. 21-32)

[97]Day 1984, s.31.

aldığı için, bu gömünün Bizans döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ele geçen iki sikke de Hellenistik döneme ait olduğu için, her iki sikke de lahdin ilk sahibi olan Hellenistik dönemde gömülmüş birey veya bireyler için bırakılmış olmalıdır. Eğer bu mezar tek birey için yapılmışsa, Antandros nekropolünde 1 insan için 2 sikke bırakılan tek mezardır ve sikke bırakma geleneğindeki farklı bir uygulamayı göstermesi açısından önem taşıyabilir. 2 adet sikke bulunan bir diğer mezar, bir köpeğe ait oluğu anlaşılan 198 numaralı mezardır. Bu mezar hem köpekler için sikke bırakıldığını hem de 2 sikke bırakma geleneğini göstermesi açısından dikkate değer niteliktedir. 3 adet sikke buluntusu olan 60 numaralı lahit mezarda ise toplam 3 adet iskelet tespit edilmiştir. Ancak sikkelerin her birey için birer tane, tek bireye üç tane ya da biri için 2 diğeri için 1 tane bırakılırken üçüncüsü için hiç sikke bırakılmamış olma olasılıklarının hepsi uygun olabileceğinden, bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir. Ayrıca çalışma kapsamında değerlendirilmeyen mezarlardan üçünde 2'li, 3'lü ve 5'li gruplar halinde sikkeler bulunmuştur. Ancak iskelet sayıları henüz tam olarak saptanamadığından, sikkelerin tek bir kişi için mi bırakıldığını söylemek mümkün değildir.

Sikke buluntularının iskelet ile ilişkili konumlarına bakılacak olursa bunlardan 4 tanesi iskeletin baş çevresinden, 5 tanesi ağızdan, 2 tanesi ele yakın kısımlardan ele geçmiştir. Diğerleri mezar içinde dağınık olarak ele geçtiği için yeri tespit edilememiştir. Bu tespitlerden hareketle Antandros nekropolünde sikkelerin, ölünün farklı yerlerine yerleştirilebildiğini dolayısıyla tek bir uygulama biçimi olmadığını söylemek mümkündür. Tarihlenebilen sikkelere bakıldığında baş kısmından ele geçenlerin 5. ve 4. yüzyıla ait olduğu, el kısmından ele geçenlerin ise 2. yüzyıla tarihlendiğini dolayısıyla sikkenin bırakıldığı yerin döneme göre değiştiği yorumu yapılabilir. Ağızdan ele geçen sikkeler ise 4., 3. ve 2. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir. Bu sikkelerin ele geçtiği mezarlar diğerlerine oranla daha geniş bir tarih aralığını kapsadığı için, ağza sikke bırakma geleneğinin daha uzun bir süreçte devam ettiğini söylemek olanaklı hale gelmiştir.

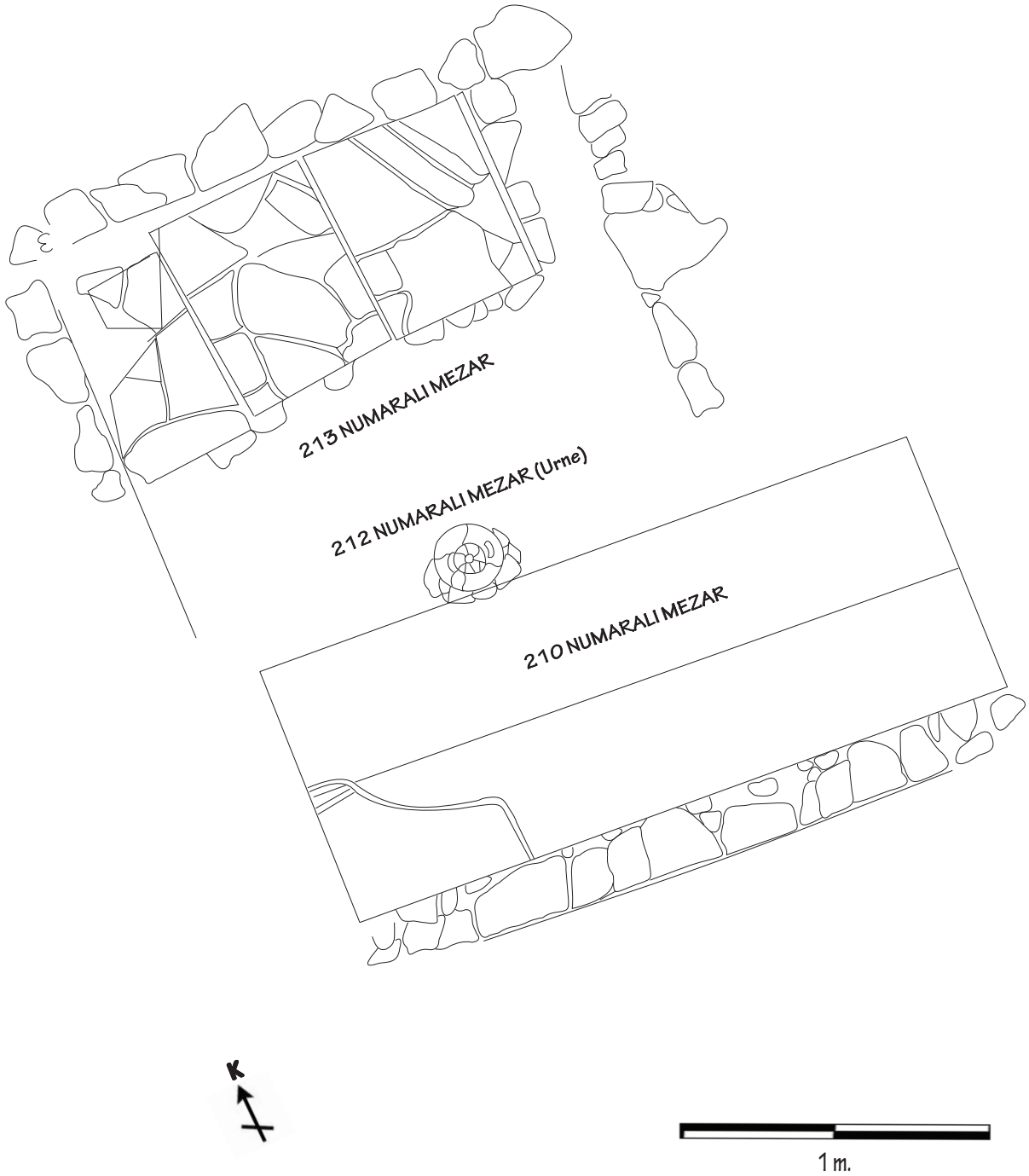
Sikkelerin mezarlar içindeki konumları göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmede, geleneğin uygulanış biçiminin dönemler içinde farklılıklar gösterip

göstermediği anlaşılmaya çalışılmıştır. 2001-2007 verilerine göre sikkelerin mezar içinde bırakıldıkları yerin döneme göre farklılık gösterdiğini söylemek mümkünken, 2008 kazı sezonunda ortaya çıkartılan 256 ve 257 numaralı basit toprak mezarlardan elde edilen veriler, sikkelerin aynı dönemde farklı yerlere bırakılabileceğini göstermektedir. Birbirlerine bakacak şekilde yerleştirilerek gömülmüş bu iki birey olasılıkla aynı aileden iki kişiye aittir. 256 numaralı mezara bakılarak sikkenin, iskeletin sağ elinin parmakları arasına özenle yerleştirildiğini görmek mümkündür. M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Philetairos sikkesi, bu yüzyılda sikkelerin ele bırakıldığı görüşünü desteklese de, 257 numaralı diğer mezarda (256 numara ile yakın tarihten olmalı) sikkenin iskeletin baş çevresinden ele geçmesi durumu değiştirmektedir.[98]

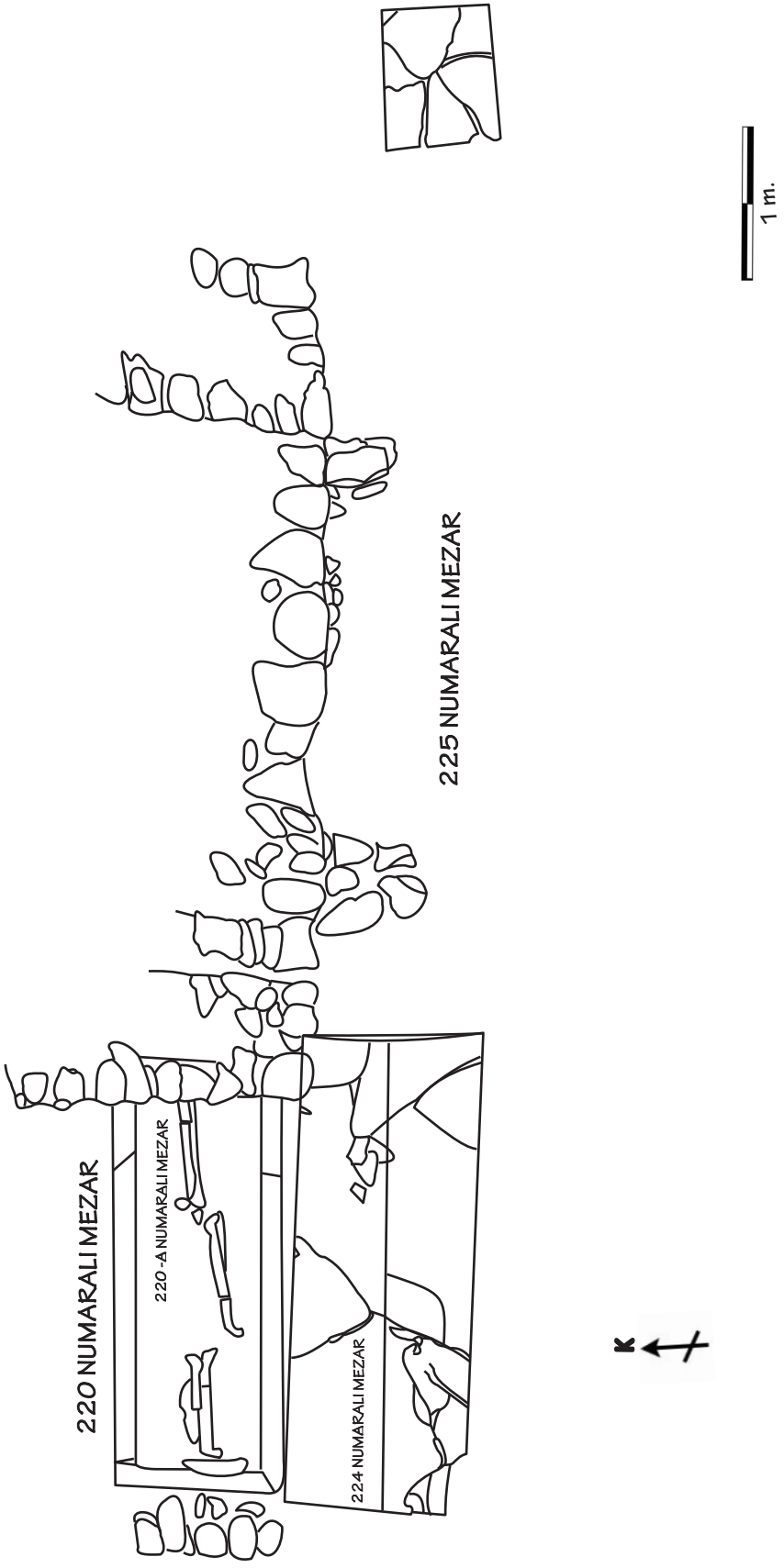
Yukarıda da söz edildiği gibi Antandros'da ölüyle birlikte sikke bırakma geleneği M.Ö. 5. yüzyılın 2. yarısından itibaren görülmektedir. Bu uygulama ölen kişinin cinsiyeti ve yaşıyla ilgili olmaksızın Klasik, Hellenistik ve Roma dönemine ait farklı tiplerde mezarlarda karşımıza çıkmaktadır. Sadece birer örnekle temsil edilebilen Klasik ve Roma döneminin aksine geleneğin en yoğun görüldüğü mezarlar Hellenistik dönem mezarlarıdır. 2001-2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazılardan elde edilen verilere göre tüm mezarlar içinde sikke kontekstli mezarların sadece % 13'lük bir orana sahip olması, Antandros Nekropolisi'nde mezara sikke bırakma geleneğinin halkın tamamı tarafından benimsenmediğini, toplumun batıl inancı güçlü olan kesiminde uygulandığını göstermektedir.

[98] Çalışma kapsamında 2001-2007 yılları arasında ortaya çıkartılan mezarlar ele alınmıştır. Ancak 2008 yılında açığa çıkartılan 256 ve 257 numaralı mezarlardan elde edilen verilerin, çalışmanın sonuç bölümüne yapacağı katkıdan dolayı, bu iki mezar da kısmen değerlendirmeye alınmıştır.

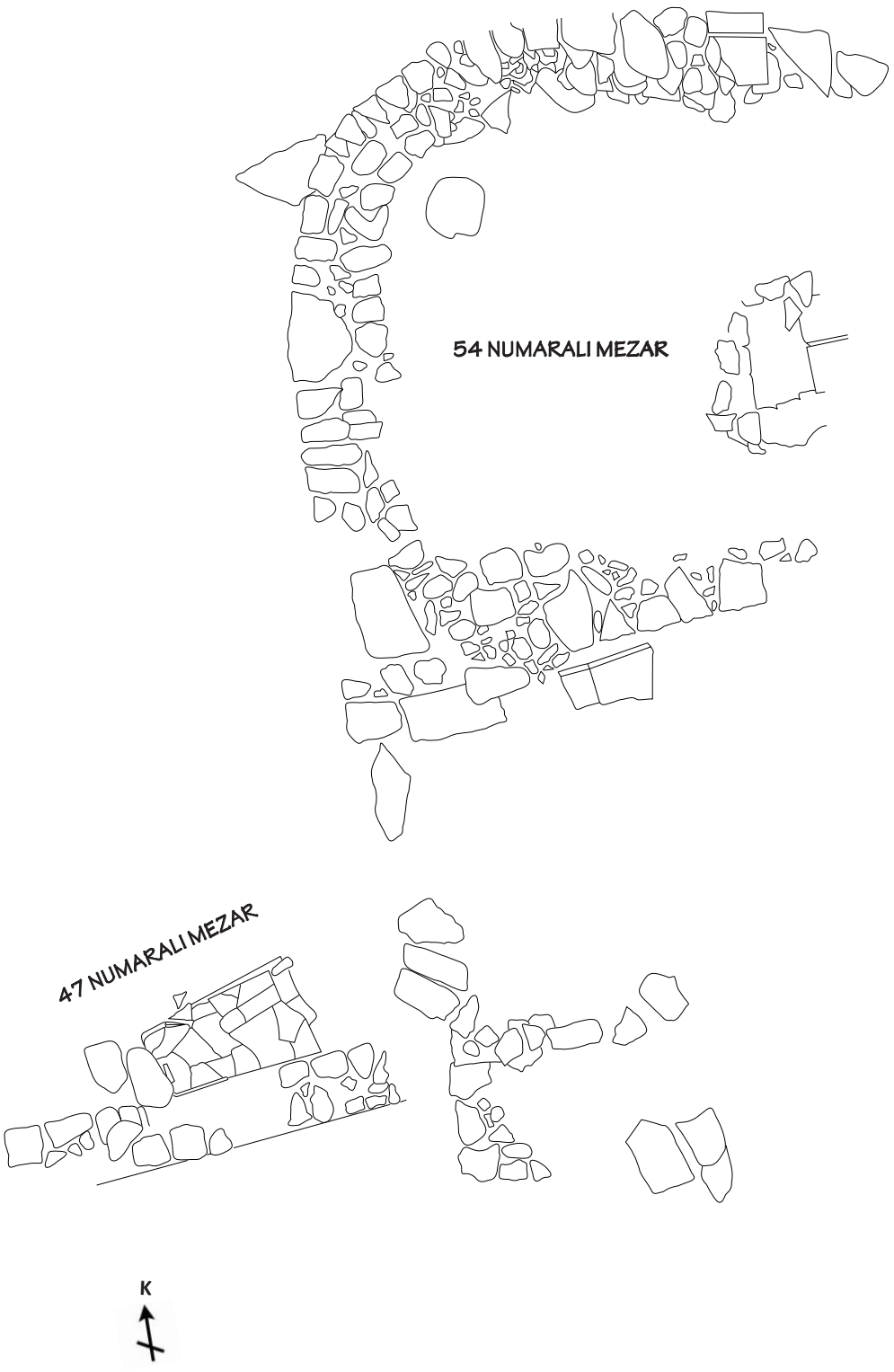
Çizim 1

213 NUMARALI MEZAR
212 NUMARALI MEZAR (Urne)
210 NUMARALI MEZAR
K
1 m.

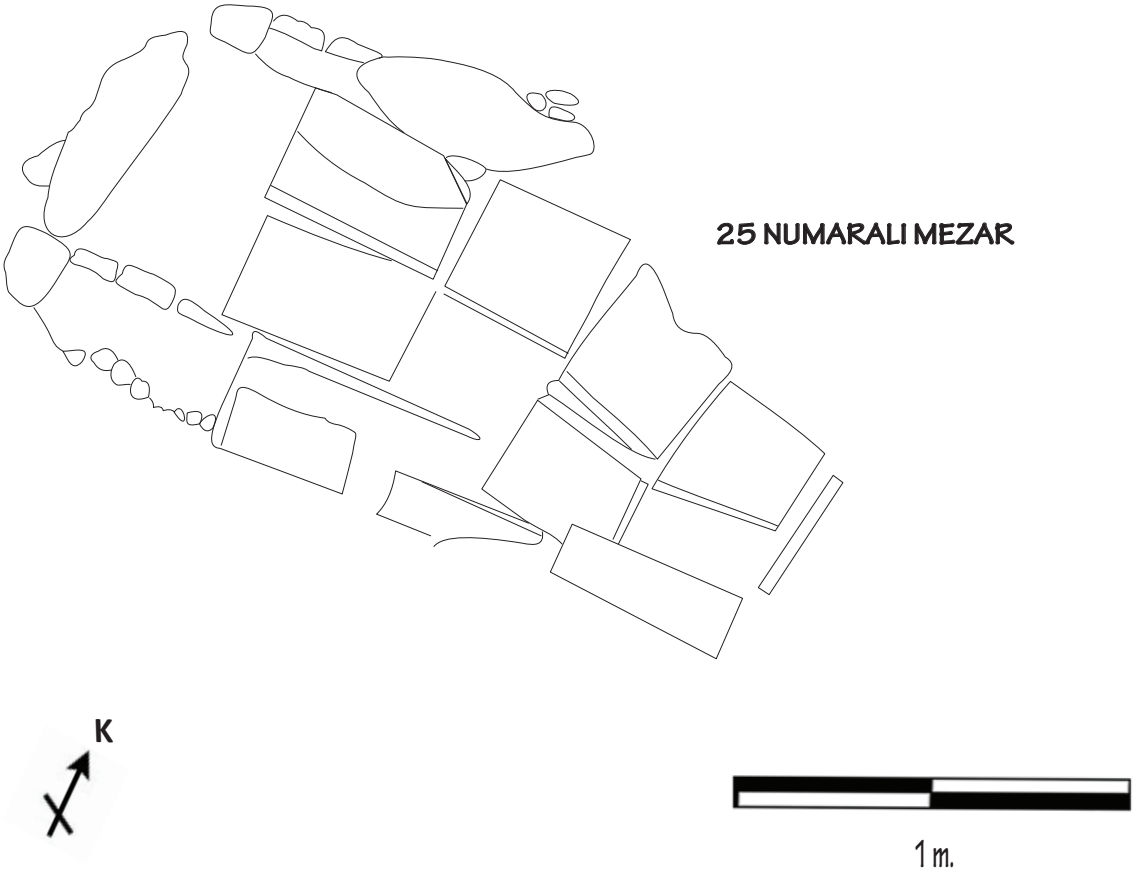
Çizim 2

220 NUMARALI MEZAR
220 -A NUMARALI MEZAR
224 NUMARALI MEZAR
225 NUMARALI MEZAR
1 m.
K

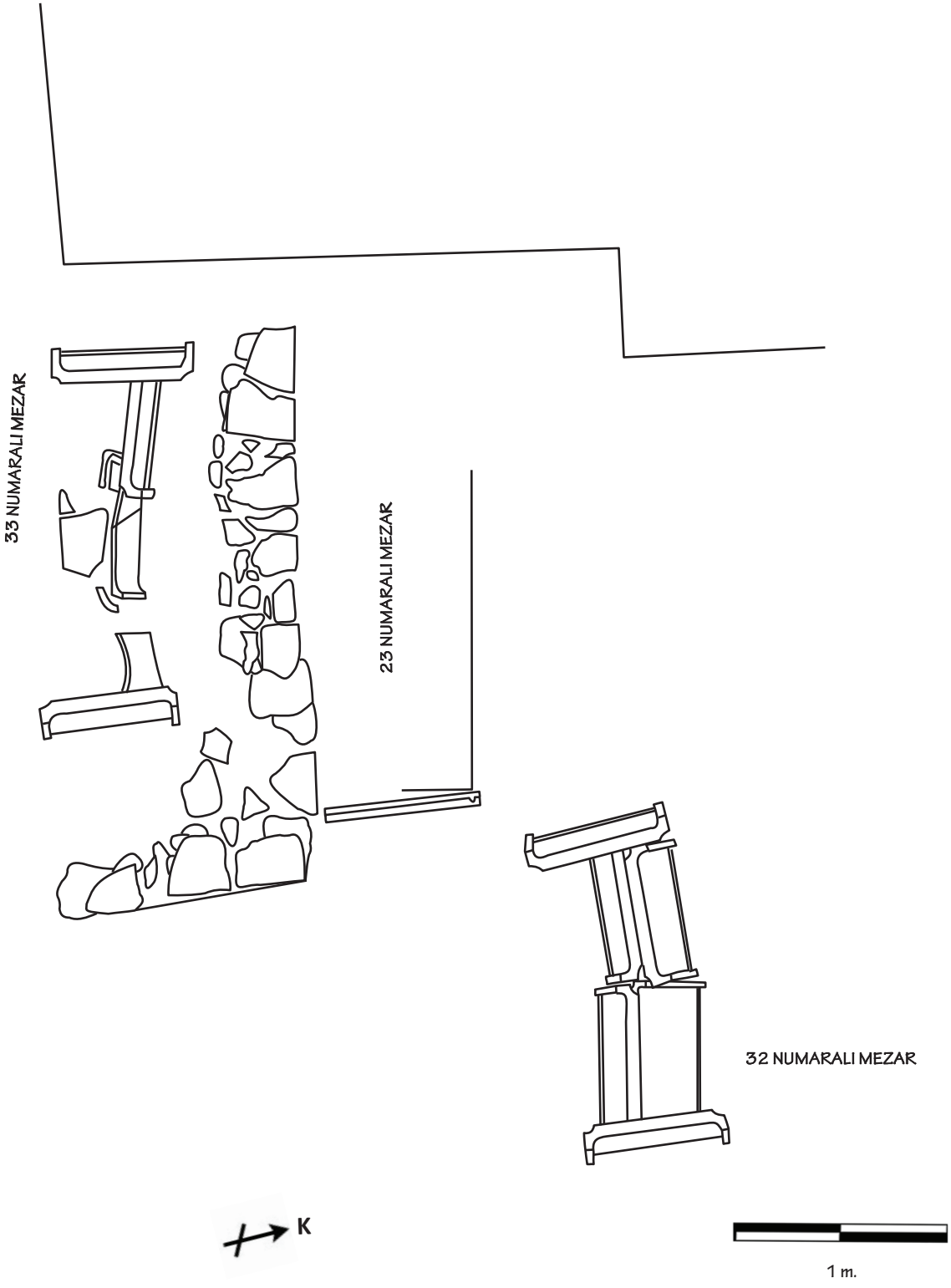
Çizim 3

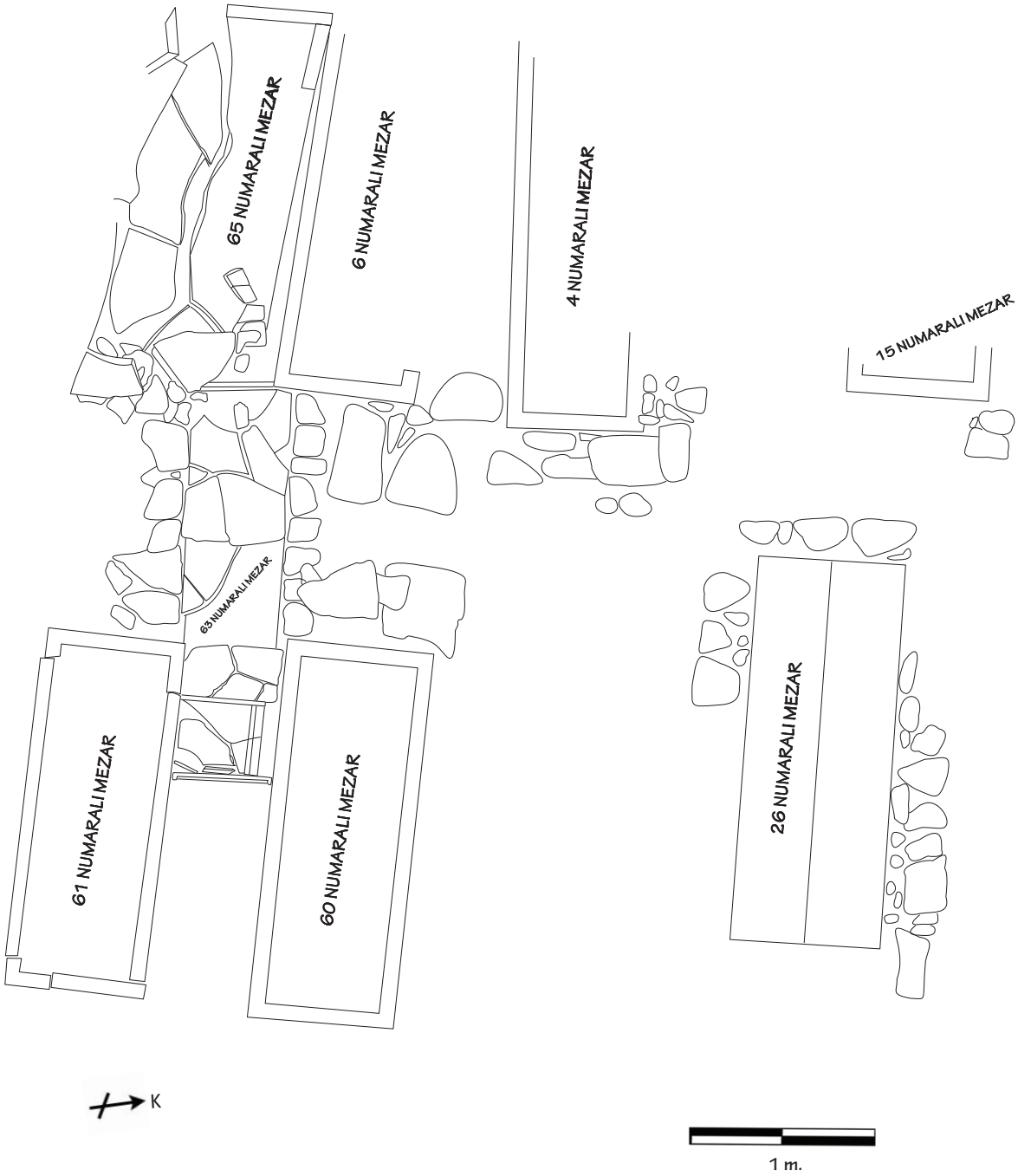
Çizim 4

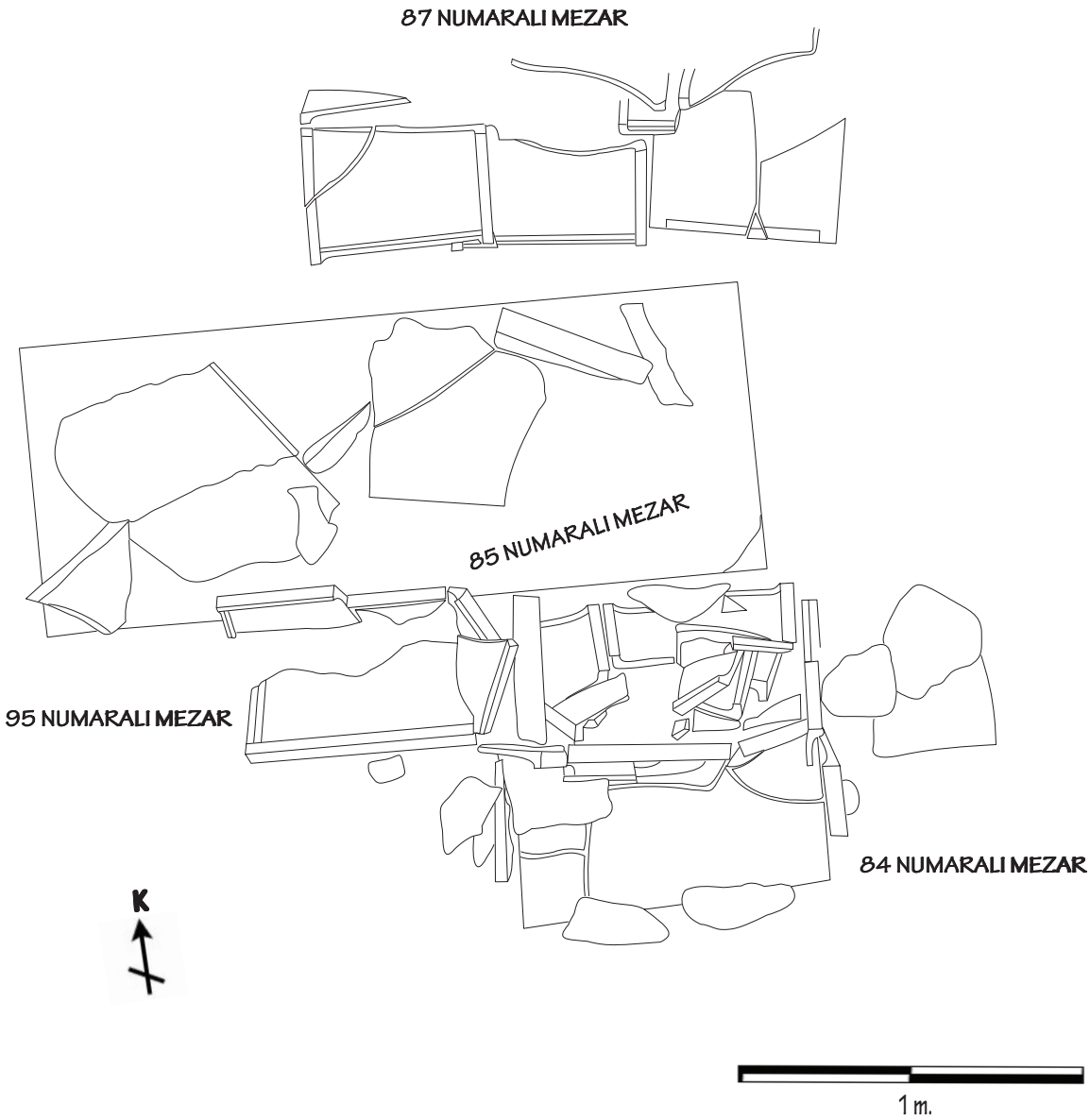
Çizim 5

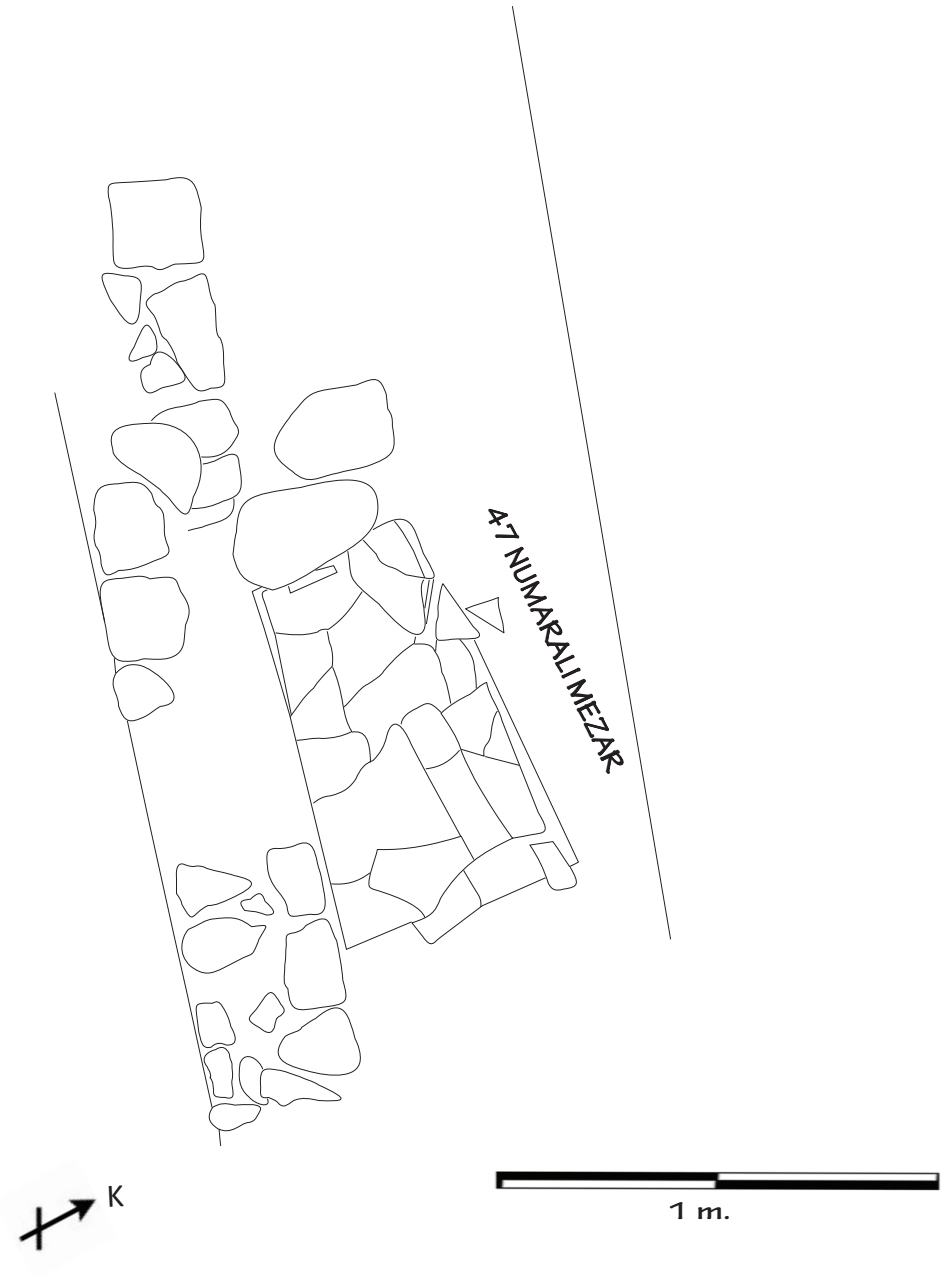
Çizim 6

65 NUMARALI MEZAR
6 NUMARALI MEZAR
4 NUMARALI MEZAR
15 NUMARALI MEZAR
63 NUMARALI MEZAR
61 NUMARALI MEZAR
60 NUMARALI MEZAR
26 NUMARALI MEZAR
K
1 m.

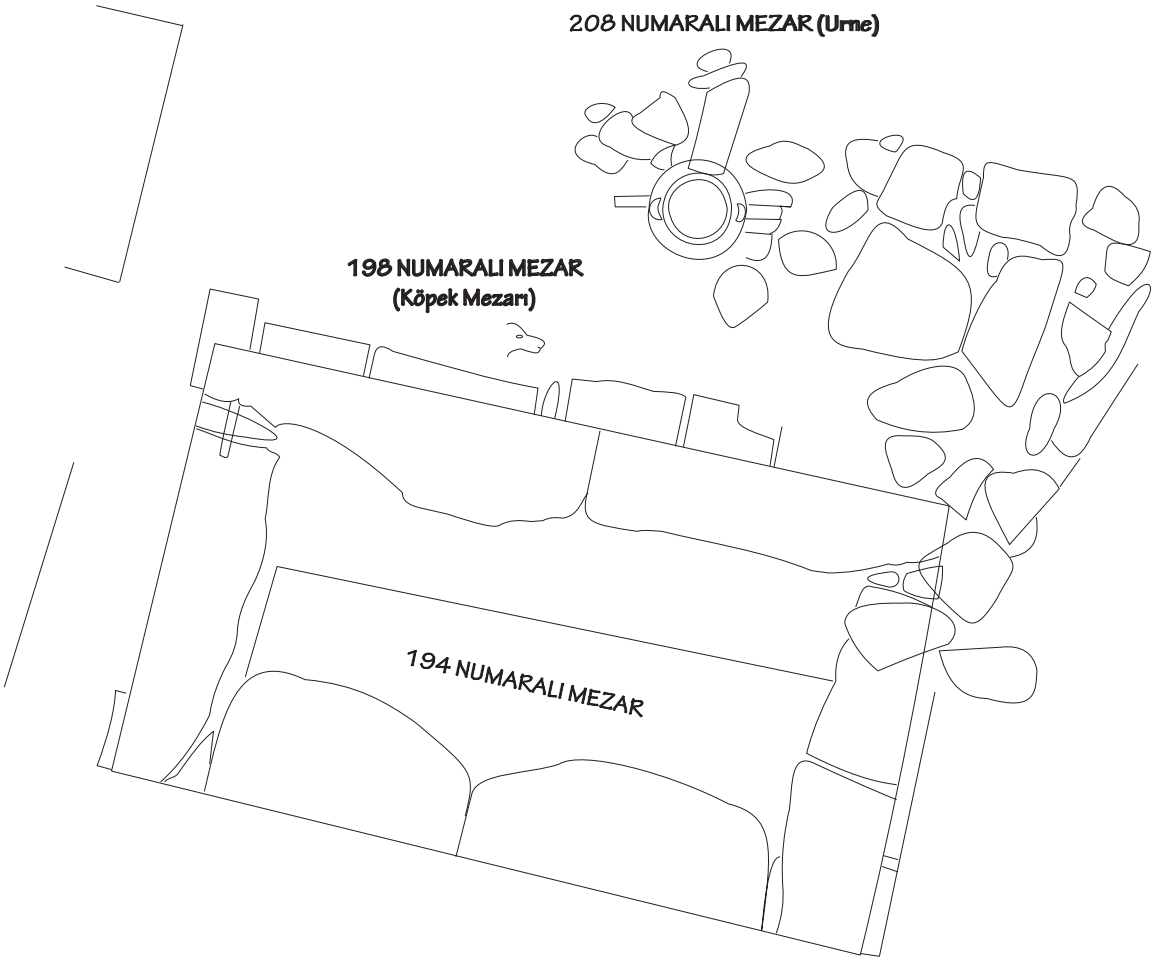
Çizim 7

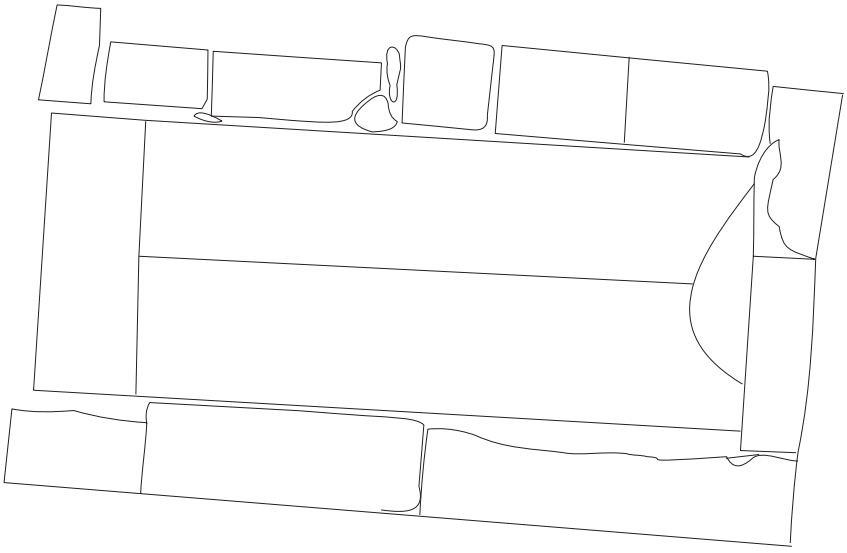

87 NUMARALI MEZAR
85 NUMARALI MEZAR
95 NUMARALI MEZAR
84 NUMARALI MEZAR
K
1 m.

Çizim 8

Çizim 9

194 NUMARALI MEZAR

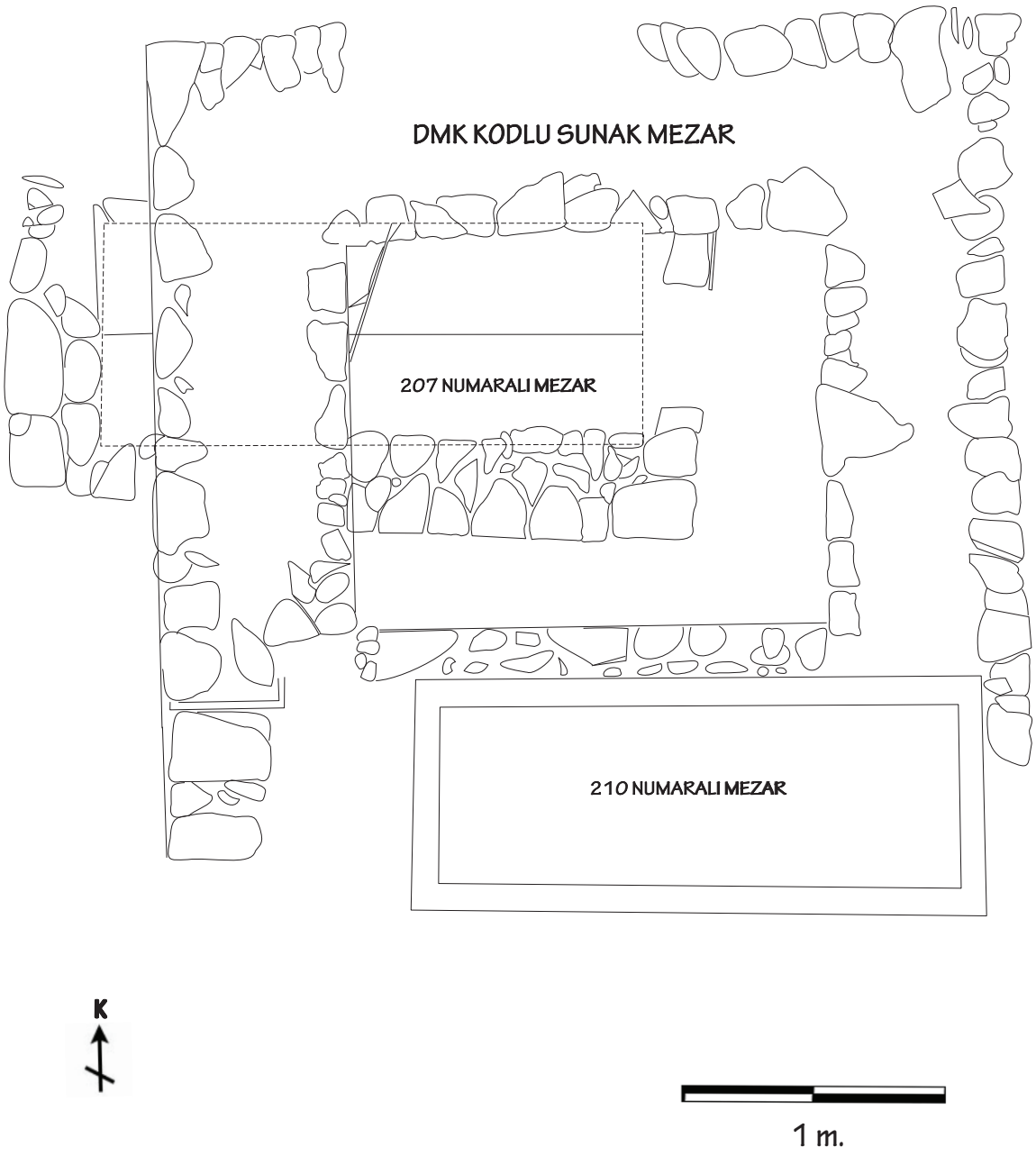
(Podyum basamağı kaldırıldıktan sonra)

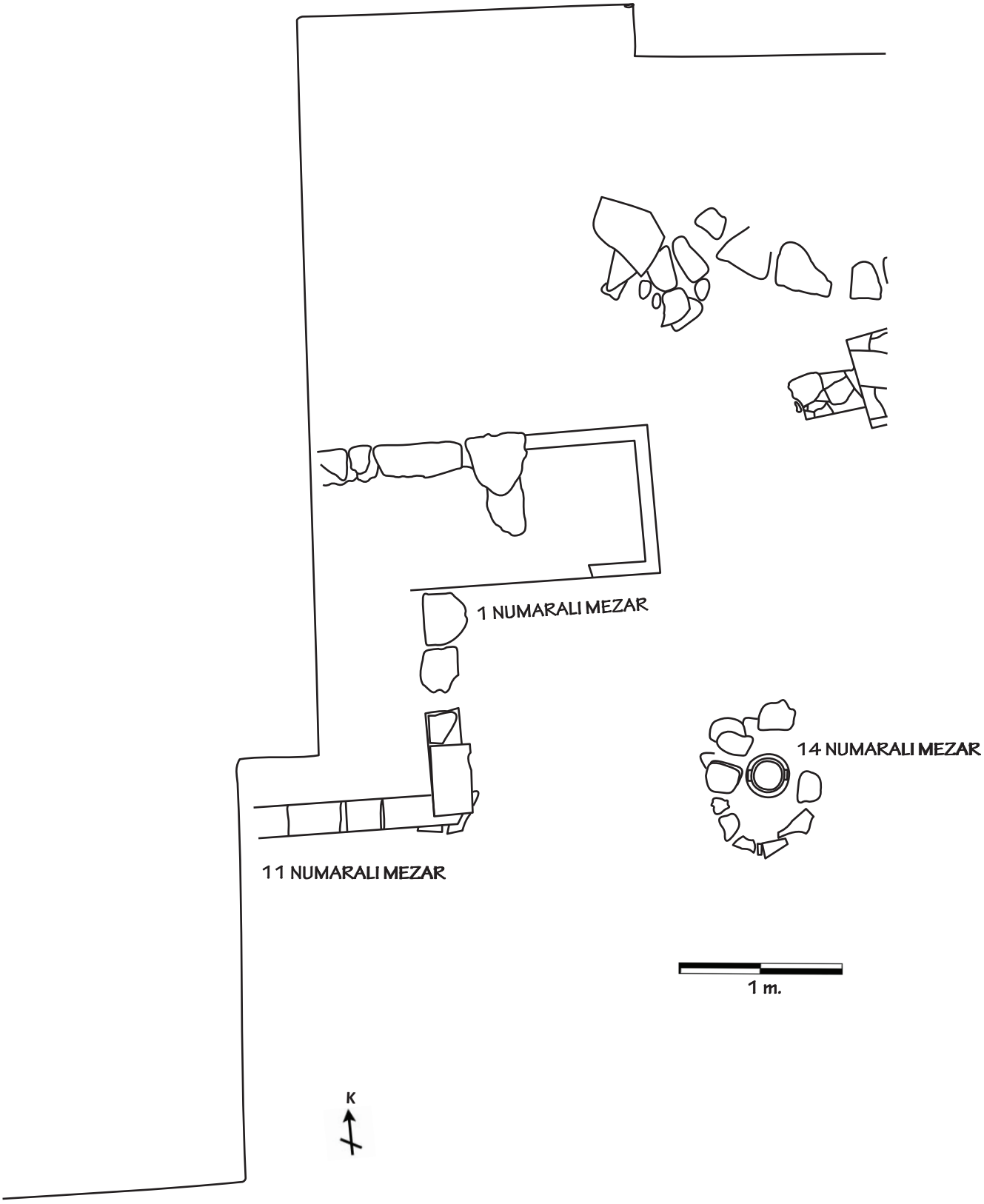

1 m.

Çizim 10

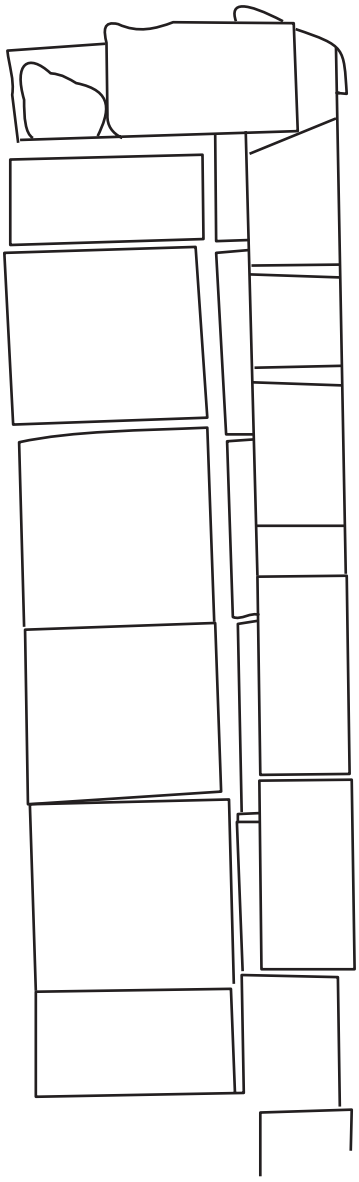

DMK KODLU SUNAK MEZAR
207 NUMARALI MEZAR
210 NUMARALI MEZAR
K
1 m.

Çizim 11

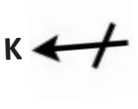

Çizim 12

11 NUMARALI MEZAR

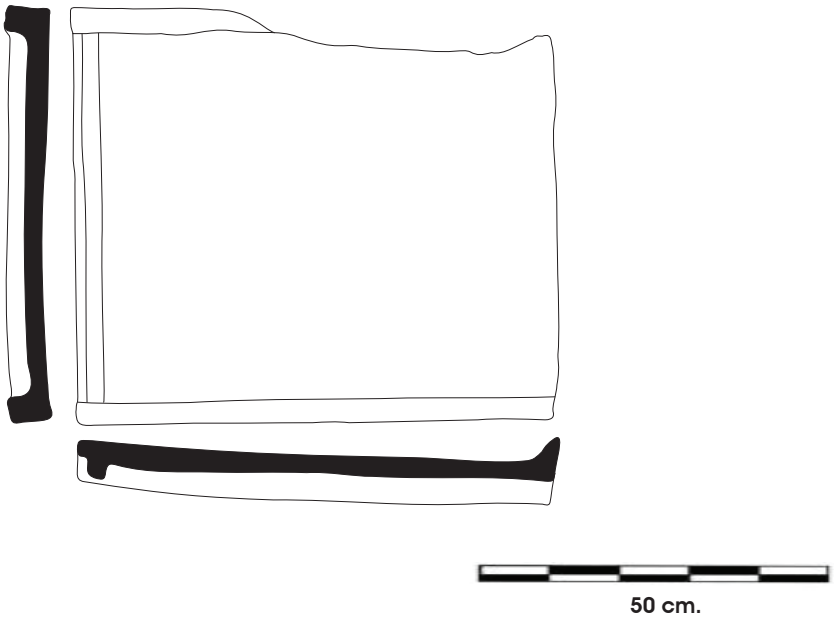

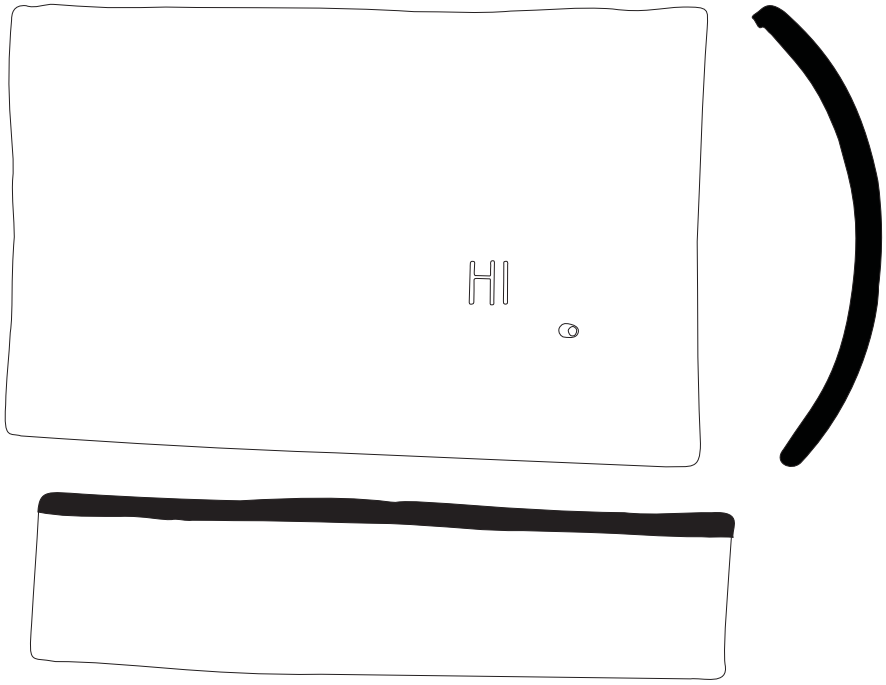

213 Numaralı Mezarın Kiremit Çizimi

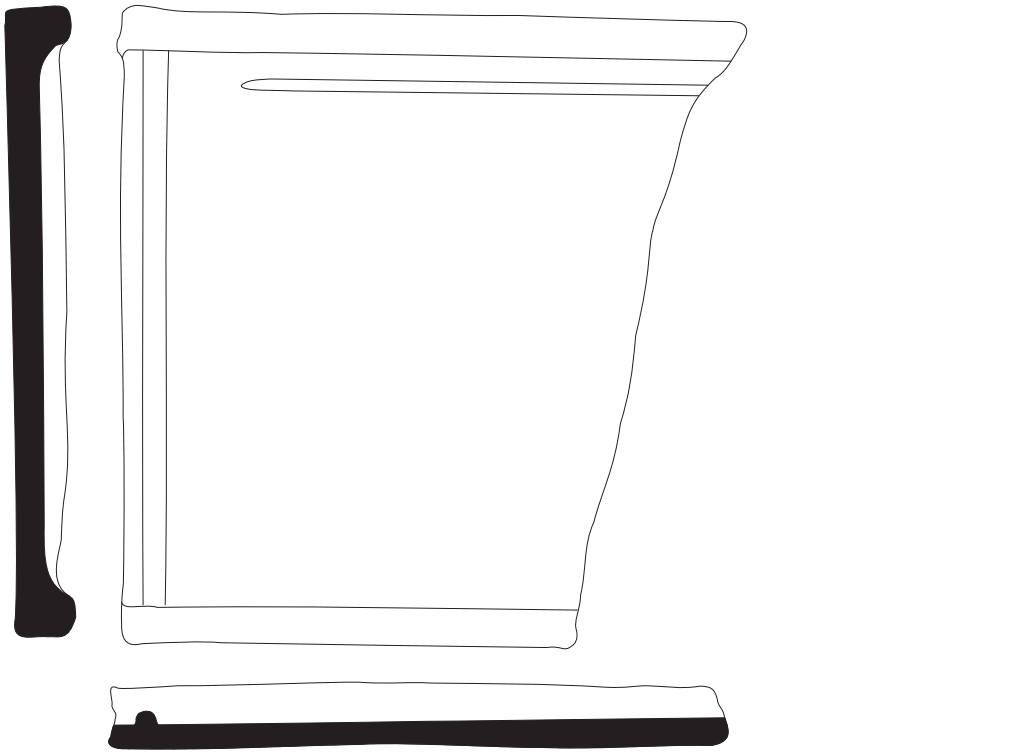

63 Numaralı Mezarın Kiremit Çizimi

50 cm.

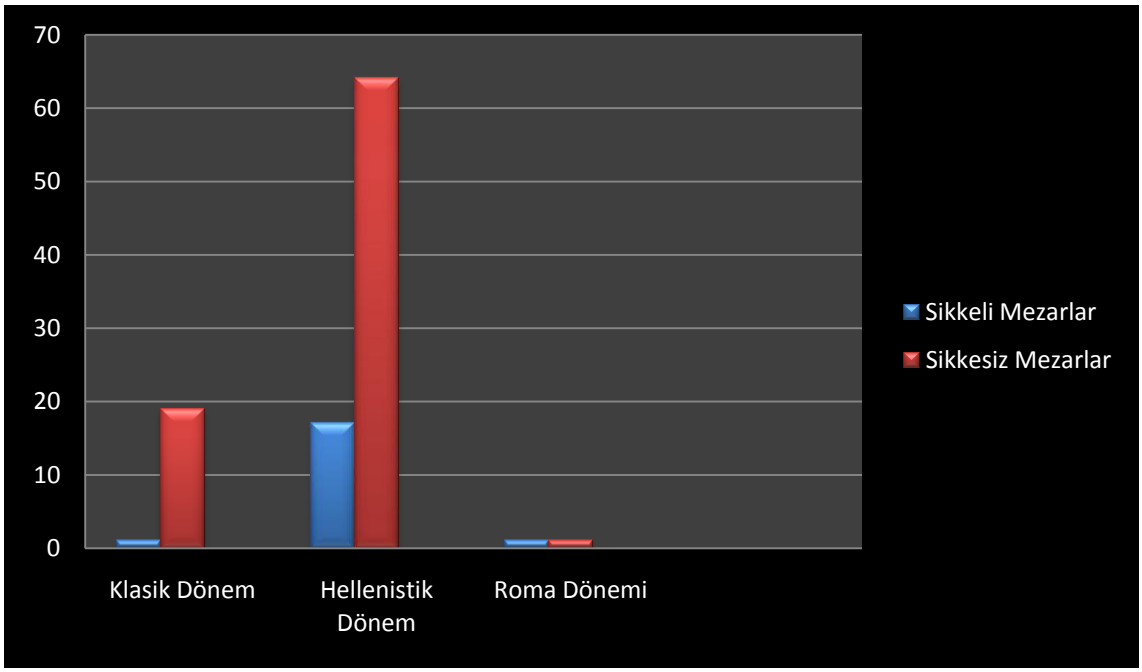
84 Numaralı Mezarın Kiremit Çizimi

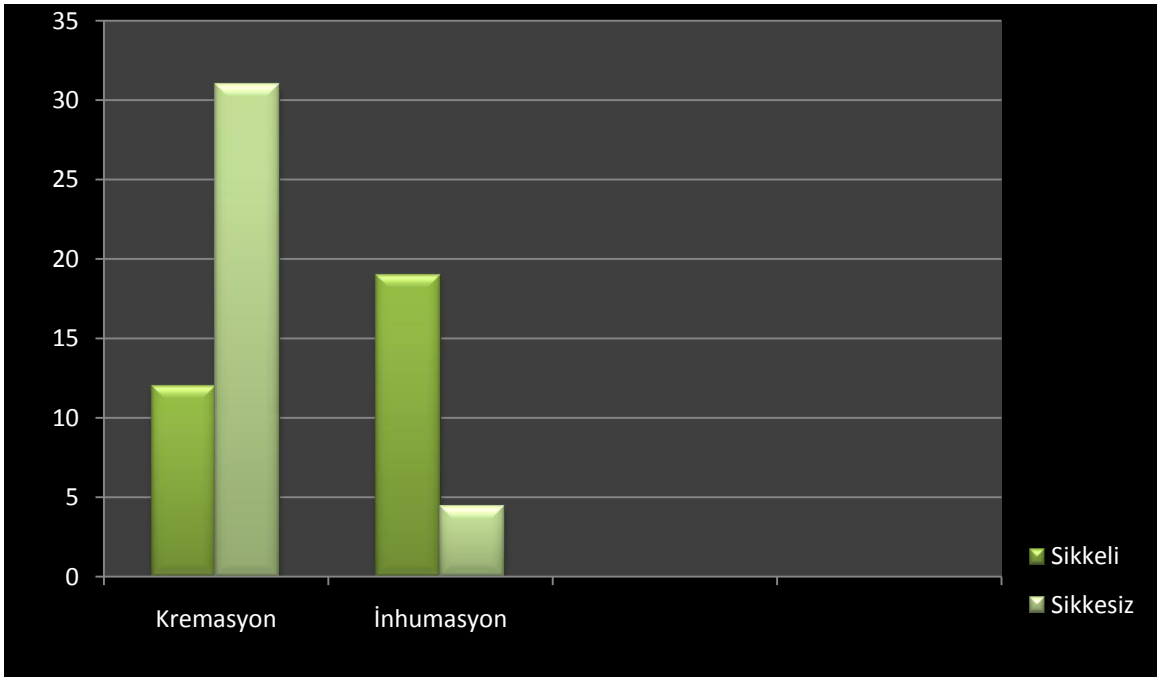
30 cm.

87 Numaralı Mezarın Kiremit Çizimi

Grafik 1

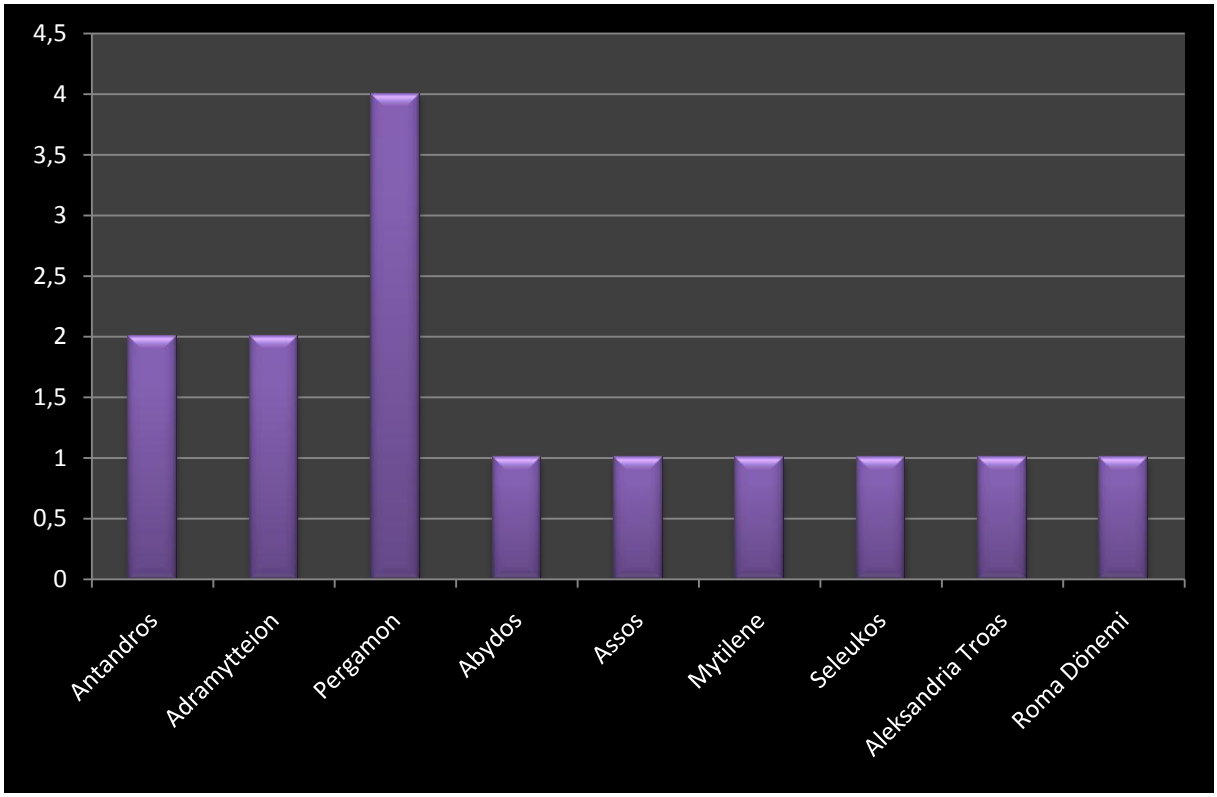

Dönemlere Göre Sikke Kontekstli Mezarlar

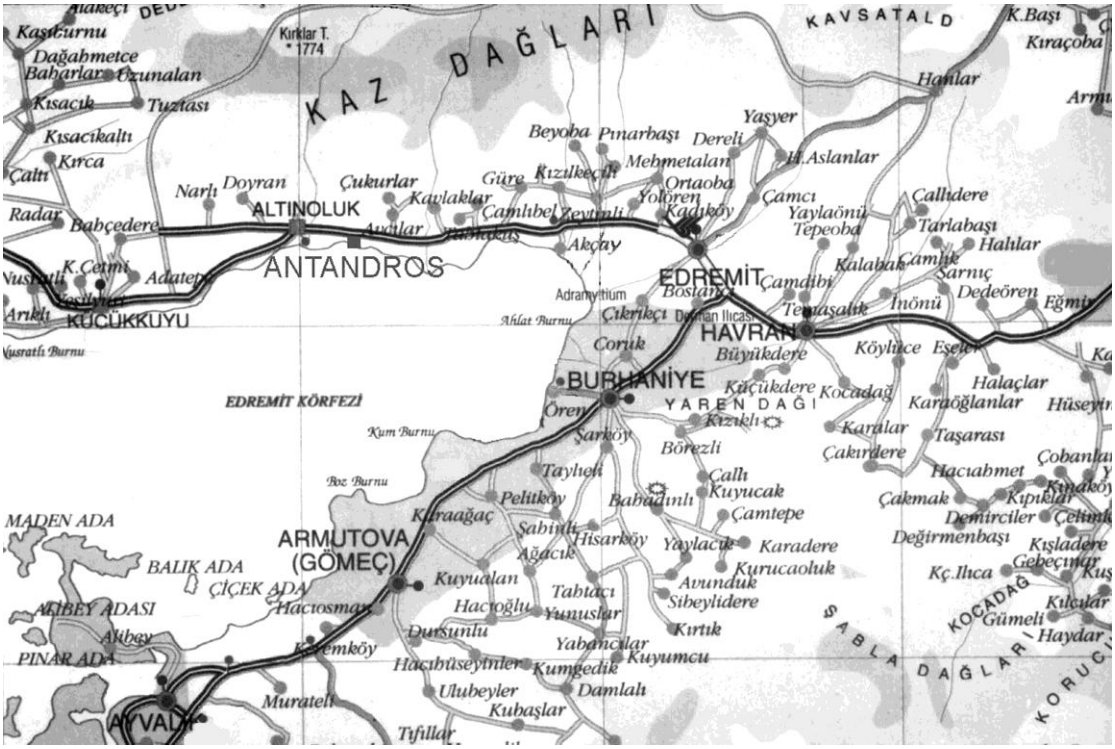
Gömü Tiplerine Göre Sikke Kontekstli Mezarlar

Grafik 2

Mezarlardan Ele Geçen Kent Sikkeleri

Harita 1

KAZ DAĞLARI
Kırklar T.
1774
ALTINOLUK
ANTANDROS
EDREMİT
HAVRAN
BURHANİYE
EDREMİT KÖRFEZİ
YAREN DAĞI
ARMUTOVA
(GÖMEÇ)
AYVALIK
MADEN ADA
BALIK ADA
ÇİÇEK ADA
ALİBEY ADASI
PINAR ADA
ŞABLA DAĞLARI
KOCADAĞ
KORUÇ
KAVSATALD
KÜÇÜKKUYU
Kasıkurnu
Dağahmetce
Baharlar
Uzunalan
Kısacık
Tuztası
Kısacıkaltı
Kırca
Çaltı
Narlı
Doyran
Çukurlar
Radar
Babçedere
Kaylaklar
Çamlıbel
Zeytinli
Avcılar
Akçay
K.Çeşmi
Adatepe
Arıklı
Yusratlı Burnu
Adramyttium
Çıkrıkçı
Ahlat Burnu
Çoruk
Büyükdere
Kum Burnu
Boz Burnu
Ören
Şarköy
Taylıeli
Pelitköy
Kıraağaç
Sahilli
Ağaçlı
Kuyualan
Hacıosman
Hacıoğlu
Durşunlu
Hacıhüseyinler
Kumçedik
Ulubeyler
Kubaşlar
Tıfıllar
Muratelî
Yaşyer
Beyoba
Pınarbaşı
Dereli
Mehmetalan
Güre
Kızılkeçili
Ortaoba
Yoğören
Kadıköy
Çamcı
Yaylaönü
Tepeoba
Çallıdere
Tarlabaşı
Halılar
Kalabak
Çamlık
Sarnıç
Dedeören
Eğmir
Çamdibi
Temaşalık
İnönü
Boslan
Dikmen Ilıcası
Hanlar
K.Başı
Kıraçoba
Armu
Köylüce
Eşeler
Halaçlar
Karaoğlanlar
Hüseyin
Kızıklı
Karalar
Taşarası
Çakırdere
Hacıahmet
Çobanlar
Çakmak
Kıpıklar
Demirciler
Çelimli
Değirmenbaşı
Kışladere
Gebeçınar
Kç.Ilıca
Gümeli
Kılcılar
Haydar
Büyükkuyu
Küçükdere
Kocadağ
Çallı
Kuyucak
Çamtepe
Babadınlı
Hisarköy
Yaylacık
Karadere
Kurucaoluk
Avunduk
Sibeylidere
Kırtık
Tahtacı
Yunuslar
Yabancılar
Kuyumcu
Damlalı
Kemköy

KAYNAKÇA

Agora XII B. A. Sparkes, L. Talcott G.M. A. Richter *The Athenian Agora Volume XII*, ″Black and Plain, Pottery of The $6^{th,}5^{th}$, 4th Centuries B.C. Part I: Text″, 1970.

Agora XXXIII S.I. Rotroff, *Hellenistic Pottery: The Plain Storage Athenian Agora Volume XXXIII*, Princeton, New Jersey, 2006.

Aleksin, Bartel, Dolitsky, Gilman, Kohl, Masset 1983 V. A. Alekshin, Brad Bartel, Alexander B. Dolitsky, Antonio Gilman, Philip L. Kohl, D. Liversage, Claude Masset, ″Burial Customs as an Archaeological Source″, *Current Anthropology*, Vol. 24, No. 2, 1983.

Aristophanes Aristophanes, *Frogs* (Tranlated by George Theodoridis), 2004.

ATL *Athenian Tribute List, Volume IV*, New Jersey1953.

Aydın 2007 B.Aydın, ″The Hellenistic Pottery and Small Finds of Kordon Tumulus at Kordon Köyü/Salihli (Manisa) 2001″, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, Band 76, 2007.

Başak 2005 B. Başak, Antandros Nekropol Figürinleri, İzmir, 2005. (Yayınlanmamış Lisans Tezi)

Başaran-Tavukçu-Tombul C. Basaran, A. Y. Tavukçu, M. Tombul, ″1995 Yılı Skepsis Aşağı Kent ve Nekropol Kurtarma Kazısı″, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 7-9 Nisan 1997 (Kuşadası),* Ankara, 1998.

Blavatsky & Mead 2003 Helene Petrovna Blavatsky, G. R. S. Mead, *Theosophical Glossary*, Kessinger Publishing, 2003. (Birinci Baskı:1918)

BMC Mysia, Wroth Warwick, *A Catologue of the Greek Coins in The British Museum-Mysia,* London, 1892.

Byzantios Stephanos Byzantios, *Etnikon,* Chicago, Illinois, MCMXCII.

Cohen 2000 B. Cohen, *Not the Classical Ideal: Athens and the Construction of the Other in Greek Art,* Boston, 2000.

Cook 1973 J.M. Cook, *The Troad, An Archaeological and Topographical Study,* Oxford, 1973.

Corinth XIII Carl W. Blegen, H. Palmer, Rodney S. Young, *Corinth: Results of Excavations Conducted by The American School of Classical Studies at Athens. Vol. XIII, The North Cemetery,* New Jersey, 1964.

Day 1984 L.P. Day, ″Dog Burials in the Greek World″, *American Journal of Archeology, Vol. 88, No.1 (p.21-32),* 1984.

Diodoros XII Diodorus Siculus, *Bibliothekes Historikes*, Trsl. C.H. Oldfather, London 1957, (Loeb).

Drougou 1991 S. Drougou, *Hellenistic Pottery from Macedonia*, Thessaloniki, 1991.

Dündar 2006 E. Dündar, Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları, Aydın, 2006. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Easterling & Muir 1985 P. E. Easterling and J. V. Muir, *Greek Religion and Society*, Cambridge, 1985.

Imhoof-Blumer 1974 F.Imhoof-Blumer, *Kleinasiatische Münzen-Band II*, Georg Olms Verlag, Hildesheim-New York, 1974.

Frazer 1931 Sir J. G. Frazer, *Garnered Sheaves: Essays and Addresses*, London, 1931.

Freydank 2000 J. Freydank, *Die Westtor-Nekropole von Assos in Klassischer und Hellenistischer Zeit*, 2000.

Gale 2009 UXL Gale, *Encyclopedia of World Mythology (Volumes 1-5)*, U.S.A., 2009.

Gardner 1913 P. Gardner, ″Coinage of the Athenian Empire″, *The Journal of Hellenistic Studies*, Vol.33, pp.147-188, 1913.

Garland 1985 R. Garland 1985. *The Greek Way of Death*. Ithaca: Cornell University Press, London, 1985.

Goldman & Jones 1942 H. Goldman and F. Jones, ″Terracottas from the Necropolis of Halae″, *Hesperia* Vol. 11, No. 4, 1942.

Grinder-Hansen 1991 K. Grinder-Hansen, ″Charon's Fee in Ancient Greece ?-Some Remarks on A Well-Known Death Rite″, *Danish Studies in Classical Archeology: Acta Hyperborea 3*, 1991.

Grinsell 1957 L. V. Grinsell, ″The Ferryman and His Fee: A Study in Ethnology, Archaeology and Tradition″, *Folklore*, Vol. 68, No. 1, 1957.

Gürler 2000 B. Gürler, Tire Müzesi Cam Eserleri, Ankara, 2000.

Herbert 1977 S.Herbert, Results of Excavations Conducted by *The American School of Classical Studies at Athens, Corinth Vol. VII Part IV, The Red Figure Pottery*, New Jersey, 1977.

Herodotos Herodotos, *Herodot Tarihi* (Türkçesi: M. Ökmen), İstanbul, 2004.

Higgins 1969 R.A. Higgins, *Catalogue of The Terracottas in The Department of Grek and Roman Antiquities British Museum, Volume I, Grek: 730-330 B.C.*, London, 1969.

Higgins 1969-1970	R.A. Higgins, *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities, British Museum, (Greek: 730-330 B.C.), Vol.1, Oxford, 1969-1970 (Vol.1 Plates and Vol.1 Text)*, London, 1970.
HN	Historia Numorum, B. V. Head, *A Manuel of Greek Numismatics,* Oxford at Clarendon Press, 1887.
Ireland 2000	S. Ireland, *Greek, Roman and Byzantine Coins in the Museum Art Amasya, Royal Numismatic Society,* London, 2000.
Judeich 1894	F. Judeich, *Sitzungberichte der PreuBischen Akademie ten zu,* Berlin, 1894.
Kaletsch 1958	H. Kaletsch, *Historia,* 1958.
Körpe 1998	R. Körpe, ″1996 Lapseki Kurtarma Kazısı″, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 7-9 Nisan 1997,* Ankara.
Körpe-Treister 2002	R. Körpe, M. Treister, ″Rescue Excavations in the Necropolis of Lampsakos″, *Studia Troica 12*, 2002.
Kramer 2007	S.N. Kramer, *Sumerian Mythology: A Study of Spiritual and Literary Achievement in the Third Millennium B.C.*, University of Pennsylvania Press, 2007. (İlk Baskı 1944)

Kroll-Walker 1993 J.H.Kroll-A.S.Walker, *The Athenian Agora Volume XXVI, The Greek Coins,* 1993.

Leaf 1923 W. Leaf, *Strabo on the Troad,* Cambridge, 1923.

Lenger 2009 D. S. Lenger, Les Monnaies Grecques et Romaines Provinciales Trouvées à Assos, Paris IV Sorbonne , 2009. (Bitmemis Doktora Tezi)

Louvre II Mollard-Besques, Simon, *Museé National du Louvre, Catalogue Rarsonné des Figurines et Reliefs en Terre Grecs et Romains, II, Myrina,* Paris, 1963.

Louvre III Mollard-Besques, Simon, *Museé National du Louvre, Catalogue Rarsonné des Figurines et Reliefs en Terre Grecs, Etrusque et Romains, III, Vol. I-II,* Paris, 1972.

Louvre IV-I Mollard-Besques, Simon, *Museé National du Louvre, Catalogue Rarsonné des Figurines et Reliefs en Terre Grecs, Etrusque et Romains, IV-I,* Paris, 1986.

MacDonald 2005 G. MacDonald, *Catalogue of Greek Coins in The Hunterian Collection University of Glasgow Volume II: North Western Greece.Central Greece.Southern Greece and Asia Minor,* 2005. (Replica of 1901 edition by James Maclehose and Sons, Glasgow.)

Malay 1992 H. Malay, *Hellenistik Devirde Pergamon ve Aristonikos Ayaklanması,* İzmir, 1992.

McPhee 1987 I. McPhee, ″Attic Red Figure from the Forum in Ancient Corinth″, *Hesperia* Vol.56 No.3 (pp.275-302), 1987.

Morris 2000 I.Morris, *Death-Ritual and Social Structure in Classical Antiquity,* Cambridge University Press, 2000.

Özden-Türker-Kekeç 1995 Ö. Özden, C. Türker, T. Kekeç, ″1993 Yılı Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazısı″, *V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 25-28 Nisan 1994 (Didim),* Ankara, 1995.

Özeren-Ünal-Öner 1996 Ö. Özeren, F.Ünal, A. Öner, ″Antandros Nekropolisi Kurtarma Kazısı″, *VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri,* Kuşadası, 1996, 162-169.

Özkan 1991 T. Özkan, ″Dardanos Höyüğü - Nekropol Kurtarma Kazısı″, *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 19-20 Nisan 1991*, Ankara.

Özkan 1992 T. Özkan, ″1990 Yılı Tenedos Nekropol Çalışmaları″, *II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 29-30 Nisan 1991*, Ankara.

Özkan 1993 T. Özkan, Tenedeos Arkaik ve Klasik Nekropolü, İzmir, 1993. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Corbett 1949 Peter E. Corbett, ″Attic Pottery of the Later Fifth Century from The Athenian Agora″, *Hesperia* Vol. 18, No.4, (pp. 298-351), 1949.

Polat & Polat 2007 G. Polat & Y. Polat,″Antandros Nekropolü 2001-2006 Yılları Ön Raporu″, *Arkeoloji Dergisi IX (2007/1)* Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 2007.

Polat 2002 G. Polat, ″Antandros 2001 Yılı Kazıları,″ *24. Kazı Sonuçları Toplantısı,* 2. Cilt, Ankara, 2002, 21-30.

Polat 2008 G.Polat, ″Antandros Nekropolü Ölü Gömme Gelenekleri″ *Ankara Üniversitesi DTCF Arkeoloji Bölümü Dergisi, III. – IV. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu, Anadolu*, Ek Dizi No.2, Ankara, 2008.

Polat-Polat 2003 G. Polat- Y. Polat, ″Antandros 2002 Yılı Kazıları″, *25. Kazı Sonuçları Toplantısı,* 2. Cilt, Ankara, 2003, 453-462.

Richter 1923 Gisela M. A. Richter, ″Three Athenian White Lekythoi″, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Vol. 18, No. 8, 1923.

Robinson 1933 C.E. Robinson, *Everyday Life in Ancient Greece*, Oxford: Clarendon Press, 1933.

Robinson 1942 D.M. Robinson, *Excavations at Olynthus. Part XI. Necrolynthia: A Study in Greek Burial Customs and Anthropology*, Baltimore, 1942.

Rohde 2000 E. Rohde, *Psyche: The Cult of Souls and Belief in Immortality Among the Greeks*, Routledge, 2000. (İlk baskı 1925)

Rotroff& Oliver 1994 S. I. Rotroff & A. Oliver, Jr., *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994*, London, 2003.

Schafer 1968 J. Schafer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Berlin, 1968.

Sear 1979 D.Sear, *Greek Coins and Their Values*, London, 1979.

Sevinç 1994 N.Sevinç, ″Bozcaada (Tenedos) Nekropolü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı″, *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 26-29 Nisan 1993 (Marmaris)*, Ankara, 1994.

Shear 1937 T. Leslie Shear, "The American Excavations in the Athenian Agora: Twelfth Report", *Hesperia,* Vol. 6, No. 3, 1937.

Sng von Aulock *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Troas.Aelois.Lesbos, Sammlung H. von Aulock,* Berlin, 1959.

Stevens 1991 S.T. Stevens, "Charon's Obol and Other Coins in Ancient FuneraryPractice", *Phoenix,* Vol. 45, No. 3, 1991.

Strabon Strabon, *Geograpfika* (Türkçesi: Prof. Dr. A. Pekman), İstanbul, 2000.

Şahin 1996 N. Sahin, "Beyaz Lekythos'lar Işığında Klasik Devirde Atina'da Ölüm İkonografisi ve Ölü Kültü", *Türk Arkeoloji Dergisi,* 4 s. 143-167, 1996.

Şahin 2004 I. Şahin, "Mısır ve Yakın Doğu Etkileriyle Yunan Mitolojisindeki "Kayıkçı Kharon" Tipinin Gelişimi", *Olba X,* Mersin, 2004.

Şimşek 1997 C.Şimşek, Hierapolis Güney Nekropolü, Konya, 1997. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Tekin 1994 O. Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri, Yapı Kredi Kolleksiyonları,* İstanbul, 1994.

Thompson 1934 H.A.Thompson, *"Two Centuries of Hellenistic Pottery", Hesperia,* Vol. 3, No. 4, 1934.

Tavukçu 1999 A.Y.Tavukçu, Troas Bölgesi Terrakotta Figürinleri, Erzurum, 1999. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Tavukçu 2005 Zerrin Aydın Tavukçu, Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları, Erzurum, 2006. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Thukydides Thukydides, *Peloponnesos Savaşı* (Türkçesi: T. Gökçöl), İstanbul, 1976.

Toynbee 1971 J. M. C. Toynbee, *Death And Burial In The Roman World,* 1971.

Tulay 2001 A.S.Tulay, *Genel Nümizmatik Sözlüğü*, İstanbul, 2001.

Üney 2009 A. Üney, Antandros Örneğinde Podyumlu Mezarlar ve Mezarlık Yapıları, İzmir, 2009. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Vergilius Vergilius, *Aeneis* (Türkçesi: T. Uzel), Ankara, 1998.

Vermeule 1979 E. Vermeule, *Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry,* University of California Press, 1979.

Ksenophon Ksenophon, *Hellenika,* (Türkçesi: S. Sinanoğlu), Ankara, 1999.

Yağız 2003 K. Yağız, Antandros Melis Nekropolisi Ölü Gömme Adetleri, İzmir, 2003 (Yayınlanmamış Lisans Tezi)

Yağız 2005 K. Yağız, Antandros Urneleri, İzmir, 2005 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Yalman 1992 B. Yalman, ″Antandros Nekropolisi Kurtarma Kazısı″, *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri,* Efes, 1992, 451-461, 1992.

Yıldız-Erdal 2008 Ö. Yıldız - Y. S. Erdal,″Antandros Antik Kentinde Ölü Yakma Geleneği″ *23. Arkeometri Toplantısı sonuçları 28 Mayıs –1 Haziran 2007 Kocaeli.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum: 04.08.1981

İlköğretim: Mustafa Reşit Paşa İlköğretim Okulu, İZMİR.

Lise: Karşıyaka Gazi Lisesi, İZMİR.

Lisans: Ege Üniversitesi, Klasik Arkeoloji, İZMİR.

Lisans Tezi: Antandros Yamaç Ev Sikkeleri

MESLEKİ ÇALIŞMALAR VE PROJELER

2009…	İzmir-Aya Voukla Kilisesi Restorasyonu
2008	İzmir Arkeoloji Müzesi, Gryneion Antik Kenti Seramik Malzeme Çizimleri, Makale Çalışması.
2007	İzmir–Konak Yalı Camii Restorasyonu, Kalemişi Konservasyonu.
2003-2008	Antandros Antik Kenti Kazı Çalışmaları

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
Antandros Nekropolisi Sikke Kontekstli Mezarlar
Balâ YILDIRIM
Ege Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Klasik Arkeoloji

2001-2008 Antandros Nekropolisi kazıları, nekropol alanının MÖ. 8. yüzyılın sonundan MÖ. 1. yüzyıla kadar kesintisiz kullanıldığını ortaya koymuştur. Mezarlarda inhumasyon ve kremasyon olmak üzere iki gömü tipi görülmektedir. Mezar tipleri ise lahit, kiremit, basit toprak, pithos mezarlar, piramidal mezar yapıları ve sunak biçiminde inşa edilmiş mezarlardan oluşmaktadır. Bu mezarlar ait oldukları döneme göre farklılıklar göstermektedir.

Antandros Nekropolisi'ndeki bazı mezarlara ölüyle birlikte sikke bırakıldığı tespit edilmiştir. Antik Yunan ölü gömme adetlerine bakıldığında, mezara sikke bırakma geleneğinin yer altı dünyasına yapılacak yolculuk ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlarda bulunan sikkeler birçok araştırmacı tarafından ölüyü Styks nehrinden geçiren Kayıkçı Kharon'un ücreti olarak yorumlanmaktadır.

Özellikle M.Ö. 5 yüzyıl boyunca üretilen ve cenaze ile ilişkili olan beyaz lekythoslar üzerinde, genellikle ölüleri kayığına almakta olan Kharon tasvirleri yer almaktadır. Sikke kontekstli en erken Yunan mezarı Korinth Kuzey Nekropolisi'nde bulunmuştur ve M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğine aittir. Antandros Nekropolisi'ndeki en erken sikke buluntulu mezar ise M.Ö. 430 yılı civarına tarihlenmektedir. Dolayısıyla bu geleneğin Antandros ve Kıta Yunanistan'da aynı dönemde uygulanmaya başladığını söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın konusu olan sikke kontekstli mezarlar, kremasyon ve inhumasyon gömüler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Kremasyon mezarların tamamı Hellenistik Döneme, İnhumasyon mezarlar ise 1 tane Klasik ve 1 tane Roma dönemine ait mezar dışında Hellenistik döneme tarihlenmiştir.

Antandros Nekropolisi'nde kadın, erkek, erişkin, çocuk ve köpek mezarlarında sikke ele geçmiştir. Bu da sikke bırakma geleneğinin ölen kişinin cinsiyeti, yaşı gibi özellikleriyle bir ilgisi olmadığını göstermektedir.

Sikke buluntusu olan mezarların tüm nekropolis içinde oranı % 13'tür. Bu veriye dayanılarak, sikke bırakma geleneğinin Antandros'da çok popüler bir uygulama olmadığını söylemek mümkündür. Olasılıkla toplumun batıl inancı güçlü olan kesiminin sürdürdüğü bir gelenektir.

ABSTRACT
Master's Dissertation
Graves with Coins in Antandros Necropolis
Balâ YILDIRIM
Ege University
Institute of Social Sciences
Classical Archaeology

2001-2008 excavation of Antandros Necropolis, this necropolis had been used continuously from 8th BC to end of 1st BC. In the graves, two type of burial could be seen; cremation and inhumation. Grave types are sarcophagi, tile, simple soil, pithos cemeteries, and pyramidal tomb structures, and were built in the form of altar tomb. These tombs vary according to period they belong.

In Necropolis of Antandros, some graves with dead were found with coins. When the ancient Greek burials are analyzed, the tradition of leaving coins in the grave could be interpretation of the underground journey. By many researchers, coins found in graves are thought to be the fee of boatman Charon to transfer the dead across the Styx River.

Especially, the advices of boatman Charon were located on the white lekythoi which were used for the funerals and produced during the 5th century BC. Coin context was found in one the earliest Greek graves in the North Corinth Cemetery and it belongs to the 2nd quarter of the 5th century BC. The most ancient grave with the coin in Antandros Necropolis is dated 2nd quarter of the 5th century BC. Therefore, we can say that this tradition was started practicing in Antandros and Greek mainland at the same time period.

The graves with coins which are the bases of this study were examined in two categories; cremation and inhumation. The cremation graves belong to the Hellenistic period however the inhumation graves are also dated as Hellenistic culture except one Classical and one Roman.

In Antandros Necropolis, the coins were discovered in the graves of women, men, adult, children and dogs. Thus, it shows us that the tradition of putting a coin in the graves is not something particular with the age and gender.

The percentage of graves with coins in the whole necropolis is 13. Based on this fact, we can argue that the coin tradition was not that much practiced in the ancient Antandros. Probably, this is a something which was commonly used by the superstitious people.